د هندوستان پښتانه

مالیر کوټله (ختیځ پنجاب)

صفیه حلیم

۲۰۰۹

۱* د اوبو مزل

۲.*پاچا او ملنګ

۳.* مالیر او کوټله

۴*ګورو او نواب

۵* د ژوندو لاره

۶* نوی ملګری نوی دښمن

۷* نولسمه پېړی

۸* نواب او انګرېز

۹* هغه تللی عظمت

۱۰* د لاهور مالېری

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نا اشنا ټکی

جاگیر- ځمکه او کلی

جاگیردار- هغه څوک چی ځمکه او کلی ولری

پرگنه- د ځمکې یوه برخه

خلعت- قیمتی ټوکر نه جوړ اوږد کوټ یا چپن چی د پاچا له خوا به د یو کس د درناوئ لپاره ورکول کیدو

ضلع- ولسوالي

مها –لوئ

راجه- پاچاه یا واکمن

راجپوت- د راجه ځوئ- د هندوستان یوقام چی دمېړانی لپاره نوم لری

سنگ-سنگه........زمری- دا لقب راجپوت قام سړو د خپل پېژندگلوي لپاره کارو-وروسته د سیک مذهب منونکوهم دا لقب غوره کړو

نذر-نذرانه- تحفه یا ډالئ چی د واکمن د خوشالولو لپاره به ورته وړل کېده- مغلو به ورته پېشکش ویېل

گرویاگورو- هغه مشرچی نورو ته لاره ښائ

برهمن- د هندو مذهب لوړه طبقه

بېراگی- د هندو مذهب ملنگ

دیوان-مشر وزیر(وزیر اعظم)

چېلا- غلام یا مرید

کوټله- قلا

سادهو- ملنگ یا فقیر

واېسرائ-په هند کی د برطانوي سلطنت له خوا ټاکل شوی واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندنه

د صوبه سرحد ځيني خلک کله چی په اباسين جوړ د اټک له پله واوړي نو وايي چې مونږ پنجاب ته ورداخل شو. د تاريخ په پاڼو کې د پنجاب ټکی په لومړي ځل د شپاړلسمې پېړۍ په ورستيو کې د شېرشاه سوري د دور تاريخ ليکونکو وکاروو. له دې وړاندې دا ټوله سيمه د هند په نوم يادېده. د پنجاب نوم دلته بهېدونکو پنځو سيندونو له کبله ورته ورکړی شو- خو په اصل کې دلته شپږ سيندونه دي. د راوي، چناب، بياس، ستلج او د جهېلم نه علاوه د اباسين اوبه هم دلته بهېږي. د هند او پاکستان ترمېنځ دا سيمه له اسمانه چې وګورئ نود يوې دايرې غوندې ښکاري .

دهند برخه يې ختيز پنجاب او د پاکستان هغه يې لويديز پنجاب بلل کېږي.د لويديځ پنجاب سرحد د سلېمان هغه غرونه دي چې دبلوچستان او افغانستان نه يې بېلوي.د پنجاب په دې برخه کې تر ټولومهم ښار جهېلم نومېږي چې د هندوستان نامتو واکمن شېرشاه په کې د روهتاس کلا جوړه کړه. هغه وخت ټېکسلا او کوهستان په پنجاب کې شامل نه وو بلکه دا د افغانستان خاوره ګڼل کېدل.

د ختيځ پنجاب سرحد د جمناسيند دی.او پدې کې لوديانه،جالندهر او دپټيالې ښارونه دي. جنوب ختيځ کې د ډيلي او حصار ښارونه دي چې پخوا د اګرې د حکومت برخه وو.خو د ۱۸۵۷م کال نه وروسته انګرېزانو په پنجاب کې شامل کړل. د پنجاب شمالي سرحد د اباسين او د ستلج سيندونه دي چې د بهاول پور او د راجهستان (راجپوتانه)نه يې بېلوي.دلته ددې لرغونی ښار ملتان نومېږي. ددې نه علاوه دېپال پور (پاکپتن)هم لرغونی تاريخ لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انګرېزانو په هند کې د اوسني صوبه سرحد سیمه هم په پنجاب پورې تړلې وه. په ۱۹۴۷ م کې د پاکستان په جوړېدو پنجاب په دوو برخو وویشل شو.د هند پنجاب بیا هم دومره پراخه مځکه لرله چې حکومت په ۱۹۶۶م کې بیا په دوو نورو برخو وویشلو.د یوه نوم هریانه او مرکز یې چندي ګړ شو. دویم پنجاب په خپل نوم پاته شواو مرکز یې امرتسر وټاکل شو. دهندي پنجاب د شمال ځینې نورې برخې د هیماچل پردېش په ایالت کې شامل کړی شوی.ددې نه اندازه کېږي چې ددې لویې ځمکې انتظام او اداره څومره ګران کار دی.
په هندوستان کې ددې ټولو سیمو په ګډون دلته دخلکو شمېره دټولو نفوسو اېله ۲.۵ فیصده کېږي.یعني په هند کې پنجابیان په اقلیت کې دي.خو ځمکې یې ټول هند ته د غنمو ۲۲% او د وریژو ۱۰% حاصل ورکوي. له دې پرته په ټول هند کې د پیو(شېدو) او له هغې جوړو شیانو دریمه برخه له پنجابه ترلاسه کېږي. د پاکستان په پنجاب کې د پنجابي وګړو شمېره د نورو ټولو په پرتله زیاته ده. یعني د پاکستان د خلکو ۴۴,۵ % په پنجاب کې اوسېږي.او ددغې ځمکې ټول حاصل ۸۰ فیصده غنم پیدا کوي. په ۱۸۹۱ م کې انګریزانو دپنجاب دځمکې کچ یو لک څلور څلوېښت زره څلور سوه او شپږ دېرش زره مربع میله ښودلو.او دلته هغه وخت پنځه ویشت لکه یو شپېته زره نهه سوه او شپږ پنځوسو کسانو ژوند کاوو.
په دې خاوره اوسېدونکي زیات تره په تېرو پنځو زرو کالو کې د افغانستان او دهغې نه وراخوا د مرکزي اېشیا د خاورو نه په بېلو بېلو پړاونو ورغلي دی.ددې ځمکې شنې او ښېرازې او هوا یې نرمه او معتدله ده. ددې کتاب لپاره مایواځې دهغو پښتنو حال راخیستی دی چې د هند په لودیځ کی د پنجاب د ایالت یو ډېر وړوکی ځای کی مېشت دی- خو د خلکو د تاریخ نه وړاندی د پنجاب د سیندونو معلومات ضرور دی چی د دی خاوری د ښیرازئ عامل دی-

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوبو مزل

د پېښور له تعليمي ادارو هرکال په سلګونو زده کونکي د اباسين او د کابل سيندونو سيل له ورځي، د اټک سره نږدی څوواړه واړه ټاپوګان دي چې يو په کې کندۀ نومېږي. په هندی ژبه کې د اوبو تالاب ته کنډواى دې ټاپو سره يو ځاى کې د ددو سيندونو اوبه يوځاى کېږي. مست هلکان يا جينکۍ په اوبو کې ورښکته شي او دا يوائې په ژمي کې ممکن وي چې کله د دواړو سيندونود اوبو زور کم وي.-دوی په لويو تيږو پښې ږدي او هغه ځاى ته ځان رسوي چې سنګم نومېږي عام خلک په دې باوري دي چې د دوو سيندونود يوځاى کېدوپه مقام که څوک دعاوغواړي سمدستي قبلېږي. دا دود او عقيده له کومه ځايه پيل شوېده هيڅوک نه دی خبرڅوک په دې پسې هم نه ګرځي چې دعاګانې په رښتيا قبلېږي او که نه؟خو د دواړو سيندونو د اوبو بېل بېل رنګونه په خپله يوه په زړه پورې ننداره وي-

اباسين يعنی د سيندونو پلار... او دا نوم ورته بې ځايه نه دی ورکړی شوی، د آرييانو په وېدی سندرو کې وايي چې ددې سيند اوبه د يوه زمري له خولې راوځي. دهندو مذهب له مخې د هماليه په غرونوکې کېلاش نومي غرونو سلسلې کې د دوی تر ټولو قوي اسطوری وشنو چينه ده چې د اباسين اوبه ترې راوځي. د شلمې پېړۍ په سر کې د انګرېز جغرافيه پوهانو يوې ډلې ددې سيند سرچينه معلومه کړه او د دوی معلومات دا وو چې د کېلاش غره نه واورينې اوبه په شمال لويديځ کې يو سل شپېته(۱۶۰) ميله ښکته راکوزېږي او دلته د ګهار نومي يو بل سيند اوبه ورسره يوځاى شي بيا دا اوبه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کشمیر له لداخ نه تېرېږي نو بې شمېره لويې وړې ويالې ورسره يوځاى کېږي او کله چې د پاکستان د سکردو په سيمه کې راتېرېږي نو مخه يې جنوب لوري ته شي دلته د گلگت سيند هم ورسره يوځاى شي او د هندوکش د غرونو نه درابڼ ته رارسېږي تر دې ځايه د اباسين اوبو اته سوه دولس(٨١٢) ميله لاره وهلې وي.

په درابڼ کې ددې لويديځې غاړې ته د صوبه سرحد د بنو او ډېره اسماعيل خان ښارونه دي او ختيځې غاړې ته ډېره غازي خان چې په پنجاب کې شامل دی .دلته دا سيند د غرنيو پښتنو د سيمو وروستې سرحد يا پوله جوړوي. کله چې د چچ په وادي کښې ددې سيند اوبه غورځېږي نو دسيند لمنه دومره پراخه شي چې څو ځايونو کې جبه زارونه پيدا شي دلته پکې کشتۍ هم چلېږي. څلوېښت ميله چې نور مزل ووهي نو د کابل سيند اوبه ورسره يوځاى کېږي اوکه د اټک د پله نه که څوک ښکته ځير شي نو د دواړو سيندونو د اوبو رنگ بېل بېل ښکاري.

زما د ماشومتوب يوه تجربه دا وه چې پلار به راته د اټک پله نه د دواړو سيندونو رنگونه ښودل د اباسين شنې او د کابل ژېړبخنې سرې اوبه _دلته دا سيندونه ديوه بل په څنگ کې بهېږي او زمونږ لپاره به حېرانونکې خبره دا وه چې دا اوبه ولې يو بل کښې نه ورگډېږي .دواړه سيندونه لږ نور ښکته د اټک د پله نه پورې ختيځ ته چې ورسېږي نو د اوبو رنگ تېز نيلا شي.دا د هغه نيلا رنگو تيږو له امله وي چې د سيند دواړو غاړو ته په اوبو کې پرتې دي.او د اوبو رڼا دا رنگ منعکسوي ، دغه ځاى ''نيلاب'' نومېږي د نيلاب نه ښکته د اباسين او د کابل اوبه په گډه کالاباغ ته ورسېږي نو ددې مخه جنوب ته شي او ٣٥٠ ميله مزل وهلو نه وروسته مټهن کوټ نومې ځاى کښې څلورو نورو سيندونو سره يوځاى کېږي، دلته د پنجاب يو مشهور ځاى ''پنج ند'' دى خو اباسين ته يواځې ځان له ۴٩٠ ميله لاره اوس هم پاتې وي چې سمندر ته ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېږي.او دا هغه لویه دښته ده چې د ګرمۍ له کبله پکښې ډېرې اوبه په هوا کښې یا په شګه کښې ورک شي. خود اباسین اوبه اوس هم ډېرې وي ځکه په دې کې د شلو نورو سیندونو اوبه ورګډې شوې وې چې د سپین غر او چترال نه واخلې د سلیمان د غرونو نه راماتی وی. له کومو ځمکوچې دا سیند تېرشوی دی ددې ساحه ۱,۱ ۲۵,۰ مربع کلومیټره ده. دسیند د غاړې وروستی ښار ''جام شورو'' دی اودلته دا اوبه د یو لوي ډنډتر جوړېدو وروسته سمندر ته ځان وسپاري.ددې سیند اوږدوالی درې زره یو سل او اتیا کلومیټره دی.

د اباسین تر ټولو زوړ نوم په ویدي سندرو کښې یادېږي چې ورته ''سپتا سیندهو'' وایي یعني اوه سیندونه دا ځکه چې ددې په شپږو څانګو کې یو بل سیند هم ورګډ وو چې ''سرسوتي''نومېدو او په لرغونو وختونو کې د سنده ایالت په شګو کې ورک شو. په سانسکرت ژبه کې دا سیندهوس نومېږي، د اوستا په مناجاتوکې سیندهوس بیا هیندوس شو هم دغسې سپتا،هپتا شو،ځکه په زړې باختری ژبه کښې د ''س''غږ په ''ه''اوړي .د هند ټکي له پارسي نه یوناني ته کډه وکړه او په دې ژبه کې ''ه''په ''یا'' اوړي.هندو، یندو بیا اندو او اخرترې انډیا شو .یونانیانو'' سیندوس'' بیا انډوس(انډس) کړو.

کله چې لرغونې ویدي سندرې ولیکل شوی نو دوی ته یې ''ریګ وېد ''وویل او په دې سندرو کې د سیندوس ذکر ۱۷۲ ځلې راغلی دی.

ددې سیند په غاړه په ۳۳۰۰ ق م کښې ښارونه آباد وو چې د شلمې پېړۍ په پېل کښې انګرېزانو رابرسېره کړل. د هړپه او د موهنجوډارو لرغونو ښارونو تمدن ته د ''انډس تمدن ''یعني د ''اباسین تمدن''نوم ورکړی شو. دلته د موندل شویو توکیو ځانګړتیا دهند په لویه وچه کښې د دوو سوو نه زیاتو ځایونو کې په نښه شول.په افغانستان کې د آمو سیند په غاړه په شور توغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې هم ددې تمدن آثار پېدا شول ، د کندهار منډی‌گک او د ژوب رڼا غونډۍ د انډس تمدن ښې بېلګې دي.
په ۳۲۲ ق م کې د یونان اسکندرمقدوني د ټېکسلا(تاکشاشیلا)کې د راجه امبهي مېلمه شو، د یونان د لښکرو یوه برخه کال وړاندې د خیبر د درې د لارې د اباسین تر غاړې رسېدلی وۀ او د خپلو هغو ملګرو لپاره پر اباسین د تېرېدو لپاره یو مضبوط پل جوړکړی وو چې داسکندر تر مشرۍ لاندې د لغمان،کونړ ،چترال او د باجوړ له لارې ورغلي وو. امبهي اسکندر ته د خپل سیال د جهېلم راجه پورس پر ضدد پوځي او مالي مرستو ژمنه کړې وه.

جهېلم سیند

د اباسین نه پورې جنوب لوري ته جهېلم د یوه لوی سیند پر غاړه د اباد سلطنت نوم وو. دا سیند ویتاستا نومېدو.چې په پخوانیو ویدي سندرو کې یې ذکرشوی دی. ددې سیند سرچینه هم د همالیې غرونه دي او ددې اوبه چې کله د کشمیر د سرینګر ښار نه تېرېږي نو هلته د اباسین اوبه ورسره ګډېږي، دا ګډې اوبه د بارامولا نومې تنګۍ نه په تېرېدو مظفرآباد ، بلتستان،هزاره او آخر جهېلم ته ورسېږي. ددې سیند اوږدوالی ۷۷۲ کیلومتره دی او په جهېلم کې د دې اوبه دومره پراخه شي چې ټاپوګان په کې پېدا شي.
اسکندر، راجه پورس ته پیغام ور واستوو چې ده ته تسلیم شي خو هغه ورسره د جنګ اعلان وکړ. په اول جنګ کې اسکندر ماتې وخوړه خو ددویم ځل لپاره یې په شپه کې خپل پوځ په یو ټاپو کي پټ کړ او سهار یې د پورس په پوځ یرغل وکړ او ماتې یې ورکړه. د جهېلم سر زوره اوبه د یونانیانو لپاره یو لوي ګواښ و نو کله چې دوی بریالي شول نو ددې په ختیځه څنډه کې یې جشن جوړ کړ او داسیندیې د خپل یو اسطوري هایډاسپس په نوم ونوماوه. د جهېلم سیند دبهیره،خوشاب،ساهیوال،جهنګ اودملتان دلارې بهاولپور ته رسیږي، دلته د بیاس د سیند اوبه ورسره ګډه شي او د چناب سیند ته په رسېدو اخر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اباسین برخه شي. د جهېلم د سیند په غاړه اسکندر مقدوني د خپل اس بوکا فیلا په نوم یو ښار هم اباد کړ، دغه اس د زوړوالي له امله دغلته مړ شوی و. هم د دې سیند په غاړه د روهتاس مشهوره کلا ده چې شیرشاه سوري جوړه کړې وه.

چناب سیند

د کشمیر په لوړو غرو کې د واورینو اوبو دوه لوی جهیلونه دي چې یوه یې چندرا(سپوږمۍ) او بله یې بهاګا(تقدیر) نومیږي..د اوبو دا دواړه چینې په شمال لویدیځ کې د جمون نه تر کشتواړه ۱۳۰ میله مزل وهلو نه وروسته په اباسین کې ورګډ شی خو لږ ښکته بیاد اباسین نه بېلي شی، سیالکوټ او وزیر ابادد ښارونونه په تیریدو د جهنګ نومې ښار شګلنې ځمکې خړوبوي. په دې لاره دا اوبه د چناب په نوم یادیږي خو په لرغوني وېدی سندرو کې دا اشګینۍ بلل شوي دي. د پنجاب په اولسي داستانونو کې دا سیند لوی نوم لري د پنجابي ژبې دوه د مینې داستانونه هیر رانجها او سوهني مهینوال هم ددې سیند په غاړو جوړ شوي دي. د ۷۲۵ میله مزل وهلونه وروسته دا سیند د دوو نورو سیندونو ستلج او بیاس په بدرګه پنجند کې د اباسین سره یو ځای شي..

ستلج سیند

د پنجاب تر ټولو لوی سیند ستلج (ست لوج) دی اوږدوالی۱۴۴۸ کلومیټر دی. د اباسین په څیر د دې اوبه هم د کېلاش له غرو سرچینه اخلي خو په لاره کې ورسره بې شمېره لوی او وړې ویالې ورګډیږي، همدا ده چی په سانسکرت کې ورته "سوتودرو" وایي یعني د سلو سیندونو سیند. د دی اوبو مخه ختیځ لوری ته وي، او دسوالک دغرونو نه د هندوستان د بلاس پور او روپړ ته چې رسیږي نو په دوو برخو ووېشل شي. دلته د لودیاني مشهور ښار دي، کله چې د پاکستان د پهلور او پټن ته رسیږي نو د بیاس اوبه ورسره ګډې شي. دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیند د خپلو یخو اوبو او کبانو لپاره ډیر نوم لري. ځیني خلک ورته لال دریا یعني سور سیند وایي ځکه د سرو خاورو له کبله د دې رنګ سور دی.

راوی سیند

د سړو اوبو دی سیند ته د لاهور سیند هم وایي ځکه د دې سیند په ختیځه غاړه د لاهور ښار اباد دی. په ویدې سندرو کې دا په دوو نومونو یاد شوي دي، پارو شاي او اراوتي. په لرغوني یونان کې دا" هایډراوټس" نومېدو. د دې اوبولاره لنډه ده اود کشمیر د کانګړه غرونو نه راوځي. هلته دا سیند ډیر سپېڅلی ګڼل کیږي. په لویدیځ کې د دې اوبه د پنجاب له غریزې سمیې چمبه ته چې را ورسیږي نو د دې نوم راوي شي. بیا د جمون نه شل میله ښکته یو بل سیند "توي" په کې ور کډ شي. دیرش میله ښکته د راج پور په میدانونو کې ځلور سوه کاله پخوا مغل واکمنو د دې اوبو نه یوکانال را ویستلی وو چې نهرشاهي نومیږي او اوبه یې د لاهور ښار ته رسیږي. دهند په ګورداسپور او امرتسرښارونو کې له دې سیند ځای ځای نهرونه او ویالې ویستل شوي دي نو ځکه تر لاهوره د دې سیند اوبه ډیرې کمې پاتیږي. د لاهور ښار نه تاو را تاو د دې دوه برخې جنوب لویدیځ کې بیا یوځای شي، ساهیوال او ملتان ښارونو ته ځان رسوي او همدلته د چناب په اوبو کې یوځای شي. یو مهال په دغه سیند کې لویې سوداګریزې کښتۍ چلېدی او پنجاب ته به یې مالونه رسول.

بیاس سیند

اسکندر مقدوني چې کله د جنګ جګړو له لارې د پنجاب لویه خاوره ونیوله نو د هند د نورو ځمکو د را لاندې کولو هوس یې لا په زیاتیدو شو. هغه خپل پوځ د پنجاب د وروستي سیند بیاس پوري را وستو خو دلته د ده په عسکروکې خپل وطن ته بیرته د ورتلو ارمان پیدا شو. اوس دوی په هیڅ شان نه غوښتل چې وړاندې ولاړ شي. اسکندر ورته د هغه مال او دولت او زرو جواهرو یادونه وکړه چې د ګنګا جمنا په وادیو کې یې پاچاهانو لرل خو هیڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثريې پرې ونکړو. بياس د دوی وروستی حد و او په يوناني ژبه کې دا سيند هايفاسس نوميږي.

د دې اوبو سرچينه د هند د پنجاب د لاهول وارين غرونه دي. د کانګړی نه دا په شمال لويديځ کې د سوالک د غونډيو نه تاو را تاو بهيدو وروسته لومړي جنوب اوبيا جنوب لويديځ ته مخ کړي. د هوشيارپوراو ګورداسپور د ښارونو ترمنځ تېرېدووروسته د امرتسر او کپور تهله ته رسېږی او بيا پتن کې د ستلج له خړو اوبو سره يو ځای شي. ۴۷۰ کيلو ميتره اوږد دا سيند په سانسکرت ژبه کې" دياسا" نوميږی خوځای نومونه هم لري لکه ديپاسه، بياسچه، بياند ، وياه او بيپاشه او يو ځای کې ارجيکی هم ورته وای..

د سيندونو د اوبو شخړه

د پنجاب د ټولو سيندونو سرچينه د هماليې په غرونو کې د هند په خاوره کې ده. د هند د وېش نه وروسته دواړو هيوادونو د بريښنا او د کرکرهنې لپاره د بندونو د جوړولو اوداوبو د مخې د اړولو اختيار غوښتو. د ويش نه وړاندې هم د انګريزانود حکومت پرمهال د پنجاب او سنده دصوبې په منځ کې په ۱۹۴۲ کې دا شخړه را پورته شوې وه. پنجاب بره دخپلی خاوری نه د تېرېدونکی سيندونو اوبه د خپلو ځمکو د خړوبولو لپاره غوښتې او ښکته د سنده ايالت دا خبره نه منله. هغه وخت د اوبو شخړه نا حله پاتې وه. په ۱۹۴۷ م کی دا شخړه بيا را پورته شوه چی د پاکستان او هند ترمنځ به دا اوبه څنګه وېشل کيږي. نو هم دا وه چی د پاکستان او هند حکومتونو د اوبو په سر خبری پيل کړې چې په پای کې په ۱۹۶۰ م د ستمبر په مياشت کې د نړيوال بانک په مرسته د دواړو هېوادونو ترمنځ د اباسين(انډس) په نوم يو تړون په کراچۍ کې لاسليک شو. د دې تړون له مخې د اباسين،جهېلم او د چناب د اوبو کنټرول به د پاکستان په لاس کی وې او د ستلج، بياس او د راوي سيندونو اوبه به هند کنټرولوي. هندوستان ته دا حق هم ورکړی شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاکستان د برخې په دریو سیندونو اباسین، جهېلم او چناب غېر زرعي پراجې جوړولی شي. عملا د دې خبرې مانا دا وه چې د کر د ځمکې لپاره د سیندونو د اوبو مخه نشي اړولې خو که د برېښنا لپاره ورباندې بندونه جوړوي نو جوړولی شي. همدا وه چې هندوستان په ۱۹۹۹ کې د چناب سیند په اوبو د بګلیهار(بګلي یار) نومې د برېښنا د بند جوړولو په کار لاس پورې کړ نو پاکستان ور باندې سخت خپګان څرګند کړ.

نور سیندونه

د پنجاب له اوبو پرته دوه نور سیندونه داسې دي چې د پښتنو لپاره تاریخي ارزښت یې له پامه نشي غورځیدی. د ګومل سیندچې ځینې خلک ورته ګومله وایي ، د افغانستان له غزني ولایت نه سرچینه اخلي، له پکتیا ولایت را تیریږي ، یوه څانګه یې له کتهواز نه را وځي او دویمه یې د دې نه څوارلس میله ښکته ورسره یو ځای شي. په ویدي سرودونو کې دا سیند د ګومتي په نوم یاد شوی دی. ددی اوبه قریبآ یو سل او لس میله مزل وهی. د ګومل اوبه د جنوبي وزیرستان د صوبه سرحد د ټانک ولسوالۍ په ګرداوي کې د کرکرهنې لپاره کاریږي او په کلاچي کې د دامان نه تیریږي . وروسته د ګومل اوبه په کجورۍ کې د ژوب له اوبو سره یوځای او په پای کې د ډېره اسماعیل خان نه شل میله جنوب کې په اباسین ور ګډیږي.

یو بل تاریخي سیند د کرمې (کورمی) سیند دی، د دې اوبه د سپین غر د جنوب نه را وځي. د پکتیا نه په تیریدو پاړه چنارد پېواړ درې نه تیریږې او د کوهاټ سیمې ته را وځي، وروسته د بنو له میدانه تیریږي او اباسین ته ځان ورسوي. په رګ وېدا کې دا سیند د کرومو په نوم یاد شوی دی. د کرمې سیند قریبآ دوه سوه میله مزل وهي اود دې اوبه تر ډېره د اوبه خوړ او د کرکیلې لپاره کاریږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا او ملنګ

د سلېمان د غرونو په لړئ کې د اوسني ډېره اسماعېل خان ښار په لوېدیځ کې د غرو لمنې خاص دامان نومېږي او همدلته یوه وړه دره اوس هم د درابڼ په نوم یادېږي.دا دره دولس مېله پلنه او یوه وېشت مېله اوږده ده، یو مهال یې ځمکه شنه او له ونو ډکه وه. دلته هغه وخت واړه واړه کلي و چې په کې لس دولس کورنیو ژوند کاوه، هر کوریوه کوټه لرله چې د غره په ډډه کې به جوړه وه. د دېوالونو د پاسه به یې د لرګیو چت و چې په کې د لوګیو د وتلو لاره جوړه شوې وه. د کوټو دروازې به نه وې او د شپې به یې په ازغنو بوټو او لویو دړو بندولې.په ژمي کې به د کوټې په منځ کې اور بلېده او خلکو به د پسو په وړیو کې ځانونه تاوول او د اور چاپېره به وېده شول.د رڼا لپاره به یې د ځلغوزو د ونو شونټې کاروله چې په غرونو کې ډېرې کېدلې.

په پنځلسمه پېړۍ کې دلته د متې خېلو سروانیانو چې نېکونه یې د غور نه ورغلي و ډېره و. دوی د لودي ټبر سره خپلوي لرله، خلک یې میانه قد، قوي غړي اوخړې غټې سترګې یې لرلې. سړیو به د کمېس پرتوګ د پاسه یوه توره شړۍ له ملا تاووله او بله به یې په اوږو غوړوله. د څرمنو څپلۍ به یې په پښو وې او یو څوګزه سپین کتان به یې د پټکي په توګه د سر نه تاوکړي و. ښځو تر ډېره تورې کوچېانۍ جامې کولې. سروانی مشرانو د ملتان ورېښمن لونګۍ په سرولې، عام خواړه یې د جوارو ډوډۍ، کوچ او کروت ووخو کروت یوازې هغو خلکو خوړې شو چې پسونه یې لرل د غنمو ډوډۍ یې یوازې په اختر او برات کې خوړله. د دوئ په ځنګلونو کې به د زېتونو ونې هم وې چې د هغې زېتون به یې وچول او خوړلو لپاره به یې په اوبو کې وېشوول. د ځنګله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه به یې انار هم را شکول او د توتانو ونو خو به ورله هر ډول توتان ورکول، څلغوزي هم ورته ډېر رسېدل.
سروانیانو تر ډېره کروندې کولې او د للمې په ځمکو کې به یې جوار او غنم کرل. دوی د شپانو په راکړه ورکړه خپلې اړتیاوې پوره کولې، د لور په سر به یې ولور نه اخیستو او کله به چې لوڼه یې ودولې نو پسول(جهېز) به یې ورله ورکاوه. دوی خپل ټول کارونه په خپله کول او خدمتګاران یا غلامان یې نه لرل.
په سروانیانو کې د دیني ازدکړو شوق تر نورو قبایلو ډېرو او په څوارلسمې میلادي پیړۍ کې د درابڼ په ډېرو کورنیو کې لوستي خلک موندل کېده چې د ځېنو شهرت خو یې آن خواوشا سېمو ته هم رسېدلي و. په دوئ کی شېخ سلېمان دانا، شېخ ملي، شېخ احمد نومونه دیاد وړ دی. یو وخت د تصوف په تذکرو کې د دراېڼ د صوفیانو او اولیاوو نومونه له دېرشو واوختل.
د پینځلسمې میلادی پیړۍ د ۱۴۳۰ کال تېر شوی دی. دا هغه وخت و چې له پښتنوسیمو جوپه جوپه ځوانانو د بهلول لودي په لښکرکې د جنګ لپاره ځانونه شاملول. د شېخ صدرالدین پلار شېخ احمد سرواني په دراېڼ کې د ژوندي پېرپه نوم شهرت لرلو. د ځوئ زړه یې غواړی چی د اسلام رڼا د پنجاب سیمی ته خپور کړی او له بوې قافلې سره د اباسین، چناب او راوي د سېندونو پورې ولاړ. د پټیالی سره نږدی د ستلج د بوی وبالی په غاړه په یوه وړوکي کلي کې یې واړول چی بهومسی یا جهومسی نومېدو.
شېخ صدرالدین د ورځې کارمزدوري کوي او شپه په عبادت رڼوي. لږه موده وروسته دلته د مالېر (ملېر) په نوم یو نوی ښارګوټی ابادوئ. د هند پاچا بهلول لودی ورته خپله لور په نکاح کوئ او ده ته د صدر جهان خطاب ورکوئ.
وروسته د شېخ صدرالدین او د مالېرد ابادېدو په اړه تاریخ په بوداستان بدل شو. په دی اړه د حیات افغاني لیکوال واي."هغه وخت د مالېر ښېې ښناني هیڅ موجودی نه وې خو د جهوم په نوم یو کوچني کلي کې د شېخ صدرجهان

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ځای موجود و او په هغه وخت کې یوه ضعیفه مسلمانه ښځه چې د مالي قام نه وه هلته لا پخوا اوسېدله. دغه ښځه لومړی د شیخ معتقده او بیا یې مریده شوه. کله چې صدرجهان د سلطان بهلول لودي د لور سره نکاح وکړه نو دلته یې د یو کلي د جوړولو نیت وکړاو د مالي د نوم سره یې د (ر) توری چې د رب لومړی توری دی یو ځای او له همدې امله په دغه ځای د مالېر نوم کېښود".

د هندي سرچینو له مخې دا ځای د ملېرسنګه نومې راجه لخوا د خښتو جوړ د بوې کلا نوم وچی ملیرکړ نومیده. صدرالدین د بهومسي نومې کلي کې په یوه جونګړه کې اوسیدو چې ملیر ته نژدې وه دا کلا د لرغونو وختونو نه ورانه وه خوکله چې د صدرالدین د جونګړې شاوخوا خلکو ژوند پیل کړ نو د دې پخوانی نوم مالېر(ملیر)هماغسې د خلکو په ژبه پاتې شو. مالي قام په پنجاب کې میشت و او د دوی په نوم ملتان ښار اباد شوی وو چې لومړی مالستان، مولستهان او بیا مولتان شو.

د مالیر په اړه د خلکو یوه بله مشهوره کیسه هم شته، دا چې یو وخت د ستلج سیند نه راوتلی ویاله د شیخ صدرالدین جونګړې ته ډېره نژدې بهېده یوه ورځ شیخ د سیند په اوبو کې د پښې د وینځلو لپاره چې خپله پڼه (پایزار) وویسته نو هغه ترې په اوبو کې لاهو شوه، له خولې یې را ووتل چې "ځه نو زما له پښې سره ته هم ورکه شه" له دې خبرې نه یې مطلب اوبه وې. له هغې راهیسی د ویالی اوبودمالېر کوټلې نه خپله لاره بدله کړه او اوس له دې ځای سل کیلومټره لېرې بهیږي، دا خبره رښتیا ده چې د ستلج سیند اوبو خپله لاره بدله کړې وه خو د پنجاب ځینو سیندونو د وخت په اوږدو کې ځوواړې د اوچ کالئ او سېلابونو له کبله خپلې لارې بدلې کړې دي.

د بهلول لودی سره د شیخ صدرالدین د لیدنې په اړه هم د ده عقیدت مندان یوه کیسه کوئ. دی یوه شپه د خدای په ذکر بوخت و بهرسېلۍ را الوځی، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده د جونګړې ډېوه نه مړه کېږي. بهلول له خپل لښکر بېلېږی او لاره ورکوی. په دې تورتم کې ددې جونګړې بله ډیوه د بهلول لپاره حیرانونکې وه، خو ده د شیخ صدر الدین سرواني په تندي د پوهې او تصوف نښې لیدې، هغه ته یې وویل دعا راته وکړه چې د ډیلی پاچا شم او په زړه کی واېې که زه د هندوستان په تخت کښېناستم نو صدرالدین ته به خپله لور ورکوم. شیخ ورته دعا کوئ او بهلول چې د خپل لښکر سره یوځای شونوملګروته یې داکیسه وکړه. څوکاله وروسته چې دی د ډیلی په تخت کښیناست نوشیخ صدرالدین ته یې خپله لورتاج المرصا په نکاح کړه. د لور په پسول کی یې ورته دولس کلي د جاګیر په توګه ورکړل چې د شپږو نومونه یې داسی وو، مالېر،برناله، پهول، امرګړ، لونګه وال او اسلوه.

د صدرالدین د اوسني زیارت شاوخوا او په خپله په مالېر کوټله کې د هغه وخت په اړه داسې کیسې نوری پوښتنی پېدا کوئ. که د مالېر په نوم ځای موجود نه وو نو دا څنګه امکان لري چې بهلول لودي دا د لور د پسول په دولسو کلیو کې شامل کړو. د مالېر کوټله ځینې خلک دی خبری ته د شک په سترګه ګوری چی ګوندی هغه دروېش وو. دوئ باور لری چی صدرالدین د بهلول لودی د ېو قوماندان څوئ ووځکه په تاریخ کی داسی هیڅ بېلګه نشته چی یو پاچا دی خپله لوربو دروېش ته په نکاح کړی وی. خو ددی خبری د امکان لپاره به پخپله د بهلول لودی شخصییت ته وګورو. داسې ښکاري چې بهلول په اولیاو ډېر باور لرلو.

د پټیالې نه دولس مېله جنوب لوري ته د سامانه لرغونې ښاریه ده. د دولسمې پیړۍ په وروستیو کې دا په لومړي ځل شهاب الدین غوري ونیوله او دلته یې یوه پوځي چاونۍ جوړه کړه دا هغه مهال و چې د دین د تبلیغ لپاره به صوفیان له افغانستان نه هلته ورتلل. یوه ورځ بهلول د قطب خان(چې وروسته د ده یو امېر شو) او خپل تره ملک فېروز سره سامانې ته روان وچی یو ملنګ ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته راغی. دی سید انام یا سید ابن انام نومېدو(مرقع افغان- او طبقات اکبری) ملنګ ورته وویل " په تاسو کې څوک شته چې د ډیلی پاچایي په دوو زرو سیکو واخلي؟" بهلول سره شپاړس سوه سیکې وې. ده هغه ملنګ مخې ته کېښودې او ورته یې وویل "نورې نه لرم" ملنګ پیسې واخیستې او ورته یې وویل پاچاهي تا ته مبارک شه . په لاره کې خپلو ملګرو ورپورې ټوکې ټکالې کولې چې پېسې یې وبایللې، بهلول ورته په ځواب کې وویل که د ملنګ وېنا ریښتیا وي نو بیا مې ارزانه سودا کړې ده او که نه د یو ملنګ خدمت مې وکړو، دا هم ثواب لري .

بهلول لودي د عالمانو او دیني بزرګانوډېردرناوی کاوو. ده په لاهور، ملتان او دیپال پور کې دیني مدرسې هم جوړې کړې وې. دده ځوئ سکندر لودي هم خپله یوه لورشاه عبدالجلیل ته یې واده کړې وه چې لقب یې چوهړبندګي و. شاه عبدالجلیل د بهاول پورنه دیپال پور(پاک پټن)او بیا لاهور ته ولاړواو د ملتان او لاهورپه مېنځ کې د غوریانود وخت ښارچې کوټ کروړنومېږي، میشت شو. دلته د شاه عبدالجلیل په لاس د راجپوت هندو قام ډېر خلک مسلمانان شول. شاه عبدالجلیل هم د صدرالدین په شان خپله روزي په خپله ګټله، غنم به یې په خپله په مېچنی اوړه کول. د ده په ارادت مندانو کې شیخ موسی آهن ګر او شیخ زین الدین غازي شامل وو.

د مالېر کوټله د نوابي کورنۍ په تاریخ کې لیکلی دی چې بهلول خپل زوم صدرالدین په خپل دربار کې د قاضي په توګه ټاکلی و نو ځکه د ده لقب صدرجهان د ده د شهرت سبب وګرځېد. بهلول لودی د خپلې لور په پسول(جهېز) کې شپږ پنځوس نور کلي هم صدرالدین ته ورکړل او درې لکه روپۍ د کال نغدې به یې د خرځ لپاره ورلېږلې .

د مالېرد تاریخ نه وړاندې به د دې سېمې د نورو مشهورو ځایونو تاریخ ته وګوروچې نومونه یې بیا بیا یادېږي. د پنجاب دا سېمه دوآبه په نوم یادېږي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

علت يې دلته د دوو سېندونو راوي او د ستلج اوبه دي. سلطان بهلول لودي کله چې د هندوستان پاچا شو نو په دې کلونوکې بې شمېره پښتانه د سليمان د غرونو او نورو ځايونو نه د پنجاب په لورې و لاړل، په دې سېمه کې د پښتنو ميشتېدل د لسمې پېړۍ راهيسې پېل شوي وو. د"افغان نوبيليتي او مغل" نومې کتاب لېکونکی ريتا جوشي وايي"د پټيالې په خواوشا د افغانانو داسې بې شمېره مېشت ځايونه موجود وو، دوی ځمکه وال وو او کر کرونده يې کوله ځينې افغانان يواځې په ښارونو کې اوسېدل". د دې لېکوالې خبره رښتيا ده ځکه چې اوس هم په ختيځ پنجاب کې بسی پټهانان(د پښتنو کلی) او د سلطان پورغوندې ښاريي شته چې پښتنو اباد کړي دي خو اوس په کې يو تن پښتون هم نه موندل کېږي. استاد رشاد په خپل کتاب (لودي پښتانه کې لېکلي" د سرهند په شاوخوا کې بهلول پور- يا بهلول پوره نومې ځای شته" او بيا د بابرنامې له نقله وايي"د بهلول پور کلا د چناب د سيند پر ژۍ په يوه لوړ مواقع ده".

د لاهور نه ډېلي ته تلونکي په لوی شېرشاهي سړک مالېر کوټله نه شل کيلو متره ختيځ کې د سرهند ښاريه ده چې د لويديځ لخوا ورتلونکو لپاره دا ځای يو مهم پړاو وو. د ملتان د لرغوني ښار په شان دلته هم يوه غونډۍ ده چې د پخوانيو وختونوراهيسی ورباندې يوه دفاعي قلا جوړه وه. په ۲۰۰ ق.م کې دا ځای د "ستودرا ديش" په نوم ياديدوچې وروسته" شيتوتو" شو، همدغه نوم د ستلج سيند لپاره هم کارېدو. د مېلاد نه وروسته دا ځای دافغانستان د کوشاني واکمنو لپاره هم يو مهم مرکز وګرځېد او په دوېم ميلادي پېړۍ کې دا ځای د هندو شاهي پاچايانو پلازمېنه وه. د لسمې ميلادي پيړۍ په وروستيو کې دلته راجپوت چوهان هندوان ميشت وو، خو د غزنوي او غوري تر حملو وروسته دا يوه پوځي چاونۍ شوه. وروسته د ډېلي د تخت ساتنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره د سرهند ساتل ضروري وګڼل شول. د دې ځای والي به پاچا پخپله ټاکلو او سرهند به چې د هر چا لاس ته ولوېدونو مهم برى به يې ګڼلو.
د ډېلي د سلطنت تر اخيستو وړاندې بهلول لودي د خلجي پاچا محمد شاه لخوا د سر هند والي ټاکل شوى و. بيا سلطان بهلول لودى خپل دوه زامن خواجه بايزيد اوشهزاده نظام(سکندر لودهي) پرله پسې د سرهند واليان ټاکلي و. بهلول خپله يوه لور چې سبحان نومېده د سرهند يووالي ته په نکاح کړې وه چې لقب يې مېر مېران و. د دوئ دواړو قبرونه د سرهند په شاهي هديره کې اوس هم شته او د سبحان د قبر په شناخته د هغې د مړينې نېټه ۹۰۱ هجري قمري او د ۱۱ صفرى مياشت ليکلې ده. خو د هند د عامو مسلمانانو لپاره په سر هند کې د شيخ مجدد الف ثاني زيارت مهم دى چې د اکبر پاچا د نوي دين (دين الهى) پر ضد يې مبارزه کړې وه او د سيکانو لپاره دا د ګورو ګوبند د ځامنود ېادګار لپاره اهمييت لرى چى د مالير کوټله په تاريخ کى يوه مهمه پېښه وه. دلته د افغانستان پاچا شاه زمان هم خښ دى.
دا چې ځايي راجاګانو صدرالدين ته څومره احترام لرو په ۱۴۵۸ م کې د کپور تهله د رياست نواب رائ بهرام بهادر بهټى خپله لور شيخ ته په نکاح کړه يعنې د بهلول د لورسره د واده نه څلور کاله وروسته صدرالدين دوېم واده وکړو. دا مېرمن د بهټياني جي په لقب وپېژندل شوه. او ښايي د راجپوت دود سره سم ورته په جهېز(پسول) کې کلى اوځمکى ورکړل شوى وي.
د شيخ صدرالدين درې زامن وو چې مشر يې حسن، دويم يې عيسى او دريم يې موسى او يوه لور وه چې د بي بي منګي په نوم يې پيژنو. خو د مالير کوټله د نواب کورنئ تاريخ ليکونکې عنايت على خان ليکى د صدرالدين د لور هيڅ زکر نه دى کړى. دى حسن د تاج المرسا او عيسى او موسى د بهټياني ځامن ښاي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پینځلسمې پیړۍ په وروستیو کې شیخ صدرالدین خپله لوربي بي منګي د توهانه په یوې مسلمانې کورنۍ کې واده کړله. توهانه په ختیځ پنجاب کې اوس د هند د هریانې په ایالت کې شامله ده. ځینې سرچینې وایي چې د توهانه دا کورنۍ راجپوت وه او د غوریانو په وخت مسلمان شوی وه. د بي بي منګي اولاد نه لرلواو د واده نه پنځه کاله وروسته یې خاوند مړ شو. د خاوند څلویښتي یې چې پوره شوه نو خسرګنۍ ورته د دویم واده وویل. د هند راجپوت قام د کونډې په واده ټینګار نه کوي او په هند کې ځینې مسلمانان اوس هم د کونډې دویم واده یو عیب ګڼي خو داسی ښایي چې د بی بی منګی خسرگنئ با خو په اسلامی اصولو ټینگه وه او یا ببا د مزکی او د مال شخړه وه. کېدېشی بي بي منګي مجبوره کړې شوې وې چې د خپلې خوښې خلاف خپل لېور او یا په نژدې خپلوانو کې چاته په کښېني. هغې خپل پلار ته پیغام واستوو چې څوک دی ورپسې راشي، صدرالدین خپل مشرزوی شیخ حسن ته وویل چې توهانې ته ولاړ شي او خپله کونډه خور ورسره راولي. حسن دا خبره و نه منله او څرګنده نه ده چې د هغه د انکار سوب څه و خو داسې ښکاري چې پلاراو زوی ډېرې ورځې په دې تېرې کړې.

د مالېر کوټله د خلکو روایت دی چې یوه ورځ بي بي منګي په خپله کوټه کې ناسته وه ، د هغی خسرگنئ له خوا دوه جوړه جامې چې یوه یې سره او بله یې سپینه وه ورته راوړل شو چې باید یوه په کې خوښه کړي. د سری جوړې مانا د دویم واده منل او د سپینې مانا کفن و یعنې مرګ ته دی تیاره شي. یو روایت دا دی چې بي بي منګي سپینه جوړه واغوسته او د شپې په تیاره کې له کوره بهر ووتله. بهر ورته د پلار له خوا ورلېږلی کسان ناست وو، دا یې له ځانه سره کړه اومالېر ته یې را وسته. خولیکلی تاریخ وای چې شیخ صدرالدین کله چې د شیخ حسن نه ناهیلی شو، نو خپل دوه کشري زامن عیسی او موسی لور پسې واستول. دا چې دوی څنګه خپله خورپه خوندې ډول پلارکره راوسته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې اړه معلومات نه شته، خو شيخ صدرالدين د بي بي منګي په ليدو خوشحاله شو. اوخپلو دوو زامنو ته يې په دې الفاظو دوعا وکړه " ديغ (ديګ) تيغ (توره) فتح" يعنې رزق موډېر، په توره مو برکت او بريااليتوب مو په برخه شي. د مالېر کوټله خلک چې اوس هم چاته دوعا کوي نو همدغه درې ټکي يادوي. د بي بي منګي قبر په توهانه کې دی او څرګنده نه ده چې دا په کومو حالاتواو شراطو کی ببرته ولاړه، دوبم واده يې وکړو که نه؟

.لږه موده وروسته د صدرالدين دريم زوی شيخ موسی ناروغ او مړ شو، او د هغه هيلې په خپل وروستي زوی عيسی پوری وتړل شوی. . د شيخ صدرالدين د مړينې په نېټه کې د اوو کلونو توپير لېدل کېږي، د ده په مزار١٥١٥ ميلادي کال او د تاريخ په پاڼو کې د ده د مړينې نېټه ١٥٠٨ ليکل شوې ده. هغه د خپل مرګ پرمهال يې وصيت وکړ چې د ده ځای ناستی به د ده کشر زوی عيسی وي خو په دې وصيت د هغه په دوو زامنو کې د تربګنۍ داسې زړې وکرل شوچې دغه کورنۍ يې سره وويشله. د تېغ او د توری وضاحت د مالېرکوټله هغه خلک چې ځان ته منجاور واي داسی کوئ. د شېخ هغه ځامن چې دده امر يې ومنلو ورته د تېغ او د فتح دعا وشوه، دوئ نوابان شول او هغه چې د پلار امر يې ونه منلو هغه ته يې د دېغ (دېګ) دعا وکړه او د هغه اولاداوس دده په زيارت د پخېدونکو دېګونو له برکته ژوندی دی. يو ساده وضاحت چې خلک يې کوئ دا دی چې حسن د مسلمانی مېرمنې ځوئ و نودده اولادونه د صدرالدين د ذيارت منجاوران او د راجپوت مېرمنې اولادونه نوابان شول. خوکه حسن د تاج المرسا ځوئ و نو دې د هندوستان د پاچابهلول لودي لمسې او د سکندر لودي خورئ و. تاج المرصا به په دې خوشحاله نه وی چې د مشر زوی شيخ حسن حق دې وخوړل شي. د صدرالدين د وصيت تر مخه دجاګېر په اړه داسې پرېکړه وشوه چې د بهلول او سکندرلودی لخوا چې کومې ځمکې شېخ صدرالدين ته ورکړل شوې وې هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ټول شيخ حسن اودده اولادونوته رسېږي. کومې ځمکې چې شيخ صدرالدين ته د دواړو مېرمنو تاج المرصا او بهټياني په جهېز کې ورکړل شوې وې، هغه به د شيخ عيسى او دده د زامنو وي. په دى کى نه د نوابئ ، نه د منجاورئ او نه د يو يا بل ځوئ سره نا انصافي وشوه. د لوديانو په سلطنت کى دصدر جهان وظيفه په ډهلي کى يوه لوړه عهده وه. او د پاچا د پر تخت د کښېناستو مراسم دده په وېنا به پېل کېدل. پاچا به په مهمو فېصلو له ده مشوره کوله. خو د صدرالدين ددى رول او د هغه د ډهلي د ژوند په اړه هيڅ نه دي ليکل شوي.

گورو او نواب

په ۱۴۶۹ ميلادى کال د راوى سيند سره نږدى په يو وړوکى کلي تلونډى کى د هندوانو د کهشترى زات د يو دکاندارسېوا رام کره يو ماشوم وزېږېدو چى مور پلار ورله نانک نوم غوره کړو. سېوا رام شته من نه و خو د کلى خلکو ېې درناوې کوو.دلته د بهټي قام خلک د لوديانو پر وخت مسلمانان شوى وو. په کلى کى هندوانو او مسلمانانو په گډه ژوند کووخو کله کله مذهبى شخړې به پېدا کېدى. هندوانو به مسلمانانو ته د ښکېلاک گرو په سترگه کتل. نانک چى د وو کالو شو نو پلار د کلى په ښونځى کى داخل کړوخو ماشوم د الف په تورى ښوونکى سره بحث پېل کړواو د خدائ د وحدانيېت خبره يې وکړه. د سېوارام په گاونډ کى د يو مولوى سېد حسېن کور وو. هغه چى د نانک خبرى واورېدى نو پوه شو چى دى ولى وو. هغه ته يې د اسلامى ازدکړى پېل کړى. نانک به زيات تره په نږدى ځنگل کى ځان ورک کړو. د نهو کالو په عمر کى مور پلار ورته د هندوانو د تار اغوستودوديزه مېلمستيا جوړه کړه. خو نانک د تاراغوستل رد کړل. دى چى د پينځلسو کالو شو نو پلاريي فکر وکړو چى د دکاندارئ ته يې را ووهځوئ. يوه ورځ يې ورله پېسى ورکړى او د خپل ملازم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بالا سره یو ځای ور واستوو چی مالگه دی واخلی او په نږدی کلو بانډو کی دی خرخ کړی. منډئ ته په لاره دوئ د ملنگانو د یوی ډلی سره مخ شول چی د ولوږې د لاڅه یې خبری نشوی کولی. نانک د ټولو پیسو ډوډئ واخیسته او ملنگان یې پری ماړه کړل. بیا یې ورسره مذهبی بحث وکړو. پلار یې خبر شو نو دده د وهلو لپاره یې لستوڼی راښکل. خو د کلی مشر رام بولارچی د نانک د درویشئ نه خبر وو له خپله جیبه ورله تاوان پورا کړو.

بهلول لودي په ۱۴۸۸ عیسوي کال کې د ۳۸ کالو او اتو میاشتو حکومت نه وروسته مړ شو. دده زوی نظام خان د سکندر لودي په نوم چې د ډیلي پر تخت کېناست نو پښتانه د پنجاب نه ور اخوا د هند ختیځ او مرکزي برخو کې خپاره شول. یو لوی شمېر پښتنوته د مالوی، بندیل کهنډ او نورو ته په بهار او بنگال کی مزکی ورکړی شوی. د پینځلسمې پېړۍ په وروستیئو کې سکندر لودي د دوآب شاوخوا د کوکر(کهو کهر) قبیلې د بغاوت ختمولو لپاره دوه سرداران یوسف خان او نهاند خان ور واستول. دوی د ستلج سیند په غاړه په یوه وړوکي کلي کې خپل پوځې لښکر تم کړ. . نهاند خان د سیند په ختیځه غاړه پاتې شو،دلته د محمد غوري پر وخت یو وړوکی کلي اباد و چې په کې د هغه وخت یو جومات هم جوړ و.نهاند خان د دغه جومات چار چاپېره د یوه نوي ښار د ابادولوکار پیل کړ او دا یې لودیان ونوموو چې وروسته بیا لودیانه شو. د پنجاب په ځینو تاریخونو کې د نهاند نوم "نهنگ" لیکل شوی چې گواکې دی دومره ظالم سړی و چې له خلکو نه یې په ژوندوني څرمنه وېستله او له همدې امله ورته نهنگ وایي.

د سیندپه لوېدیځه غاړه د سلطان پور لودی ښار اباد دی او په ځینو تاریخونوکی راغلی دی چی یوسف خان د ستلج نه پورې غاړې یعنې لویدیځ غاړې ته ولاړ او هلته یې د سلطان پور لودي په نوم د یو ښار بنسټ کېښود خو د سلطان پور لودی نومی ښار زکر د بولسمی پېړئ راهیسی شوی دی.. دا ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لرغونی زمانه کی د سرومان پوراو په کوشانی سلطنت کی د یو لوئ بودهائ مرکز په توگه پېژندل کېدو. د سلطان محمود غزنوی په حمله کی دا ښار ویجاړ شو او بیا د دولسمی پېړئ په سر کی سلطان خان لودی چی د غزنوی دوری یو جنرال و، دلته یو نوی ښار اباد کړو. دا ښار د ډیلي او د پېښور تر مېنځ د تجارتی قافلو د لاری په سر وو نو ډیر ژر دپارلس کلومیټر پراخه شو. د ښار په مېنځ کی یوه ویاله بهېده چی کالی بین به یې ورته ویېل. په ښار کی د مساپرو لپاره سرایونه او په برابره فاصله حفاظتی میناورونه جوړ وو. یو وخت دلته ۳۲ بازارونه او د پینځو سوو نه زیات دکانونه وو. په ځوارلسمې پېړئ کی دا د لوېدیځ پنجاب مرکزاوپه پینځلسمی پېړئ کی د لودی حکومت والی دولت خان به له دی ځایه دپنجاب پراخه سیمه اداره کوله. ښاي لاهور هغه وخت هم یو وړوکی ښاریه وه. د نانک پلار خپله لور د سلطان پور د یو تن جې رام ته واده کړی وه. ده د دولت خان لودي سره کار کوو. د ځوم په صلاح نانک ته یې په سلطان پور کی یووړوکی هټئ واخیسته. خو نانک د دکان هرڅه وېړیا خلکو ته ورکول. په نتیجه کی دکان بی له څه گټی تش شو. جې رام خپل بادار ته د نانک په اړه وویېل. دولت خان ده ته د سرکاری مودي خانې (خیرات خانی) مشری وروسپارله او داسی ښایې چی نانک په دی کار خوشاله وو. لږه موده وروسته پلار ورله واده وکړو او دده دوه ځامن ووزیږیدل. دولت خان لودي د نانک د درویشئ نه خبر وو او هڅه یې وکړه چی دی رسمی ځان مسلمان اعلان کړی. ځکه ده د اسلام په پېغمبر حضرت محمد صلی اله علیه وسلم هم ایمان لرلواو هغه یې ریښتونی نبي گڼلو. خو نانک د مذهبونو د مراسمولکه لمونځ او نورو عباداتوسره ځان نه تړلو. ده د سرکاری خیرات خانې نه دومره ډیر شییان په خلکو وېشل چی د نورو چارواکوکینه یې راپاروله او هغوئ دولت خان لودي ته دده شکایت ووکړو. دولت خان د مودی خانی د سامان اود حساب جاج واخیستونو هر څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته سم ښکاره شول. نانک ته يې درناوی ووکړو او نور اختيارات يې هم ورله ورکړل. خو سازشيانو څه موده وروسته بيا په نانک تور ولګوو چی سرکاری مال خپلوانو ته ورکوئ. د دولت خان په امر پلټنې ووشوې خو هر څه سم وو. له دی وروسته که څه هم دولت خان په نانک ټينګار ووکړو چی ورسره دی پاته شی، نانک دا نوکری پرېښووده. ده يو واری بيا د ملنګانو جامی په غاړه کړی او له کوره ووتلو. اوس له ده سره دوه نور کسان هم مله وو. يو مسلمان چی رباب به يې غږوو او مردان نومېدو ، بل هندو چی رام داس يې نوم وو خو خلکو به ورته بدها ويېل. نانک به په پنجابي ژبه کی صوفيانه شعر وويېلو نو مردان به ورله په رباب سر برابر کړواو زمزمه به يې کړو. دری واړه لومړی په پنجاب کی وګرځېدل، ورپسی کابل ته ولاړل. بيا د ايران د لاری ترکی او مکی معظمی پوری ورسېدل. د هغه ځای يوه پېښه داسی ده ، چی يوه ورځ نانک ويده وو اوکعبه ته يې پښی وی. د مکی قاضی رکن الدين وولیدو نو تری پوښتنه وکړه چی ولی يې د خدای د کور سپکاوې وکړو. نانک ورته وويېل که کولی شی نو زما پښی هغه لور ته تاو کړه چی خدای پکی نه وی. په واپسئ د افغانستان د شمال په خلم کی د نانک مسلمان ملګری مردان مړ شو. خو نانک د هغه مړی وسوځوو. بېرته پنجاب ته راوګرځېدو او اوس د مردان ځوئ سجاد ورسره شو. دا ځلی دوی ملتان او ورپسې کندهار ته ولاړل. په دی سفرونو کی د نانک نوم ووتلو او لوئ شمېر هندوان دده منونکی شول.

په ۱۵۱۷ کې سکندر لودي له نړۍ سترګې پټې کړی نو د پښتنود سلطنت زوال هم پيل شو. په ډېلي کې ابراهيم لودي د ليونتوب نښې ښکندولې او په هر چا يې شک کاو. خپل ډېر تکړه سرداران يې د همدې شک له امله يا ووژل او يا يې بنديان کړل، نور چې د ده با اعتماده اميران وهغوي يې تېښتې ته مجبوره کړل. آن تر دې چې خپل سکه ورور جلال خان يې لومړی بندي او بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې وواژه. د نانک د منونکوشمېره مخ په زياتېدو شوه نوابراهيم لودي، دی خپل دربار ته را ووبللو. نانک هلته پاچا ته هم دروېشانه خبری وکړی خو پاچا ورله د بندسزا وټاکله. پښتانه اوس په ابراهيم نه راټولېدل. دا وخت د پنجاب والي دولت خان لودي مغل پاچا بابر ته پيغام استولی و چې که پر ډېلي يې حمله وکړه نو دی به يې ملګرتيا وکړي
د کابل نه مغل پاچا ظهيرالدين بابرخپلې لښکرې د اباسين نه پورې د دوآبې شاوخوا را ټولې کړې. او په ۱۵۲۲ ميلادي کال کې ابراهيم لودي په پاني پت په جنګ کی ماته وخوړه، هم هلته ووژل شواوهند د مغلو لاس ته ورغلو. نانک وو مياشتی په بند کی وواودبابرپاچا له خوا ورخوشی کړی شو. د نانک منونکی وای چی بابر د نانک سره وليدل او ده ته يې د شرابو د څښلو بلنه ورکړه خو نانک ورته وويېل چی د خداې د معرفت مستو ملنګانو ته د دنيا نشې نه وی پکاری. د بابر په ليکلی ياداشتونو کی د نانک زکر نه دی راغلی. د مغلو په دوره کی نانک چی اوس خلکو ورته بابا نانک او ګورو نانک ويېل، د هند نورو سيمو ته ولاړواو لوئ شمېرخلک دده پېرويان شول. دی د خپل ژوند وروستي څو کاله د راوی سيند په غاړه يو کورکی وسېدو اوهم دلته د بی وزلو خلکو لپاره يې يو ځای جوړکړو چی هره ورځ په زرګونو خلکو به پکی ډوډئ خوړه. د ډېره بابا نانک په نوم دا ځاې اوس هم په لاهور کی شته. د سيند په غاړه ده د کرتار پور نومی يو ښار هم اباد کړوچي وروسته په سيلابی اوبو لاهو شو. نانک په ۱۵۳۸ کی د ۷۱ کالو په عمر کی له فانی نړۍ سترګی پټی کړی. د نانک په مړينی د هندوانو او مسلمانانو تر مېنځ شخړه را پورته شوه. دوئ د هغه وروستي مراسم د خپلی عقيدی پراساس سر ته رسولی. دده مړی د يو څادر لاندی اېښی وو او کله چی څادر لری کړی شو نو هلته مړی نه وو. اخر څادر دوه ټوټی کړی شو. مسلمانانو دا څادر خښ کړو او هندوانو خپله برخه وسوځوو. نانک د ژوندپه وروستېو ورځو کې خپل يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مريد خپل ځای ناستې ګورو وټاکلو چې لهنا نومېدواو وروسته د ګورو انګدپه نوم يې د نانک تعليمات خپرول. دنانک يو ځوئ لکهمی چند دنيا داره شو او اولادونه يې اوس هم شته. دوبم ځوئ سری چند د پلار په شان ملنګ شو، ده د وېښتو نه پرېکول، د توری چلول او د ځان د دفاع لپاره جنګی دود رواج کړو. په راتلونکو سلو کالو کی پنجاب د ګورو نانک د منونکو ټاټوبی شوچی سيک په نوم دی نوی مذهب پکی وده وکړه.
د ۱۵۲۶م د پانی پت په لومړی جنګ کی څرګنده نه ده چې د مالېر پښتانه شيخ حسن او شيخ عيسی د چا پلويان وو. شيخ عيسی په ۱۴۹۳ کې سون پت د راي صوبه خان لور را واده کړې وه او مشر زوی يې خان محمد شاه نوميدو، د شيخ حسن مشر زوی سليمان نومېدو. دواړو توربورانو په يوه وخت کې ملګرتيا هم لرله او تربګني يې هم پاله. د مغلود واکمنئ سره شيخ حسن چې لا تراوسه يې د پلار په بی انصافئ د مالېرله مشری لاس په سر نه و، دا موقع مناسبه وګڼله او د مغلو لخوا ټاکل شوي استازي (شاهي ګماشته) ته يې د خپل حق غوښتلو لپاره دعوه وړاندې کړه. په مالېر کې د شيخ صدرالدين د وصيېت د ټکي بدلول نا ممکنه خبره وه او شيخ عيسی د خپل ورور په دعوه دومره په قهرشو چې د ډېلي يو قاضي ته يې مخه کړه، هلته فيصله وشوه چې د وصيېت ټکي نه شي بدلېدی.
شيخ عيسی په ۱۵۳۸ م کې د شپېتو کلونو په عمر کې مړ شو او څلور څلوېښت کلن محمد شاه د پلار په ګدی کېناست، په دې وخت کې د ده لقب رئيس وو. که څه هم د مالېر ډېرې ځمکې د خان محمد شاه په لاس کې وې خو د ډېلي له لورې ورباندې يو چارواکې (مېرفېصلی) ټاکل شوی و چی د ماليي او نورو اداري کارونو څارنه به يې کوله. د شېخ حسن ځامنو ميرزا خان اوسلېمان د خپل تربور نه د بدل اخېستو لپاره يوسازش وکړو او مېر فېصلي يې وواژه. د مغل د يو چارواکي وژل قانوني جرم و او د ډېلي له لورې ددی

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرم سخته سزا وه. په دی کار نه یوازې دا چې د مېرزا خان او سلیمان ټولې ځمکې ضبطې شوی بلکې د صدرالدین ټولو خپلوانو ته هم له مالېرنه د وتلو امر وشو.

خان محمد شاه دټول ټبر سره یوځای د خپل نیکه دسون پت رای صوبې خان (چی دده د مورپلاروو) سره واړاوه خو ډېر ژر د هندوستان د سیاست یول بل لوبغاړې مېدان ته شو. د بنګال او بهار واکمن شېرشاه سوري د بابر پاچا زوی همایون ته چې د خپل پلاربابر له مړینې وروسته د ډېلي پر تخت ناست و، په ېو جنګ کی ماتې ورکړه او د هند پاچاهی ېو واری بیا د پښتنو لاس ته ورغله.

همایون د ایران له پاچا طهماسپ سره پناه واخېسته. خان محمد شاه د شېرشاه سوري لخوا ټاکل شوی د سرهند والي ته خپل خواست یوړ او په ۱۵۴۳ عیسوي کال کی د نذرانې د پیسې ورکولو نه وروسته او د شاهي پوځ د منصب په اخیستود مالیر رئیس وټاکل شو. په دی کار د نواب او د منجاور کورنئ سره ووېشل شوی. مېرزا خان او سلیمان هم د خپل نېکه ځمکو ته بېرته ور وګرځېدل خو اوس د سرهند والي د دوئ په ځمکومالیه اخېسته. ښائ هم له دی وخته دوئ د مزکه والو یا خانانو په توګه وپېژندل شول. محمد شاه د لودیانو، مغلو اودسوریانو دورې ولېدې او په دې سیمه کې دپرله پسې جګړو شاهد و. نوموړی د مالېر د رئیس په توګه د پاچا او د مرکزی حکومت سره اړیکی ټینګی کړی. دی په ۱۵۴۵ عیسوي کال کې ومړ او درې زامن محمد اسحق، شاه منصور او عبدالله یې پرېښودل. محمد اسحق د خپل غورنېکه په څېر یو مذهبي کس و. ده د خواجه معدود (مودود) په لقب شهرت لرلواو کله چې ده د خپل پلار پټکې په سرکړو نوهغه مهال د شېرشاه سوري زوی اسلام شاه حکومت کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنجاب وړې وړې سيمې اوس د سرهند له لورې اداره کېدې اود دې مشر د چکله دار په نوم د ډيلي له لورې ټاکل کېدو. خواجه مودود د خپل پلار ځمکې په برابر ډول په خپلو ورونو ووېشلې چې په نتيجه کی يې د دوئ په کورنۍ کې بی اتفاقي او جګړې رامنځ ته کړې. د ده دوو ورونو شاه منصور او عبدالله د سرهند له والي سره نيغ په نيغه اړيکې ټېنګې کړې چې په دې کارد يوبل پر ضد د سازشونو لړئ پيل شوه.

د سوري سلطنت په ډيوه کې تيل په خلاصيدو شول او په ۱۵۵۵عيسوي کال کې د بابر پاچا زوی همايون يو وارې بيا د ايران نه لاهور ته را ورسېد، د شېرشاه لمسی سکندر سوري د سرهند سره نژدې د هغه مقابلې ته را ووت خو په جنګ کې يې ماتې وخوړه. په دغه جنګ کې خواجه مودود بی طرفه پاتې شو، همايون بری وموند او يو وارې بيا د هند واکمني د مغلو لاس ته ورغله خوهمايون په ۱۵۵۲ ميلادی کال د شېر شاه له خوا جوړ شوی د ډيلي په پرانا قلا کی د شېرمنډل نومې ودانۍ له پوړيو په را پريوتو مړ شو نودده دولس کلن ځوئ جلال الدين د خپل پلار د پتمنو اميرانو په مرسته د دلي پر تخت کښېناستو.

خواجه مودود په ۱۵۲۲ عيسوي کال کې له فاني دينا سترګې پټې کړې او د ده د دوو زامنو فتح محمد خان او عبدالرزاق خان نه يې مشر زوی د مالېر رئيس و ټاکل شو. د فتح محمد خان د ورور عبدالرزاق دا هېله وه چې څرنګه د ده پلار خپلو ورونو ته په ځمکو کې برابرې برخې ورکړې وې، د ده وروربه هم داسې وکړې خو فتح محمد د نوي مغل واکمن اکبر پاچا د پېر د انتظامي چارو نه ښه ګټه اخېستل غوښته. فتح محمد خان خپلې ډېرې شاړې ځمکې کرنېزې کړې او د ماليې په چارو کې به يې د سرهند د چکله دار مرسته کوله.

په ۱۵۵۲ کی ګورو انګد مړ شو او دده بو مريد امر داس د ګورو په توګه وټاکل شو. تر هغه وخته هم د نانک پېروېانو د هندوانو ډېر رواجونه نه وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښي چې بو پکی د ستی رسم وو. امر داس د سیکانو لپاره ددی ممانعت ووکړو. خو ددی رواج د ختمولو اصلی عامل مغل پاچا اکبر گڼل کېږي. امر داس په ۱۵۷۴ کی مړ شو نودده ځوم رام داس یې پر ځای گورو شو او له دی وخته دا منصب موروثی شو. رام داس د اکبر پاچا په بلنه د ربار ته ورغلو او لکه چې د پاچا عادت وو د بېلا بېلو عقائدو د منونکو سره به یې مباحثی کولې، رام داس هم د نانک لاره ورته روښانه کړه. دا د اکبر پاچا سرپرستی وه چې رام داس په ختیځ پنجاب کی د سیکانو د لومړی ښار امرتسر د جوړولو کار پېل کړو. د نانک منونکو د پورا مذهبی جذبی سره ددی ښار په جوړولو کې مادی مرستی وکړی. او سیکان د لومړی ځل لپاره د یو قام او د قوت په توگه د هندوستان په تاریخ کې ووپېژندل شول. د رام داس ځوئ ارجن په ۱۵۸۲ کی گورو وټاکل شو او ده په امرتسر کی د اوبو تالاب او معبد جوړ کړو چې اوس د طلائ معبد په نوم یې پېژنو. د شپاړسمې پېړئ وروستی کلونه په هند کی د شورشونو شاهد وو.اکبر لا ژوندې وو خو په مغل کورنئ کی د اکبر د ځوئ سلیم او د لمسي خسرو تر مېنځ د پاچاه کېدوسیالی پېل شوی وه. د خسرو مور او خسرگنئ راجپوت هندوان وو او دوئ د پوځ لوېه برخه اداره کوله.

په مالېر کوټله کی فتح محمد د یوښه واکمن په توگه را وځلېد ، او د سرکاري لقب له ورکړې پرته به خلکو نواب فتح محمد خان باله. د ده مېرمنه د جهال نومې کلي یوه راجپوته وه، دلته له تېرو دوو سوو کلونو راهیسې افغانان مېشت وو او ډېرو په کې د مالېر له افغانانو سره خپلولي لرله. خو فتح محمد خان د پنځوسوکلونو په سن کې هم اولاد نه لرلواو اخرد کورنۍ په غوښتنه یې د پنجاب د روپړنومې کلي د بوې افغانې کورنۍ جینئ را واده کړه چې خپلوان یې د مغل حکومت په لوړو عهدو(دندو) مقرر و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۵۹۳ م کې د ده په کور کې يو ماشوم وزېږېد چې بازيد خان ونومول شو، په دې وخت کې فتح محمد ۵۳ کلن و. دوه کاله وروسته دده بل زوی بهاول خان وزېږېد وخو فتح محمد خان د خپلو زامنو ځواني و نه ليده او په ۱۷۰۰ م کې يې له نړۍ سترګې پټې کړې.

مالير او کوټله

نن د فتح محمد خان ځلوېښتې ده، ټول خپلوان په مالېر کې راسره را ټول دي. د فاتحې او دوعا نه وروسته يو سپين ږيری پاسېږي، اووه کلن بازيد خان ته د خپل پلار د مشرۍ پټکې په سروئ او په هغه ګدۍ يې کښېنوي چې د مالېر د مشر لپاره ځانګړې شوې ده. د يوې پردې تر شا د بازيد مور دا هرڅه ويني، څو ورځې وړاندې د هغې په کاله يو برهمن راغلی او د بازيد په اړه يې وېلي و چې دی به لکه د لمر په اسمان وځلېږي. د دواړو ورونو(بازيد او بهاول) د زده کړو لپاره ښوونکي وټاکل شول، د هغی پېر له دود سره سم دوئ د تورې وهلو، د اس د سپرلئ، غشې او نېزو ويشتل ازده کړل. له وړوکي عمر نه يې مورورته د انتظام، د خلکو سره د چلن او ناستې ولاړې ته پام کاوو.
په ډېلي کې ۱۷۰۵ کی د اکبر پاچا د مرګ نه وروسته د هغه زوی سليم د جهانګېرپه نوم پرتخت ناست کښېناستو او دده ځوئ خسرو پروېز پنجاب ته ووتښتېدو. د پاچاهئ په هيله ده خپل تيت و پرک ځواک راټولوو. ده د سيکانو ګورو ارجن سره هم وولېدل او هغه ته يئ خواست ووکړو چې دده د برېاليتوب لپاره ورته دوعا ووکړی. داسی ښايئ چې ګورو ارجن د خسرو سره د پوځی مرستی ژمنه هم کړی وی. چې نتيجه يې دده لپاره ښه نه وه. د مغل پاچا جهانګير د خزانی وزير چانډو شاه نومېدو او ارجن د خپل سېاسی اغېز د زېاتولو لپاره د خپل ځوئ هرګووند د واده لپاره د هغه لوروغوښته. وزير نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ہواځی دا چې د ارجن خواست یې رد کړو بلکه د هغه سپکاوی ېئ هم وکړو. وروسته چانړوشاه خپله فېصله واړوله او ارجن ته یې ښه سوغاتونه ور واستول. خو ارجن داهر څه ددی ځواب سره ببېرته ولبېږل چې اوس که د ټولی دنیا شته منی هم ورله ورکړی نو دی د هغه لور نه غواړی. وزیر په دی سپکاوي په قهر شو او د بدل اخیستو لپاره یې جهانګیر پاچا ته لمسون پېل کړو. پاچا د خپل نافرمانه ځوئ هرملاتړی ته سزا ورکول غوښته. چانړو شاه ته یې اجازه ورکړه چې ارجن ته دی پخپله سزا ورکړی. ګورو ارجن په لاهور کی وونیول شو او په بندی خانه کی شکنجه او هم هلته د مرګي د مرض د لاسه مړ شو.

د ارجن ورور پرتهی مل غوښتل چې د خپل وراره هر ګووېند پرځای دی پخپله د سیکانو مشر شی خود قام وګړویې مخه وونیوله. ګورو ګووېند د پلار د بدل او د وولس لپاره د وسلی را ټولول او د هر سیک لپاره جنګی تربیه لازمه ووګڼله او ورو ورو د امن او د صلح پر ځاې ددی مذهب منونکی سیکان د اور پکو او د جنګیالو په توګه یو ځواک شول. دی پخپله د جهانګیر پاچا په پوځ کی د یو عسکری سردار په توګه ورګډ شو او ېو وخت د خپل پلار قاتل چانړو شاه ګوتو ته ورغلو نو په پښه کی یې ورته پړی واچوو او د ښار په لارو کی یې په راښکلو راښکلو ووژلو.

د یووښتو کالو په عمرکی بازید خان د یو پوخ سیاست وال او پوځې په توګه د مالیر د مشر دنده په غاړه واخېسته. له ریئس کېدو سره سم هغه د شیخ صدرالدین کورنۍ پر ځان را ټوله کړه. خپلو تربورانو او شاوخوا کلیو کې مېشتو پښتنو ته یې بلنه ورکړه چې تربګنۍ دې شاته کړي او د مالېر په جوړولو کې دی ورسره لاس یو کړي. ده په لومړي ځل د مالېر لپاره یو پیاوړی پوځ جوړ کړ او د پوځیانو په روزنه کې یې خپله هم ونډه اخېسته. د سرهند د چکله دار سره یې د ځمکو او د پرګنو د مالیې چارې دومره قوي کړي چې هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به د ده مشورې منلی. خوپه کورنۍ کی دننه د تربور ولۍ او د وړو وړو شخړو د هوارولو کار دده مخه نیوله چی په مالېر کی د پر مختګ ځه کار ووکړی.
په ۱۲۲۸ میلادی کال کی جهانګیرپاچا مړ شونو دده ځوئ خرم د شاه جهان په نوم د ډېلي پر تخت کښېناستو. هغه خپل مشر ځوئ دارا شکوه د پنجاب والی وټاکلوچی په لاهورکی ووسېدو. داراشکوه پخپله یو متقی کس وو او د دروېشانو سره به کښېناستو پاسېدو. ګروهرګووېند دده نږدی ملګری و.
سیکان د یو پوځی قوت په توګه د مغل سلطنت لپاره د خطر بوه الامه وه او شاه جهان غوښتل چی ددوئ زور مات کړی. هغه د مخلص خان په مشرئ وو زره پوځ پنجاب ته ور واستو او د امرتسر سره نږدی په لومړی ځل سیکان او مسلمانان د جنګ لپاره یو بل ته مخامخ شول. مسلمانانو سخت جنګ وکړو خو ماته یې وخوړه. د داراشکوه په مېنځګړتوب روغه وشوه او هر ګووېند د بل جنګ د مخ نیوی په هوډ د خپلو جنګیالو سره د ستلج سیند نه پینځلس میله لری دجنوب په ځنګلونو کی ژوند پېل کړو. څه موده وروسته د هرګووېند یو ملګري د شاهی طوېلی نه دوه اسونه غلا کړل او د پاچا قهر یې راو پارو. مغلو بیا پنجاب ته لښکرورواستو او بیا یې ماته وخوړه. سیکان په دی بریالیتوب ډاډه شول، د ځنګله نه راوتل او په کرتار پور کی مېشت شول خو دوئ د یو لوئ جنګ لپاره څه موده ځانونه غلی وونیول.
د هرګووېند یو پښتون ملګری پېنده (پاېنده) خان نومېدوچی ده ورته ورور ویېل. د هر ګووېند د ځوئ سره یو باز وو چی پېنده خان ته یې ورکړی و. بوه ورځ دا باز والوتو او ورک شو. د ګورو او د پېندا خان تر مېنځ خبری ورانی شوی او د ګورو په کېږدئ کی ولاړو ځینو سیکانو پېندا خان ووهلو. پېندا خان د بدل اخیستو په موخه د شاه جهان دربار ته ورغلوچی سمدلاسه یې ورله پوځ ورکړو او د سیکانو سره یې د دربم جنګ لپاره ور واستو. د جنګ په مېدان کی څو ورځی توری برېښېدی او دواړه غاړی په مېړانه وجنګېدې. اخر

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرگووېند او پېندا خان ېو په ېو د جنگ مېدان ته ورودانگل. پېنده خان د هر گووېند په توره ووژل شو. مغل پوځ د خپل سردار په وژنې جنگ ووبایللو او د هر گووېند د مېړانې کیسې هرې خوا خپرې شوې. مغلو ډېره هڅه وکړه چې دې ژوندې وونیسی خو بریالي نشول. په ۱۶۴۵ کې دې مړ شو او د ده د وصیېت سره سم دده لمسې هر رائ گورو شو. هررائ د خپل نیکه په پرتله امن غوښتونکې و.

په مالېر کې چې کله بازید خان خپل خپلوان ځان ته را نژدې کړل نو ډېر د ده په کور اوسېدل، د صدر الدین ټبر اوس ډېر شوې وو. او د اوسېدو کورونه پرې تنگ شول آن تر دې چې په ۱۶۵۳ م کې د بازیدکشر ورور بهاول خان د خپل تربور سلطان خان لخوا د کور په سر ووژل شو، بازید خان د یوې لویې قلا د جوړولو لپاره د ډیلي چارواکو ته درخواستونه کول او ټولو خپلوانو ته یې ډاډ ورکو چې دې به ډېر ژریوه پخه قلا جوړوئ خو د ورځو د تېرېدو سره د هغه مشکلات زیاتېدل. مغل حکومت د هند ټوله خاوره د پاچا ملکیېت گڼله او هر چا به چې د یوه پوخ کور ودانۍ او کلا د جوړولو هوډ وکړ نو حکومت نه به یې اجازه اخېسته، پایله یې دا وه چې ولسې خلکو پاخه کورونه نه شوای جوړولې او خامو کورونو کې به اوسېدل. یوه ورځ د بازید خان یو تربورهغه ته دا پیغور ورکړ چې ترڅو ستا قلا جوړېږي موږ به مړه یو. د بازید لپاره دا پیغور یوه ننگونه وه، ده د سرهند د چکله دار نه یو لیک واخیست، په روپړ کې د خپل ماماخېلو په سفارش د ډېلي دربار ته ورغلو چې د پاچاامر واخلي. شاه جهان پاچا اوس ناروغه و او دده د دوو ځامنو دارا شکوه او اورنگزېب تر مېنځ د تخت لپاره مبارزه پېل شوې وه. په دې وخت کې اورنگزېب خپل پلار او خورجهان ارا د اگرې په کلا کې نظر بند کړي و او د خپل مشر ورور دارا شکوه پسې لاهور ته روان و چې د تخت وارث شي. دارا شکوه د هر رائ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرسته تر لاسه کړه خو داورنګ زېب ځواکونو دارا شکوه ووژلو اود هغه سر یې ورته راوړو.

. مغل پاچا به په دوبي کې کشمیر ته تلو او په لاره کې به د پنجاب راجاګانو د ده امنیت نیولو، د مالېرد پوځ یوه ډله به هم د انبالې نه د شاهي لښکر سره مله وه او دا به یې د ستلج ترسینده بدرګه کاوه. په لاره به د شاهي کورنئ غړو ښکار کو. بازید خان په ځوانۍ کې څو واری د شهزاده اورنګزیب سره د ښکار پر وخت ملګرتیا کوله. د پنجاب دغه سیمې په ځنګلونو پټې وې او په کې هر ډول وحشي ځناور پیدا کېدل. یو حل اورنګزیب دلته پړاوو اچولی و چي یو زمری شاهي خېمې ته نژدې ورغی. بازید خان سم د لاسه پخپلی توری دا زمری وواژه. افسانه ویونکي واي، د ده همدغه کار د اورنګزیب خوښ شوی وي چې په مالېر کې ورته د یوې کلا د جوړولو امر ورکړ. خو په اصل کی بازید د دارا شکوه سره په جنګ کې د اورنګزیب ملا تړ کړی و او کله چی اورنګزېب لاهور ته په لاره د امبالې، سر هند، لودیانی او روپړنه تېرېدو نو د مالېر ځواک هم ورسره د لاری ملتیا کوله. او بیا د ستلج سیند نه پورې وتلو کی یې ورته لاره ښودله.

اورنګزیب په خپل مرام کې بریالی شونو په ډېلي کې پر شاهی تخت د کښېناستو په موقع یو لوی دربار جوړ کړ، بازید خان ته یې د سیف الملک او د اسدالله د القابو او نواب د خطاب سره د قادر اباد او نوان ګاون پرګنۍ د جاګېر په توګه ورکړې او په همدې موقع هغه ته د یوې کوټلې او د ښار د جوړولو اختیار ورکړل شو. اورنګزېب د سیکانو ګوروهر رائ هم ډېلي ته راوبللو، خو هغه خپل مشر ځوئ رام رائ ته یو لیک ورکړوچی پکی د خپل ځان په اړه یئ لیکلی و چی دی یو ملنګ سړی دی او د خپلی جونګړی نه به پاچا ته دوعا کوئ. اورنګزېب په دی لیک ارامه شو خو د ضمانت لپاره یې رام رائ په خپل دربار کی ووساتلو او ښه چلند یې ورسره کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مالېر کی بازید خان په ۱۲۵۷ میلادي کال کې د مې په میاشت د محرم په لومړۍ نېټه د ښاراساسی تېږې د ایښودو ورځ و ټاکله. د دې لپاره یې دوه شخصیتونه را وبلل چې یو یې صوفي بزرگ عالم شاه فاضل چشتي او دویم یې د هندوانو یو بېراګي سادهومهاتماشام دهمودهرو. ده شاه فاضل ته خواست وکړ چې په دغه نوي ښار کې د خلکو د مېشتېدو دوعا وکړي، شاه فاضل د اوبو یو ډک منګی را وغوښتو. وایي چې بازید خان دا کار په خپلو لاسونو وکړ، له کوهي نه یې اوبه را وویستې منګی یې ډک او شاه فاضل ته یې ورکړو. شاه فاضل د قران څو ایاتونه تلاوت کړل او بیا یې ورته وویل چې دا اوبه د سیمې ټولو کوهیانو کې لرې لرې واچوه او ورته یې وویل هر هغه څوک چې کوټلې ته راځي همدلته به مېشت پاتې کېږي. په سر کې د بازید خان د کلاد بنیاد تېږه کېښودل شوه، د دې کار لپاره هغه د تېرو دوو کلونو راهیسې مواد را ټولوو. دا ښایي چې بازید خان د ښار نقشه له وړاندی لرله. څکه په یو کال کې د ده کوراو بل کال ته د مالېرکوټله د کلا جوړول پوراشو. ښار په څلورو برخو وېشل شوی و چی د بازید خان د څلورو ځامنوپه نومونویادېدل، فېروز، حسېن، سروراو اختیار. د ښار د قلا دیوال درې مېله اوږد و، مستطیل شکل اوځای ځای یې دڅارنې برجونه لرل. په دی کی اووه دروازی وی چی لاهوری، کابلي، ملتاني، سرهندی، سونمي، ډېلیاوکشمیری نومېدی. دې سره مالېر کوټله د یو مکمل ښار بڼه خپله کړله او د لومړي ځل لپاره د دې اوسېدونکو په پخو کورونو کی ژوند پېل کړو.

د سیکانو ګورو هر رائ په ۱۲۲۱ کی د مړینی پر وخت خپل کشر ځوئ هری کشن د ګورو په توګه وټاکلو چی ماشوم و. په دی فېصله په مغل دربار کی رام رائ سخت په قهر شو. دی او هری کشن د بېلو بېلو مېندو ځامن و. هری کشن اورنګزېب ته خپله دعوی وړاندی کړه او پاچا امر وکړو چی هری کشن دی د هغه دربار کی حاضر کړی شی. اورنګزېب د هری کشن په لیدو د هغه د پوهی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هوښيارئ نه متاثره شو. او اعلان يې وکړو چې هم دی به د سيکانو گورو وی خو ماشوم هری کشن د چيچک په مرض اخته شو او د ژوند هيله يې ختمه شوه. دده منونکو تری د راتلونکی گوروپه اړه وپوښتل نو ده د خپل تره تېغ بهادر نوم واخيستو. د هرگوبند دا ځوئ د پلار د مړينې پروخت ماشوم و او د هغه د وروستئ مېرمنی اولاد و. هم له دی وخته سيکان په دوو ډلو ووېشل شول.

بازيد خان له مغلو پرته په گاونډ کې د راجپوت او سيکانو سره هم ښې اړېکې وساتلې. په نابېه، جيند او بټاله کې هغه مهال د پهول سنگه کورنۍ واکمنه وه چې وروسته بيا د پهولکيان سرکار په نوم يې شهرت پېدا کړ. د گومتي را جه سردار چېن سنگ و چې ښه انتظامي صلاحيت يې لاره. د بازيد خان په وينا د سرهند چکله دار له هغه سره سلا مشورې پېل کړې، د بازيد خان په سفارش د مغلو لپاره به د پنجاب د دې ځنگلونو حاصلات او محصول پهول سنگ را ټولول چې خپله برخه به يې هم په کې اخېسته. له دې کار سره د چېن سنگ په زړه کې کينه او حسادت پېدا شو. يو کال سخته وچکالي وه او پهول سنگ له خپلو ځمکو ډېره گټه ونه کړه چې په پايله کې د ماليې ډېرې پېسې ورپورې شوی. چېن سنگ همداسې موقعې په لټه کې و، د سرهند چکله دار چې ماليه ترلاسه کوله هغه ته يې وويل پهول سنگ ته د ماليې پېسود ادا کولو موده (مهلت) مه غزوه، که ډېلي دربانډی بد گومانه شوه نو ممکن دا عهده درنه واخلي. په دې خبرې چکله دار د پهول سنگ د نيولو او په بند کې د اچولو امر وکړ.

بازيد خان چې خبر شو نو د خپل ملگري د راخوشې کولو لپاره سملاسي سرهند ته ولاړ، له هغه ځايه يې د ده لپاره پروانه ترلاسه کړه خو په لاره کې خبرشو چې پهول سنگ په بندي خانه کې مړشو. بازيد خان د ده مړی واخېست، پټيالې ته يې يوړ او د هغه خپلوانو ته يې د وروستي مراسمو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسپاره. په ځينو تاريخونو کې راغلي چې پهول سنګ د مرګي په مرض اخته او د بې هوشۍ چپه به وربانديې راتله، دی روغ و خو د مړي ګمان پرې شوی او په اصل کې ژوندی و. انګريز تاريخ ليکونکی ګريفن په دې نظر دی چې پهول سنګ د هندوستان د سادهوانو نه هغه هنرزده کړی و چې سړی تر ډېرې مودې ساه بندولی شي او خلک پرې ګمان کوي چې دی مړ دی. هغه د بندي خانې نه د تېښتې دغه لاره پېدا کړې وه.

د نواب بازيد خان دوه مېرمنې وې، لومړۍ يې د بهمنانو له کلي نه وه چې په پنجاب کې دی او په ځينو تاريخونو کې د بهمن په نوم داسې اندازه شوې ده چې هغه بهمن شهزادګۍ وه (بهمني سلطنت په ګجرات او احمدنګر کې جوړو) او دوېمه مېرمنه يې د کپور تهله اوسېدونکې وه. د بازيد خان پنځه زامن و چې مشر فېروز خان په ۱۷۵۹ کې د پلار د مړينې وروسته نواب شو.

تېغ بهادرخپل ټول ژوند د بهار په ايالت کی په سختيوتېرکړې و. خود سيکانو د مذهبی مشرپه توګه اوس ده سره يو زر سپاره عسکرو او په کرتار پورکی يې د خپلو مريدانو په پېسو يوه لويه کلا جوړه کړې وه. ده به په کلا کی دربار لګوو. اخوا اورنګزيب پاچا په هند کی د توری په زورد اسلام خپرولو ته بډی وهلی وی، امريې وکړو چی تېغ بهادر دی د خپلی کورنۍ سره ونيول شی اودده دربار ته يې حاضر کړی. په ۱۷۷۵ کی دی لومړی سرهند ته او بيا دهغه ځايه د اوسپنې په پنجره کی بند ډېلي ته ورسول شو. هلته دی د جې پور د راجه په کور کی ايسار کړی شو. راجه دده د ضمانت هڅه وکړه خو پاچا تېغ بهادر ته د اسلام په دين کی د داخلېدو ووېل. د ده په انکار جلاد د پاچا په امر دده سر پرېکړو. دده ځوئ ګوبند نومېدواو تېغ بهادرد خپلې ګرفتارئ پر وخت هغه د ګورو په توګه نومولې و. وروسته ده د بهارپه پټنې کی ژوند پېل کړواو د هندو مذهب د لويو پنډتانو نه يې ديني ازدکړی وکړی.

د بهار صوبه د اورنګزيب د ورور شجاع په لاس کې وه، خو هغه د دې د انتظام

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه عاجز و او ډېر ژرپه کې د مرهټو مشر شيواجې سر را پورته کړو چې له څو کالو راهيسې د مغلو پرضد په چريکي جنګ بوخت و. اورنګزېب به ددی جنګونو لپاره لوئ شمېر پوځ وراستولوچی د مالېر کوټله ځوانان به هم پکی شامل و

نواب فېروز د پلار په شان مالېر کوټله ښه اداره کړه، څو څلور کاله وروسته مړ شو او د ده مشر زوی شېرمحمد خان په ۱۶۷۲ م کې د مالېر کوټله نوابي ترلاسه کړه. دی د خپل نيکه بازيد خان تر سيوري لاندې لوی شوی واو په اوولس کلنۍ کی يې نه يوازې دا چې په پوځي مهماتو کې ګډون کوو بلکه د مغل پاچا اورنګزيب د ښکار لپاره تابيا هم کوله چې پکی په زرګونو کسان، اسونه، هاتيان او سامان د يو ځای نه بل ته وړل کېده.

د شېر محمد نوابي د مالېر کوټلې لپاره يو ډېر مهم پړاو و. د اورنګزيب په مخالفت د هند په ډېرو برخو کې بغاوت روان و، د مرهټو سربېره سيکان هم د هغه د سختې مذهبي تګلارې پرضد را پاڅېدلي و. نواب شېر محمد خان د مرهټو سره جنګ لپاره د مغلو لخوا بهارته ولاړوچی ددی ايالت لوېه برخه يې نيولې وه. په دی وخت کی د مالېر کوټله چارې دده ورور خضرخان په مخ بېولی. شېرمحمد د يوه غښتلي پوځ مشري کوله او د بهارد بيا نيولولپاره يې دومره مېړانه وکړه چې اورنګزېب ورله په پنجاب کی اويا کلي په جاګير کې ورکړی. په دې وخت کې د بازيد خان دوو نورو زامنو حسېن خان او اختېار خان هم ځان ځان له پوځي ډلې او په خپلو سيمو کې پخې قلاګانې جوړې کړې وې اود مغل پوځ په ملاتړ جنګېدل.

د بهار د کمپاين نه په راستنېدو شېر محمد د خپل نوي جاګيرپه انتظام لاس پورې کړ،او د جبوال په کلي کې يې يوه پخه کلا جوړه کړه. دا ځای د شېر پور په نوم مشهورشو او اوس د پټيالې په ضلع کې شامل دی، دلته ځينې پخوانۍ قلاګانې اوس هم شته. د شېر پور د ابادولو نه وروسته نواب شېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد خان نورکسان وروزل او خپله جنګي ډله يې لا پیاوړې کړه. دی یو واری بیا ډېلۍ ته را وبلل شوخودا وارد هغه خدمتونه د پښتنو د یو باغي سردار پر ضد په کارو.
د بدایون په ولسوالۍ کې د روهیله پښتنو یو مشرعلي محمد خان مغل واکمن ته د مالیي ورکولونه ډډه وکړه اود بغاوت بېرغ په پورته کولو ډېر ځواک یې موندلي و. دوئ سره د جنګ لپاره نواب شېر محمد خان د مغل پوځ مشری کوله او په دوو جنګونو کې روهیله پښتنو ته یې ماتې ورکړه ، علي محمد خان د خپلو یو شمېر پوځیانو سره لاس تړلی ډېلي ته راوستل شو. شېر محمد خان د دې بریالیتوب په بدل کې د پنجاب نهه مهم ځایونه چې پکی لودیانه، روپړ، ماچي واړه، پائل او بابیان شامل و، د جاګیر په توګه ترلاسه کړل. ددی سربېره د اورنګزېب له خوا یوه توره ، یو اس د شېر بهادرد خطاب سره یې ترلاسه کړل او د سرهند د نایب چکله دار دنده هم ورته وسپارل شوه.
د بدایون زیاتره پوځیان چې بندي نیول شوي و هندوان و، د پاچا په امردوی شېر محمد ته وسپارل شول چې مالیر کوټلې ته یې را وستل، دوی یې مسلمانان کړل او ځمکې یې ورته ورکړې. وروسته چې کله شېرمحمد د مالېر کوټلې لپاره سرکاري پوځ جوړو نو زیاتره همدغه خلک په کې شامل و، دوی ته به یې د شېر محمد چېله ویل. اورنګ زېب د غلام لپاره د چېلا ټکیي د کارولو امر کړی و. د چېلیانو کوڅه په مالېر کوټلې کی اوس هم شته.
د هند په لر او بر کی جنګونه روان واو مغل خزانه په تشېدو وه. په ۱۲۷۲ م کې اورنګزیب د جنګ لپاره د پېسود پوره کولو په تکل شو، هغه د هند د نامسلمه خلکولپاره د جزیه ورکولوقانون جوړکړوخو په دې کارهغه د هند په ګوټ ګوټ کې د خلکو قهر او غصه را وپاروله او ځه لږ ډېر خلک چې ورسره و هغه هم ترې خپه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دکن کې د مرهټه شیواجي په مشرۍ لا پخوا څو وارې بغاوت شوی وخو اوس په پنجاب کې سیکانو د ګوروګوبند په مشرۍ د بغاوت اور بل شو.
د جزیې نه پرته اورنګزیب د پلو محصول هم وټاکلو چې تجارت او سوداګرۍ ته یې یو لوی ګوزارورکړ. له یوې صوبې نه چې بل ته تجارتي مالونه لیږدول کېدل، سوداګر به مجبوره و چې په هغې مالیه ورکړي، په دی کار سیمئیزو زوره ورو ځمکه والو، پخپل سرمالیه اخیسته، سوداګرو به د خپلې ګټې نه زیاتې پیسې په مالیواو محصول ورکولې، هغوی چې مالیي به یې نه ورکولې مالونه به یې ځمکه والوضبط کړل. په داسې وخت کې زیاتره کاروبار د هندوانو او سیکانو په لاس کې واو په دی کارتر ټولو زیات تاوان دوئ ته ورسېدو. اورنګزیب د خپل ژوند پنځه ویشت کاله په دکن کې له مرهټو سره په جنګ جګړې کې تیر کړل او پاتې ژوند یې د سیکانو په سرکوبۍ پسې را واخیسته. د سیکانو روحاني مشر ګوروګوبند سنګ چی د خپل چریکي جنګ له لپارې په پنجاب کې د لوټ تالان، چورچپاول او د وېرې اچولو لپاره متې را نغښتې وی، د عامو سیکانو یو لوی پوځ جوړ کړی و چی مغلو ته به یې ځانی تاوان رسوو.
د سر هند چکله دارد ده سره د جنګ لپاره د عسکرو دوه لوې ډلې انند پورته ورواستولی چې ګوروګوبند په کې خپل سنګر نیولې وخومغل پوځ ماتې وخوړه. اورنګزیب د دې خبر په اورېدو په قهر شو د لاهور والي او د جالندهر او د سرهند چکله دار ته یې امر وکړ چې خپل خپل پوځ ته حرکت ورکړي او د سیکانو د ماتولو لپاره دې خپل ټول وسایل په کار واچوي، ده د ګوروګوبند د ژوندي نیولو امر وکړ. دا جګړه تر اتو کلونو روانه وه او څومره چې مغل د سیکانو په ماتولو کې پاتې راتلل اورنګزیب ورته هماغه هومره ټکنې کیدو آن تر دې چې اورنګزیب خپل زوی مراد د لسو زرو عسکرو سره پنجاب ته ور ولیږلو. د سرهند او د جالندهر چکله دارو یو وارې بیا خپل پوځ ور برابر کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ټول ځواک شمېر څلوېښت زره و. شهزاده مراد لاهور ته ولاړ او په ۱۷۰۲ کال کې په انندپور یوه بشپړه حمله پیل شوه. په دې کې د نواب شېرمحمد خان پنځه زره سپاره او پلي عسکر هم شامل و چې مشري یې دده ورور خضر خان اوتربور ناهر خان کوله. د دې ځواک مشرانو په ګډه دا مشوره وکړه چې دوی به انندپور د هرې خوا نه کلابند کړي چې د بهر نه د رسېدو ټولې لارې ورته وتړي.
په دې اوږدې محاصرې د ګورګوبند ملاتړې د ولږې او تندی له لاسه ورو ورود سیمې نه په وتلو شواو په اخره کې د ګورو ګوبند سره یوڅو پټمن ملګري پاتې شول. دوی نه غوښتل چې ژوندي د دښمن لاس ته ورشي ځکه چې د اورنګزیب پاچا نه یې د ښه سلوک توقع نه لرله.
ځینو سیک مورخینو لیکلي چې په دی بد حال کې هم ګورګوبند د تېښتې لاره نه خپلوله خو خپلو ملګرو ورته وویل چې که ژوندی پاتې شوی نو له بله ځایه به خپله مبارزه جاري وساتو. یو بل ځای لیکلي دی چې کله د ده نه پنځه ویشت زره د مجهیل ډلې سیکان بیل شول نو ګوروګوبند په انندپور کې خپل ځان خوندي نه ګڼلو، هغه خپل دوه زامن چې یو یې زوره ور سنګ او بل فتح سنګ نومېدو د شپې د قلا نه له خپلې مور سره یوځای وویستل او دوی په یوه وړوکي کلي کهېرې کې د یوه برهمن په کور کې پناه واخیسته چې ګنګا نومېدو. ګوروګوبند د خپلو څو ملګرو سره انندپور نه ووتلو او چمکور ته یې ځان ورساوه. په بل سحر چې مغل پوځ خبر شو نو په شاوخوا کلیو کې یې ورپسې لټون پیل کړ، لټون کوونکي د مالېر کوټله اود سرهند پوځیان و، دوی د چمکور کلا د دننه حال نه، نه و خبر چې څومره کسان په کې دي، اود یوې لوې حملې فیًصله یې وکړه.
د شېر محمد خان ورور ناهر خان د ځینو پوځیانو سره د کلا دیوال ته اندرپایه (پارسنګ) ولګوله او په خپله وربانديې وخوت. کله چې بره ورسید نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وربانديږ چا د يو کاڼي ګوزاروکړ، دی په سر ولګيد او د لرګينې اندرپايي نه لاندې را ولويد ، له دې سره يو ځای د ده په سينه او تندي کې يو شمېرغشي خښ شول او د بې هوشۍ په حال کې له هغه ځايه وويستل شو.
د ده تربور خضر خان د جګړې قومانده پخپل لاس کی واخيسته او دی هم ووژل شو. نواب شېر محمد خان د خپلو دوو ورونو او تکړه قوماندانانو په وژنې سخت خواشينی شو. ګوروګوبند په هغه شپه د چمکور د کلا نه هم وتښتېد او د مچهي واړې په کلا کې يې مورچه ونيوله. بل خوا د هغه مورله خپلو دوو تنکيو لمسو سره د ګنګا برهمن په کور کې وه، دوی په اسونوورغلي واو د هراس له زين سره ځوړندې خلتې د روپو او د سرو زرو ډکې وې. ګنګا دغه هر څه تربنه غلا کړل او فکر يې وکړچې که دوی مغل واکمن ته وسپاري نو ډېر انعام به ترلاسه کړي، هم په هغه شپه يې چارواکوته د دوئ حال ورکړ.
مغل پوځ ډېر ژر دغه درې واړه ونيول او د سرهند چکله دار ته يې حاضر کړل چې وزير خان نومېدو او د کنج پوری پښتون و. هغه په ماشومانو زور راوړ چې که مسلمانان شي، نو دوی به وژغورل شي او پاتې ژوند به په ارامه تېرکړي. دوی ته د انندپور ټول جاګير د ورکولو ژمنه وشوه او داچې دوی ته به لوي انعام او القاب ورکړل شي، خو هلکانو هېڅ وعدې ته غاړه نه ايښوده.
په دې موقع نواب شېر محمد خان د ماشومانو د راخوشی کولو هلی ځلی پېل کړې، وزېر خان ورته وويل خو ورځې وړاندې ستا دوه ميړني ورونه د دوی د پلار لخوا ووژل شول او اوس ستا واردی چې خپل بدل واخلې، خو نواب شېر محمد خان په ځواب کې وويل زما ورونه د جنګ په تود ميدان کې شهيدان شول او زه به د خپلو ورونو بدل يوازې د جنګ په ميدان کې اخلم خو په هېڅ حال د دوو بی ګناه ماشومانو وينی نشم تويولی، دا مېړانه نه ده چې خپل لاسونه دی د دوو ماشومانو په وينو سره کړم. د پلار د کړنو بدل د هغه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشومانو نه اخيستل غلط کار دی، اصلي مېړانه د لاس تړلو بنديانو وژل نه، بلکه له دوی سره رحم کول دي. بيا يې وويل که د دوی پلار هم لاس تړلی د يو بندي په توګه د ده مخې ته را وستل شي نو دی به د هغه نه هم بدل نه اخلي.
نواب شېرمحمد خان په بېړه مغل واکمن اورنګزيب ته د احتجاج يو ليک ورواستاوه چې په کې د ماشومانو د ژوند د ژغورنې غوښتنه شوې وه.
د دې ليک يوه برخه داسې وه " سره له دې چې هېڅوک هم د واکمن له امر نه سرغړونه نه شي کولی چې د مرګ په شان به يې مني خو د عالي حضرت د سلطنت وفاداره نوکران دا مناسب ګڼي چې د عالي جاه پام ورته واړوي.
داسې به وويل شي چې د ځېنو مهمو سياسي فيصلو تر مخې او په تېره کې د سيکانو د نا مناسبه فعاليتونو په رڼا کې دې، دې قام ته هره سزا که ورکول کېږي هغه به سم کار وي. خو د عالي جناب يوو ړوکی او وفاداره ملازم داسې فکر کوي چې دا به په هيڅ ډول د سلطنت او د ستر قدرت د اصولو سره سمه خبره نه وي چې د ټول ملت غېچ دې د دوو معصومو او بې ګناه ماشومانو نه واخيستل شي، چې د خپل کم عمرله کبله د باقدرته منصبدار په وړاندې هيڅ نه شي کولی. داسې قسمه عمل په ښکاره د اسلام او د اسلام د پيغمبر د اصولو خلاف دی. د عالي حضرت دا غلام وېره لري چې داسې يوه ناوړه عمل به د پاچا په انصاف او عدل يو تور داغ وي"
نواب شېرمحمد خان په خپل ليک کې له اورنګزيب دا غوښتنه هم وکړه چې دا دواړه ماشومان دې په ډېلي کې خپل دربار ته را وبلي چې ښه تربيه واخلي او د سلطنت او د پاچا وفاداره شي. که داسې نه کېږي نو دواړه وروڼه دی هغه ته وسپارل شي چې په حرکاتويې نظر وساتي او بيا د حکومت خلاف پاڅون ونه شي کړی. په اخره کې يې دا هم وليکل چې که پاچا د ده وړانديز نه مني نو بيا هم دې(نواب شېر محمد خان) دا خپل فرض ګڼي چې رښتيا ووايي او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتیا ویلو نه دی ډډه ونه کړي. سیکان د شېر محمد دا کار" ها ده ناره" (یعني د احتجاج غږ) په نوم یادوئ.
کله چې دواړه ماشومان د وزیر خان له لوري ووژل شول (د سیکانو تاریخ وائ چی ژوندی بئ په دیوال کی خښ کړل) نو گوروگوبند ترې خبر نه و او نه یې داسې اټکل کووچې له زامنو سره به یې داسې ظالمانه چلند وشي، نو مورې له مچهي واړې نه په پټه رای کوټ ته ولاړ اوهلته د ځامنو د قتل نه خبر شو. کوم کس چې ورته خبر راوړی و، له هغه یې پوښتنه وکړه چې داسې کوم کس نه و چې د دا ډول ظالمانه عمل مخنیوی یې کړي وای، هغه ته د نواب شیر محمد خان د هڅواو اورنگ زېب ته د هغه د احتجاجی لیک په اړه وویل شول. گورو گوبند هم هغه وخت دواړه لاسونه پورته کړل او هغه ته یې دعا وکړه چې" د هغه نوغی دې تل شین وي" سره یې دا هم وویل " اوس به مغل سلطنت زوال وکړی" دی یو څه موده په مکهو وال کی پټ و او یوه ورځ یې موقع پېدا کړه چې د چمکورکلا ته ولاړ شی ده سره اوس پینځه ملگری پاته اوڅو میله تللی و چی دوه پښتانه، نامی خان او غنی خان ورباندی پېښ شول چی گورو گوبند یې وپېژندلو. دوئ د پېسو په بدل کی گورو گوبند او دده ملگری بهلول پورته ورسول چی پکی د گورو یو ایرانی معلم قاضی پیرمحمد وسېد اودوئ ته یې په خپل کورکی پناه ورکړه. د گوروگوبند زوراوس مات شوی و او دی د څه مودې لپاره د پنجاب په غرنیو سېمو اوځنگلونو کې پټ وخو اورنگزیب اوس هم نا ارامه و او ټولو منصبدارانو ته یې امرکړی و چې د سیکانو په حرکاتو دې نظر وساتي.
د سیکانو له دې ماتې سره شېر محمد خان ته نورامتیازات ورکړل شول، د سرهند چکله دارد گوروگوبند په لټه یو بل لښکر د حملې لپاره تیار کړاو نواب شېرمحمد خان ته یې هم بلنه ورکړه خوهغه اوس د سیکانو په وړاندې له کوم گام پورته کولو ډډه وکړه. دی د گوروگوبند د زامنو په وژنې له زړه نه خپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی واو اوس له هغه سره جګړه ورته یوعبث کاربښکاریدو، بله دا چې د هغه پوځ په ځنګلونو کې د چریکي حملو لپاره تیارنه واو دریمه دا چې د ګوروګوبند له لوري یې ځان ته دوعا یوه نېک نیتي وګڼله او نه یې غوښتل چې دا دوعا دې په ښېرا بدله شوې وای.

ګوروګوبند او د هغه ملګرو د بدل اخیستو قسم کړی واو په ۱۷۰۲ میلادي کال دوی د پنجاب د ټولو مسلمانانو په ضد د جنګ نغاره و ډنګوله. ډېر ژر د سیکانو دولس زره لښکر تیار شو. په دې موقع دوی مالېر کوټله او رای کوټ دواړه خوندي سیمې اعلان کړې. د دې دوه علتونه و، یوه دا چې د نواب شېرمحمد خان چلند او د ګوروګوبند دوعا وه او بله دا چې د مالېر کوټله په ټولوکلیو او بانډو کې شل زره پوځ د جنګ لپاره تیار ولاړو او سیکانو ددوئ د جنګ زور نه لاره. هغه مهال د نورو سیمو مسلمانانو په مالېرکوټله کې پناه اخیستې وه. د سیمو کمزوري واکمنو د ځان ساتنې لپاره سیکانو ته پېسې ورکولې او یا به یې ځمکې او کلي دوی ته وسپارل.

د نواب شېرمحمد خان په اړه انګریز تاریخ لیکونکی سرلیپل ګریفن د چمکور د جنګ یوه پېښه بیانوي. په دې جنګ کې نواب یوه سیکه ښځه انوپ کور په زوره ونیوله، هغه یې مسلمانه کړه او بیا یې ورسره واده وکړ. دې مېرمنې وروسته ځان ووژلواو په مالېر کوټله کی یې خاورو ته وسپارله. د سیکانو کوماندان بیدی صاحب سنګ څو کاله وروسته د دې مېرمنې د جسد د اخیستو لپاره د شېر محمد په کلا حمله وکړه، د دې مړی یې را وویست او د سوځونې لپاره یې یوړ.

د مالېر کوټله نواب افتخار خان د دې پېښې په اړه وایي چې د دوی د کورنۍ په تاریخ کې د دې مېرمنې هېڅ ذکر نه دی شوی او نه یې د چا له خولې اوریدلي دی نو کیدای شي چې سیکانو د حملې لپاره یوه پلمه غوښتله. خو د چمکور د جګړې په اړه د هند نامتو تاریخ لیکونکی ډاکټر ګنډا سنګ لیکي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د گوروګوبند سنګ د نیولوهلې ځلی کېدی نو د ده یوه خدمتګاره بي بي انوپ کور د شیرمحمد خان لاس ته ورغله او هغه دا له ځانه سره یوړله خو دې میړنۍ سیک میرمنې خپل ژوند د خپل دین اوعزت لپاره قربان کړ.
شېرمحمد دا په خاموشۍ په قبر کې خښه کړله، بېدي سینګ د جنګ لپاره مالېر کوټله ته نه وورغلی او په ښار یې هېڅ غرض ونه کړ. د بي بي انوپ کور مړی یې له قبرنه را وویست او د سیکانو له مراسمو سره سم وسوځول شو.
د اورنګزېب ځوئ بهادر شاه چې د پنجاب حاکم و د ګورو ګوبند سره روغه وکړه. اورنګ زېب په دی وخت کې په دکن کې و او ګوبند ته یې یو فرمان ورواستو چې که دی ورته حاضر شو نو انصاف به ورسره ووشی. ګورو ګوبند د فرمان په تر لاسه کولو په فارسی ژبه د څوارلسو سوو قطعو یو نظم وولیکلو چې پکی د خپلو بد بختیېو او د حالاتو زکر کړې و. سیکان دی نظم ته ظفر نامه وایې. دا شعر یې د خپل ورور دیا سنګه په لاس دکن کی پاچا ته ور وولېږلو. پاچا د شعر په ویېلو نورهم متاثره شو او خپل استائې یې ګورو ته ددی ډاډ سره بیا ور واستوو چې که دی دربار ته حاضرشو نوښه چلند به ورسره ووشی. په ۱۷۰۷ کی ګورو ګوبند د پنجاب نه روان شو خو دی په لاره و چې د اورنګزېب د مړینې خبر یې واورېدو.
په دکن کی د اورنګزېب ځوئ بهادر شاه خپل ځان د هند واکمن اعلان کړی و. ګوبند چې هلته ورسېدونو بهادر شاه ورته تود هر کلی سره د اسونو، هاتېانو او قیمتی سوغاتونو سره د پینځو زرو عسکرو د ساتلو منصب ورکړو. په دکن کی یو پښتون جمشېد خان ورسره ملګری شو. ده یو ځل د ګورو په فرمائش ورله اسونه واخیستل خو ګوبند د پېسو په ورکولو ځنډ وکړواود دواړو ترمېنځ خبری ورانی شوی اوتوری راویستل شوی، ګورو پخپلی توری دجمشېد خان سرپرېکړو. د سیکانو ځینی سر چینی وائ چې جمشېد خان د ګورو د وژلو لپاره د وزیر خان نه پېسی اخیستی وی او د هغه له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراستول شوی و. گوروگوبند په دی وژنه پښېمانه شواودجمشېد کورنۍ ته یې پېسی ورکړی خو د هغه ځامن د پلاربدل اخیستو ته د موقع په لټه و. یوه ورځ دوئ د هغه خوب کوټې ته ورننوتل او د گوروگوبند په خېټه کی یې چړی ووهلی. دده په چیغونور سیکان راټول شول، دواړه هلکان یې ونیول، د گورو خېټه یې وگنډله، ملهم پټۍ وشوه او دی له خطره ووتلو. گوبند د دواړو ورونړود پرېښودو امر وکړو، په دی چی هغوئ د خپل پلار بدل اخیستی و. دی د خپلو ټپونو د لاڅه څوورځی وروسته په ۱۷۰۸ کی مړ شواو بنده بهادر یې خپل ځای ناستې ووټاکلو.

بنده بهادر په اصل کی یو هندو بېراگی و چی په دکن کی د گورو گوبند په لاس بېځ سیک مذهب خپل کړی و. گورو گوبند د مرگ نه وړاندی دده ته سپارختنه کړی وه چی د وزیر خان نه به دده د ځامنو بدل اخلی. بنده بهادر کله چی پنجاب ته ورسېدونو په زرگونو سیکان دده بېرغ لاندی راټول شول. او د شاو خوا د مسلمانانو په سیمو کی یې چور چپاول او وژنی پېل کړی. په پنجاب کې دا کلونه د وړومسلمانوریاستونو لپاره ډېر سخت و. سېکانو د سامانه او د سیهورا له لوټلو او ویجاړولو وروسته لویدیځ او ختیځ هرې خوا ته تلل او څه چې به یې مخې ته راتلل یا به یې ورانول او یا به یې له ځانه سره وړل. بهادر شاه څو وارې خپل پوځ پنجاب ته واستوو چې د سیکانو زورمات کړي او دوی کامیابه هم شول خو شېرمحمد په دغو جنگونو کې عملاً برخه وانه خیسته. کله چی سیکانو په سرهند د یولوئ حملې اعلان وکړونو وزیرخان هم مسلمانانو ته د جهاد غږ وکړو او په ډېلی کی بهادرشاه نه یې د مرستی غوښتنه وکړه. خو پاچا د سیکانو له خوا اوس د خطر احساس نه کوو. او ښایي دی ډاډمن وچې د دوئ زور اوس اوبه شوی و. خو په سر هند چپاو اوس د سیکانو لپاره یومذهبي فرض او د غچ اخیستو ناره گرځېدلې وه. د پاچا اندازه غلطه وه او سیکانو د سرهند په قلا یو ناڅاپی یرغل وکړو، وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان يې ژوندی ونيولو او د ده انجام ډېر دردونکی و. دی يې د يو غوايي له پښو سره وتړلو او غوايي يې د سرهند په لارو کوڅو کې وزغلولو، وروسته دی يې مړژواندی په اور کې وسوځاوه. د مسلمانانو مړی يې له قبرونو راويستل د دوی کورونه يې چور کړل ان تردی چی د ټول سرهند ښاريې له مينځه وړل غوښته خوبنده بهادرورته وويېل چی پخپله ښارڅه گناه نه وه کړی نودی ته تاوان مه رسوئ. که د چا زړه بدل اخېستل غواړی نوکله چی له دی ښاره تېرېږی نودوه خښتی دی اخلی او د ستلج په سيند کی دی اچوئ. د سرهند نه سيکانو ته په لوئ شمېر وسله او بارود په لاس ورغلل او ددی د تباهی نه وروسته د سيکانو قدرت نورهم زيات شو. مغلوتازه ځواک پنجاب ته ورواستواو دوئ يو واري بيا سرهند ونيولو. نواب شېرمحمد خان يې د دې صوبه داروټاکه. په ۱۷۱۰ د مې په مياشت کی د چهپر چهيری نومی ځائ کی د حکومتی پوځ او د سيکانو تر مينځ سخت جنگ وونښتو او نواب شېرمحمد خان په دی جنگ کی خپل ژوند د لاسه ورکړو. له ده اته زامن پاتې شول چې مشر يې غلام حسېن ، نور يې جمال خان، مېرزاخان، عظيم خان، فتح خان، اکبرخان، غلام رسول او غلام علي خان و.

غلام حسېن د خپل پلار ځای ونيولوخوده د شيرمحمد په شان پوځي استعداد نه لاره او نه يې په دې بدو حالاتو کې څه سياسي اغېز لرلې شو. ده مالير کوټله په وړوبرخوو ويشله اويوه يوه خپل هرورور ته يې وسپارله چې له سيکانو سره مقابله وکړي. دی په خپله يو سوله خوښونکی کس و او د صدرالدين د کورنۍ کومو خانانو چې سرهند ته ماليه نه ورکوله د هغوی سره به يې د سولې او روغی جوړې له لارې ستونزې هوارولې. د مالير کوټله په سوبل کې د ګڼوځنګلونو سيمه د غلام حسين د ورور جمال خان په لاس کې وه او له دغه ځايه به يې د سيکانو د بريدونو په وړاندې دفاع کوله چې اوس يې زورترلاهوره رسيدلی و. د مغلو لپاره لاهوريومهم انتظامي مرکزو. بهادرشاه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له یولوی لښکرسره د لاهور په لوری وخوځېد او د سیکانو سره د دوو مهمو جنګونونه وروسته یې هغوي غرونو او ځنګلونو ته وشړل. د تېښتې پر وخت د سیکانوجنګي ډلې د مالیرکوټله شاوخوا هم راماتی شوی. همدغه خطرو چې د مخ نیوی لپاره یې غلام حسېن په هر کلي کې د دفاعي کلاګانو د جوړولو امروکړخو سیکانو هغه وخت مالیر کوټله ته زیات تاوان ونه رساوه. د نواب وروڼه د هغه له کمزورې پالیسۍ خوشحاله نه و، په تیره بیا جمال خان، چې د دښمن سره یې کلک جنګ غوښتو. ده یو ځلې د خپل مشروروزغلام حسېن سره ناندرۍ ووهلې، له هغه مرور شو، د خپل لښکر سره له مالیر کوټله نه ووتو او شېر پور ته یې مخه کړه. دی تر شپږو میاشتو له وروره مرور په کلي کې پروت و. میرزا خان اوعظیم خان هم د غلام حسین نه په خپګان خپلو خپلو کلیو ته ولاړل، خو نواب د دوی د پخلاینې لپاره هېڅ و نه کړل.
په مالېر کوټله کې اوس د دفاع لپاره قوی پوځ نه و، ښځې، زاړه او بې تجربې ځوانان د خدای په اسره پاتې شول. په دې وخت کې مالیر کوټله د یو بل ګوانښ سره مخ شوه. د اورنګزیب پروخت د بدایون د بغاوت مشر روهیله سردارعلي محمد خان د نواب شېر محمد خان نه ماتې خوړلې او بندي شوی و، د ده زوی عثمان یارخان د پلاربدل اخیستو لپاره د دولسو زرو پوځیانو سره په ۱۷ اکتوبر ۱۷۱۳ کې په مالېرکوټله د حملی لپاره روان شو.
نواب غلام حسېن د دې جنګ زور نه لاره، دی یو سوله خوښوونکی کس ونود عثمان یار سره یې د سولې په تړون خپله لور بلاقن بېګم عثمان ته په نکاح کړه او جنګ ونه شوخو د روهیلو په تاریخ کې لیکلي چې عثمان یار په مالیر کوټله حمله وکړه ، جمال خان د ده مقابلې ته را ووتو اوعثمان یار یې سولې ته مجبورکړو. دا خبره یقیني ده چې د مالیر کوټله د نواب لور روهیله سردار ته ورکړل شوې وه او په دې خبره د غلام حسین وروڼه او په تېره بیا جمال خان ډېرپه قهرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخواد ډېلي پر تخت کله د مغلو يوه شهزاده او کله بل کښېناستو. د شاهي مانۍ د سازشونو او د وژنو سلسله پراخه شوه او اخرفرخ سيئر پاچا شو.
د سيکانو د زورد ماتولو لپاره ده امر وکړ چې که هر چا يو سيک ژوندی ونيولو او د ډېلي دربارته يې راوړو نو هغه ته به انعام ورکول کېږي. د سرهند والي د ماليرکوټله د نواب غلام حسېن نه هم دا غوښتنه وکړه خوهغه دا کار غلط وګڼلو او په دې مخالفت د سرهند نه مغل لښکر په مالېرکوټله د حملی لپاره روان شو. جمال خان په دې وخت سخت جنګ ته تيار وخود غلام حسېن د روغې جوړې په پاليسئ دا جنګ و نه شو. دی ټولو حالاتو د غلام حسېن زړه د نوابۍ نه تور کړی و. يوه ورځ خپل ورونه يې را وبلل ، د ټولو په وړاندې يې د نواب پټکې د خپل وروړجمال خان په سر کېښود او په خپله يې ځان د نړۍ له کارونو ګوښه اعلان کړ. د هغه نورو ورونو هم په دې فېصله خپله خوښي ښرګنده کړه. په دې فېصله د نوابۍ حق د غلام حسېن د زامنو نه جمال خان ته انتقال شو. د غلام حسېن نيمګړتيا دا وه چې اداره يې نشوه چلولې او ښه والی يې دا و چې د جنګ پر ځای د صلح لاره يې غوره ګڼله خو د هغه وخت د پنجاب په حالاتو کی د ځان ساتنی لپاره دواړه د پياوړی پوځ او سياسی بصيرت پکار و. دی يو صوفي و او د جنګ پر ځای يې د سولې، امن او روغې پلوي کوله. دده لوي په دی کی وه چی کله يې ځان د نوابۍ وړونه ليدونوژريې فېصله وکړه اونه يوائی واک يې خپل وروړ ته وسپارلوبلکه خپلې شخصي ځمکې چې هغه وخت يې د کال نوې زره روپۍ حاصل ورکاوه ورونو ته پربښودی او ځان سره يې يوازې پنځه کلي ووساتل چې خپل خرڅ لپاره يې کافي ګڼلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوندو لاره

د ۱۷۱۷ میلادی کال هوا سړه شوې ده، د شېر محمد خان دوېم ځوئ جمال خان د نواب په ګدۍ ناست او د کلا په دې لویه کوټه کې د صدرالدین د ټبر مشران را ټول دي. مالېر کوټله ته د جمال خان راتګ په عامو خلکو کې د خوشحالۍ سوب شوی دی، ټولو د ده تود هرکلی وکړ، او په یوه پرانیستي دربار کې یې د عامو خلکو په شوراو زوږد نواب وظیفه ترلاسه کړه.

جمال خان په یوه احساساتي وینا کې په ځوانانو غږ کوي چې د سیکانو په مقابل کې د ډېلي له حکومت نه دې هیڅ تمه ونه لري.

هلته مغل په بېلابېلو ډلوویشل شوی ، د تخت په سریو بل ته سازشونه کوئ او دامونه غوړوئ. د افغانانو مشران بیا هم په جمال خان ټینګارکوي چې د سیکانو په مقابله کې د مسلمانانو د ژغورنې لپاره دی له پاچا یوغښتلی پوځ وغواړی. جمال خان دا خبره مني خو ټولوځمکه والو ته د اسونو د شمېرې د زیاتولو اوځوانانو ته د جنګي تربیې، تورې، غشې او نېزې د ا یشتلو د ازدکړی امرکوي. غلام حسېن له دنیا سترګې پټې کړي او د ډېلي پرتخت مغل واکمن محمد شاه ناست وچی د د عېش او عشرت ژوند خوښوو اوعامو خلکو ورته د "رنګیلا" لقب ورکړی و. ده د حکومت ټول کارونه یې خپل مشر وزیر قمرالدین ته پریښي و.

سیکان اوس د پهول سنګ لمسي الا سنګ د ببرغ لاندې د دل خالصه په نوم را ټولیدل. ده د پنجاب د مالوې نومي کلي کې یوخپلواکه حکومت هم اعلان کړی واو له شاوخوا کلیو نه د مسلمانانو له شړلووروسته اوس مالېرکوټلې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګی خړی کړی وی. جمال خان د یو باتدبیره او مسلکي پوځي په څېر ټول حالات څارل، د خپل انتظام لاندې په ټولو کلیو کې دفاعي مورچې او کلاګانې او د هر کلي خلکو ته یې د منظم پوځ لپاره دندې وروښلې وې. د کلي مشر د خطر پرمهال په یوه ټاکلي شمېر کې پوځیان را ویستل او هغو کلیو ته به یې استول چې سیکانو پرې بریدونه کول. دغو پوځیانو ته به د خپلې وردۍ (رسمي جامې) او اس ساتنې لپاره د میاشتې دوه روپۍ ورکول کېدې. د کلي مشر د پوځیانود کورنۍ د خرڅ لپاره په وار د خلکو نه غنم او نور شیان اخېستل. د دې پوځي تاکتیک او جنګ ته اماده ډلو له امله شاوخوا سیکانو په مالېرکوټلې له برید او حملې ډډه کوله او دیارلس کاله د دې سیمې مسلمانان په امن کې و. د بنده بهادرد وژنې نه وروسته سیکان په یولسو برخو ووېشل شول او د هری ډلی مشری د جنګیالو قوماندانانو په غاړه شوه. په سر کی دا ډلی د جتهه په نوم یادېدی. ددی جنګیالو به په جنګونو کی لوټ شوی د غنیمت مال به مشر ته ورسپارلو. د هری ډلی مال به په دوسیه کی لیکل کېده او په دی به یې نوره وسله او د جنګ لګښت پورا کوو. دی دوسیې ته به یې مسل ویېل . او اخر دا نوم د ډلو لپاره به یې کاروو. د سیکانو د یولسو مسلونو نومونه داسی و. بهنګي، نشان والیه، شهید ، رام ګړهیه، نکئ، اهلووالیه، کنهیا ، کروړ سنګهیه، فېضل پوریه، دلوالیه، سوکهر چاریه، په دوئ کی تر ټولو قوی د جسه سنګه اهلوالیه مسل و چی د لوئ ځواک سره به یې په مسلمانانو حملی کولی. د هغه ملګری الا سنګه نومېدو.

په ۱۷۳۷ کې الا سنګ د افغانانو سیمې په رای کوټ د لوی شمېر سیکانو سره حمله وکړه. له ده سره زرګونه جټان مله و، دې جټانو به په چېغو او نارو د هرې خوانه په یو کلي چپاووکړو، په خلکو به یې وېره او ترهه ګډه کړه ، چور تالان به یې پېل کړ او ورپسې سیکانو ډلو به پوځي حمله وکړه. د رای کوټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دفاع کې د جمال خان دوه ورونه غلام رسول او غلام علي ووژل شول، رای کوټ هم ډېر شمېرځوانان له لاسه ورکړل. د جالندهر پوځدار اسدعلي خان له دې پېښې وروسته د مغلو دمنظم پوځ سره دالا سنګ پر ضد د جنګ اعلان وکړاو په برناله کې دواړه ځواکونه یو بل سره ونښتل. سیکانو په پوره مذهبي جوش تورې برېښولې او اخر بریالي شول. اسد علي په دغه جنګ کې ووژل شو او مغل واکمنو یو ځلی بیا په هند کې د مرهټو نه پرته د سیک ځواک نه د خطر احساس وکړ.

مغلو لا د سیکانو د مقابلې لپاره په خپلو کې سره صلاح مشورې کولې چې بل کال ته یعنې په ۱۷۳۸ کې د ایران نادر شاه افشارد یو لوي ځواک سره چې په کې د کندهار او شاوخوا سیمو افغانان شامل و، پنجاب کې لښکرې داخلې کړې. هلته د دوی د مقابلې لپاره د مغلو پوځ ډېر کمزوری واو په یو لنډ جنګ کی د مغلو دېرش زره پوځیان ووژل شول. نادر شاه ته د ډېلي دروازې پرانستل شوی. څو ورځې وروسته د اختر په ورځ د نادر افشاریو څو پوځیان په یوه مېله کې د عامو خلکو له لوري سپک شول نو بلوا جوړه شوه. نادر شاه د دې د بدل اخیستو لپاره د ډېلي د عامو خلکو د وژلو امروکړ چې په ترڅ کې یې د یو نیمو لکو نه زیات بې ګناه خلک ووژل شول. نادر شاه د جنګ د تاوان نه علاوه د روغې جوړې او سولې په پلمه د مغلو د خزانې نه په منونو سره زر، قیمتي ډبرې، ګاڼې او وربښمین ټوکر په اوښانو بار له ځانه سره یوړل. په دې خزانو کې تخت طاوس چې شاهجهان لپاره جوړ شوی واو کوه نور الماس هم شامل و.

مغل حکومت دسیکانود یو بل پاڅون د مخنیوي لپاره په ۱۷۴۲ کې روهیله نواب علي محمد خان د سر هند والي وټاکلو، ده د مالیې په را ټولولو کې سختې کوله او په دې پالیسۍ ځینې ځایي سرداران ترې ناراضه شول، د رای کوټ مشرهم د مالیې له ورکړې ډډه وکړه. د دې علت دا وچې د خطر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمهال مرکزي حکومت د دوی دفاع نه کوله. علي محمد جمال خان ته امر وکړ چې رای کوټ ته د سزا ورکولو لپاره د ده د لښکرو سره ملا وتړي، د جمال خان لپاره دا یوه ګرانه فېصله وه. رای کوټ کې د ده خپل تربوران اوسېدل او ورته یې مشوره ورکړه چې دا وخت له مغلو سره جګړه عبث کار دی خو د رائ کوټ مشر دا خبره ونه منله، د مغل پوځ سره یې په جنګ کی د ماتې خوړلو وروسته د دیپال پورلوري ته وتښتېد او ورور یې قلا او ښار علی محمد ته تسلیم کړل. اخر د جمال خان او ځینو نورو راجاګانو په سفارش او د یو لک او دېرشو زرو روپو د نذرانې په ورکولو علی محمد دی بېرته د رای کوټ د مشر په توګه وټاکلو.

اخوا په ایران کې د نادر شاه له وژنې وروسته احمد شاه ابدالی په ۱۷۴۷م کی د یو خپلواکه مشر په توګه د افغانستان د مستقل مملکت اعلان کړی و. د لاهور مغل حاکم شاهنواز خان و چی په ډېلي کی د کمزوری حکومت نه ناهیلی افغانانو ته یې سترګی نیولی وی، احمد شاه ابدالی ته لیکونه وراستول چی که پنجاب ته راغی نو هر کلی به یې وکړی. احمد شاه په ۱۷۴۷ م د ډسمبر په میاشت کې له اتلسو زرو پوځیانو سره چې دریمه برخه یې سدوزي و د پېښور نه روان شو او په جهېلم کی د شېر شاه سوری جوړشوی د روهتاس په قلا کی ایسار شو. دلته خبرشو چی شاه نواز د خپلې خبری نه اوختی دی او اوس له ده سره جنګ کول غواړی. احمد شاه د حالاتو معلومولو لپاره خپل پیر صابر شاه لاهور ته ورولېږلو چی هلته د شاه نوازله خوا ووژل شو. بل کال د جنوری په لسمه افغان ځواکونو په لاهور حمله وکړه او د دود ورځو په جنګ کی یې دا ښار وونیولو.

د ډېلي حکومت په دې خوځښت د سرهند صوبه دار علي محمد خان خپل ټاټوبي انوله ته ولاړ. نواب افتخار پخپل تاریخ کی لیکی چی د ډېلي مغل حکومت دی له خپلې دندې ګوښه کړځکه ددی خبری وېره وه چې نوموړی به د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونولۍ د احساس له امله د احمد شاه له پوځ سره یوځای نه شي . خو ګنډا سنګه وائ چی علي محمد خان ډېر هوښیار و. هغه پوه و چی افغانان دده مرستې ته اړتیا نه لري او احمد شاه ابدالی په هند کی د ایساربدو پلان هم نه لرلو. نورو سردارانو احمد شاه ته په سر ټیټولو د مغلو سره ورانوله خو علی محمد مغلو ته دا ښودل چی دی د افغانانو سره ملتیا نه کوئ. ولی په اصل کی په دی کار یې سر هند بی ځواکه پرېښودو. مغل پاچا په پنجاب کی خپلو ټولو حاکمانو ته امروکړ چې په سرهند کې دې را ټول او د افغان لښکرمخه دې ونېسي. د محمد شاه وزیر قمرالدین او مغل شهزاده احمد شاه د افغانانو سره د جنګ لپاره پنجاب ته لښکرې یوړې خو د مالېرکوټله جمال خان په دې وخت کې احمد شاه ابدالي سره اړیکې ټینګی کړی. افغان پوځ د لودیانی له لارې یې په یوه حمله د سرهند کلا ونیوله چې په کې د مغلو ډېرې وسلې او پوځي توکي ایبني و. د مارچ په ۱۱ نیټه د ۱۷۴۸ م انبالې ته نژدې د مانوپور(مان پور) نومي ځای کې د مغل او افغان پوځ ترمنځ سخت جنګ وشو او په دی کی وزیر اعظم قمرالدین د توپ په یوې ګولۍ ووژل شو. د هغه زوی معین الملک (دمېرمنو په نوم شهرت لري) د پنجاب ټول مشران د احمد شاه د پوځ پر ضد جګړې ته را وبلل او یوه متحده ټلواله(جبهه) یې جوړه کړه خود مالېر کوټله جمال خان له پېل نه افغان ځواک سره مل و.

احمد شاه د سرهند له نیولو وروسته په کندهارکې د خپل وراره او ځای ناستی لقمان له بغاوت نه خبرشو نو دا سیمه یې خپل زوی تیمور شاه ته وسپارله، جمال خان یې د هغه نایب وټاکه او پخپله بېرته کندهار ته ولاړ و. د لاهور واک یې معین الملک ته پرېښودو چی افغانانو ته د باج په بدل کی د مغلو له خوا یې لوبدیځ پنجاب اداره کو. په ډېلي کې د مغل پاچا محمد شاه له مړینې وروسته د ده زوی احمد شاه په تخت کېناستو. د کابل پخوانې مغل والي ناصرخان چی د ابدالی نه تښتېدلی و د هغو ځمکو د بیا نېولو ژمنه وکړه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دده له واکه وتلې وی. بل لوري ته هغه سیکانو چې د نادرشاهي حملو پرمهال یې زورکم شوی و او د افغانانو د حملې پر وخت غرونو ته تښتیدلي و اوس بیا ځانونه یوځای کول. همداسوب و چې احمد شاه یو واري بیا د لښکرسره د پنجاب پر لوروخوځېد خو د لاهور سره نژدې د چناب سیند په غاړه د ډېلي د پاچا له لخوا ورته د سولې وړاندیز وشو اود کال څوارلسو لکو روپو د باج په بدل کې روغه وشوه. افغان لښکر د ملتان، ډېره اسماعیل خان او ژوب له لارې بېرته کندهار ته ستون شو. د باج په ورکولو کی معین الملک(میرمنو) سستی کوله او د کندهار نه به د احمد شاه استاځی لاهور ته ورتلل او لږې ډېرې پېسې به یې را بوت کړې.

په ۱۷۵۱ م کې احمد شاه له کابل نه پېښور ته ورسېد ، معین الملک ته یې د باج ادا کولو لپاره لېک ورولېږه او د تېرو کلونو د پاته څلیریشتو لکو روپیو غوښتنه ترې وکړه. په دی کال سیکانو د لاهور ښارونیولونو احمد شاه د لاهورپرلوري وروخوځېد اودوئ یې له ښاره وویستل . معین الملک بېرته لاهور ته د حاکم په حېث ولاړ نوافغان پاچا د هغه نه د باج غوښتنه وکړه، دده په انکار په ۱۷۵۲ م د مارچ په میاشت کې افغانانو د لاهورکلا محاصره کړه نو معین الملک خبرو ته راضي شو اوپه پایله کې یې یوتړون ورسره وکړ. خو په راتلونکي کال معین الملک مړشو اود ده کونډې مغلاني بیګم په پنجاب کې د خپل ماشوم زوی د سرپرستې په توګه د مغلواوافغانانو ترمنځ د استازې رول ولوبوو. په ډېلي کې اوس د مغلودوېم عالمګیرپه تخت ناست و. په پنجاب کې د سیکانو پاڅون اوخوځښت بیا په زیاتېدواومرهټود ډېلي د نیولو لپاره زورلګولی و.

مغل حکومت جمال خان ته د سیکانود ماتولوامر وکړوخو له دومره لږپوځ سره هغه ایله خپله سیمه ژغورلی شوه. په دې وخت کې مغلاني بیګم (چی څوئ یې هم مړ شوی و) او روهېله پښتنوسردارنجیب الدوله احمد شاه ته بلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړه چې له دوی سره مرسته وکړي. په سرهند کې افغان استازی او والي عبدالصمد خان مرهټو نیولی واو د پنجاب حالات د تېمور شاه له واکه په وتلو شول. مغل واکمنو خپلې ژمنې پوره نکړې نو تېمورپه سرهند کې نجیب الدوله خپل مختیارمقررکړاو په خپله کندهار ته ولاړ. د هند مسلمانان اوس له یوې خوا مرهټو او بلې خوا د سیکانو په منګولو کې واو د ډېلي کمزوری مغل واکمن د دوئ چاره نه لرله. په دې وخت کې د مسلمانانو یو مذهبی مشر شاه ولي الله افغانستان ته د مرستې غږ وکړو.

د ۱۷۵۲ م د جنورۍ په میاشت کې احمد شاه ابدالي د هند د مسلمانانو په مرسته چې پکې روهیله پښتانه په سر کې و، یو لوی ځواک سره د پاني پت په مېدان کې مرهټو ته ماتې ورکړه او په شمالي هند کې د دې ځواک ته د تل لپاره د پای ټکی کېښودل شو.

احمد شاه د دویم ځل لپاره مغل پاچاعالمګیر ثاني د ډېلي په تخت کښېناوه، د هغه لور زهرا بېګم یې خپل زوی شهزاده تېمور ته واده کړه او سرهند یې ورته په پسول (جهېز) کې ورکړو. دلته زېن خان د هغه لخوا والي و ټاکل شواو احمد شاه په خپله د پېښورپه لوري وخوځېد، خو لا اټک ته نه و رسېدلی چې سیکان له غرونواو ځنګلونو را ښکته شول او په جالندهراو لاهورکې یې جنګ پیل کړ. دوی سرهند محاصره کړو خو نواب جمال خان د ځاي کوماندانانو په مرسته دغه ځای وژغوره. اوس زېن خان او جمال خان دواړواحمد شاه ته لیکونه ورواستول چې د سیکانو چاره دې وکړي. په دې وخت کې د ابدالي له لوري په لاهور کې ټاکل شوی والي عبدالمجید سیکانو وواژه نو هغوی ته د سزا ورکولو لپاره احمد شاه له پېښوره را وګرځید.

سیکانو د خپلو ټولو ډلو ځواکونه یو کړل او د احمد شاه سره یې د مقابلې لپاره په جنډیاله کې مورچې ونیولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نواب جمال خان د احمد شاه لخوا پیغام اخیستی و چې د یو لوی جنګ لپاره دې پوځ تیاروساتي. د جمال خان مشر زوی بهیکن خان د دولسو زرو جنګیالیو سره چې په کې راجپوت هم شامل و، د جنګ د نغارې د اوریدو په انتظار شول. نورولویواو وړو راجاګانوهم له یوې او بلې ډلې سره په ملاتړ خپل پوځیان را وویستل . د دغې پریکندې جګړې لپاره دا مهال د پنجاب په میدانونو کې اتیا زره جنګیالي راټول و. افغانانو په سیکانو یو ناڅاپه برید وکړاو دوی یې د ګاډیو له هغه کاروان نه بیل کړل چې وسلې او نور پوځي توکي په کې بار و. سیکان په شا شول او دهغه کلي چاپېره یې دفاعي جنګ پیل کړچې په کې د دوی ښځې او ماشومان راټول و.
کله چې سیکانو ولیدل چې نوردوی خپله دفاع نه شي کولی نو په خپل لاس یې خپل په سلګونو ښځې او ماشومان ووژل. د دوی غیرت دوی ته اجازه نه ورکوله چې ښځې او ماشومان یې مسلمانانو ته پریښې وای. دوئ په خپل پورا مذهبي جوش جنګ کاووا و د اندازې ترمخه شل زره سیکان په دې جنګ کې ووژل شول. د" شمشیرخالصه " کتاب لیکوال وایي په دغه جګړه کې د دیرشو زرو کسانو نه یوازې دوه سوه تنه ژوندي پاتې شول اود سیکانو سپیڅلي کتاب د "ادی ګرنت" تاریخي نسخه هم وسوځېده. په سیک تاریخ کې دا جنګ د "وډه غلوغره" (لویه فاجعه) په نوم یادیږي
له دې جګړې وروسته احمد شاه ابدالي برنالې ته ولاړ اود سیکانوجنګیالو مشرالا سنګ یې ژوندی ونیو ، هغه احمد شاه ابدالي ته پنځه لکه روپۍ د نذرانې او یو لک او پنځه ویشت زره نورې روپۍ د خپلې ږیرې او سر د ویښتو د ساتلو لپاره ورکړې، (په سیک مذهب کې د وجود ویښتو خریيل ګناه ګڼل کیږي) الا سنګ د خطاب سره په رسمي توګه د افغان مشر له خوا د پټیالې راجا اعلان شو. وروسته احمد شاه ابدالي سرهند ته ولاړاو په جنګ کې د مېړانې لپاره یې جمال خان او د ده زوی بهیکن خان ته سازاسونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

قيمتي جواهرات او نور امتيازات ورکړل. په دې موقع هغه جمال خان ته د هند د رستم خطاب او د خپلې سيکې د جوړولو اجازه هم ورکړه چې د مالېر کوټله په تاريخ کې يو مهم پړاو و. په امرتسر کې افغان پوځ د سيکانو (طلايي) معبد ويجاړ کړاو د دې په تالاب کې يې کاڼې او ګټې لوټې واچولې چې دا ډک کړي.

نواب جمال خان ته اوس بو بل خطرادينه بېګ وچې مغل حکومت نه باغی او د سيکانو سره يې لاس يو کړی و. ده په روپړ کلی کې ځان تيارووچی ددی شاوخوا ځمکه د جمال خان سره وه. د ادينه بيګ په راپورته کېدو د ډېلي واکمن جمال خان ته ددوئ سره د مقابلی امر وکړو. جمال خان خپل پوځ روپړته يوړخو دوی ځان پياوړی کړی او دا جنګ د جمال خان لپاره په ماته تمام شو. دی ټپرته په زخمی حالت کی مالېر کوټلې ته ووړل کېدو چې د نامعلوم کس له لوري پرې ډزوشو اوګولۍ يې په سر ولګېده، د ده نژدې ملګرو د ده مړی مالېرکوټلې ته راوړ. دی د قوي ارادی خاوند و او دده په نوم يو وړوکی ښاريه د جمال پوری په نوم اوس هم شته.

د جمال خان دوه مېرمنې عنايت بيګم او سلطان بيګم او پنځه زامن و، بهيکن خان، بهادر خان، عبدالله خان، عمر خان،او عطاءالله خان. د جمال خان جاګير په برابرډول د ده په زامنو ووېشل شو، خو د نوابۍ لپاره بهيکن خان په ګدۍ کيناستو. ده هم د خپل پلار په شان د ډېلي له واکمنو څه تمه او توقع نه لرله او احمد شاه ابدالي ته پټمن پاتې شو، هغه به يې د پنجاب له حالاتو وخت په وخت خبراوه. په دې ورځو کې د سرهند والي زېن خان انبالې ته پرلارد سيکانو له لورې ووژل شواو الا سنګ ځان د سرهند واکمن کړ. بهيکن خان په دې هيله چې احمد شاه ابدالی به ورسره مرسته وکړی په ۱۷۶۳ کې د الا سنګ مقابلی ته لښکر روان کړو. د ده جنګيالي د کالاجهرنومي کلي نه تېرېدل چې وربانديې حمله وشوه، بهيکن خان په ګولۍ ولګېد او د پلار په

(c) ketabton.com: The Digital Library

شان د ده مړی هم مالېرکوټلې ته یوړل شو ، دا مهال د ده دوه زامن وزیرعلي خان او فتح علي خان ماشومان و.
مالېرکوټله په دې اړه ګړۍ کې یوقوي مشرته اړتیا لرله. خو د بهیکن خان کونډې نادره بېګم غوښتل چې ددی ماشوم ځوئ دی نواب او دا دی د هغه سرپرسته شی. نژدې وه چې په مالېرکوټله کې کورنۍ جنګ پیل شوی وای چې د بهیکن وروربهادرخان د نواب په ګدۍ کیناستو ، خپل وراره وزیرعلي خان یې غیبرې کې واخېست او په یوه پرانستې جرګه کې یې لوړه وکړه چې کله وزیرعلي ځوان شو نو نوابي به ورته پرېږدي.
خو د بهادرخان نورو وروڼو چې پخپله د ګدئ دعوی داران و خپلی ورینداری نارده بیګم ته لمسون کاوه چې د اولادونو حق یې خوړل کېږي، آن تر دې چې یوه ورځ هغې خپل زامن له ځانه سره کړل، مالېر کوټله یې پرېښوده او د جمال پوری کلا ته ولاړه. هغې له ځانه سره قیمتي ګاڼې او پېسي هم یوړې او د تلو نه وړاندې یې د ریاست هغه ملازمان له کاره وشړل چې نوابی کورنئ ته وفاداره و. دا خلک د روزګار په لټه نژدې واکدارانو ته ورغلل او نه یوازې د نوابې کورنۍ داخلي کمزورۍ یې خلکو ته افشا کړي بلکه دا چی پخوانیو نوابانو څه کول او په دې ریاست کې څوک څه لري.
له دې پېښې وروسته هغو سیکانو چې لوټ تالان یې کارو په رڼا ورځ د مالېر کوټلې په کلیواوباندوېرغلونه پیل کړل. د دې حملو د مخنیوي لپاره نواب بهادرخان احمد شاه ابدالي ته لیکونه وراستول. نواب په خپله د دې خبری پلوي کوله چې افغانان دې په هندوستان بله حمله وکړي. په ۱۷۶۵ کې احمد شاه ابدالي یو وارې بیا پنجاب ته مخه کړه خو دا وارې یې د سولې او روغې جوړې لاره غوره کړه. د پټیالې د سردارالا سنګ سره یې دځلوږولکوروپواود سرهند په بدل کی روغه وکړه او دا ژمنه یې تری واخیسته چې دی به هرکال

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان واکدار ته درې لکه روپۍ باج ورکوي. ده ته یې د راجه لقب او د سیکې د جوړولو اختیارهم ورکړ.
په دې توګه احمد شاه د خلکو د وژلو نه ډډه وکړه. خو په دې کار د مالېر کوټلې وړه غوندې سیمه چې د هرې خوانه په دښمنانو کې را ګېره وه هیڅ ضمانت ور نه کړ، سره له دې چې الا سنګ، د رای کوټ مشراو نواب بهادر خان ترلاهوره د احمد شاه سره بدرګه ولاړل، داسی ښکاري چې د بهادرخان شخصیت داسې نه و چې د خپل نیکه جمال خان په شان افغانانو ته یې ځان نږدی کړی وای. دده ستونزه دا وه چې ډېرژر به قهریدو ، احساساتی اومغروره هم و. په سیاست نه پوهېدو او د مشر تابه خوئ بوئ بې نه و ازده. د خپلوورونړونه به خپه او په سمه توګه به یې له هغوئ سره خبرې نه کولې، که چا به ورته په حکومتی کاریا سیاست کی مشوره هم ورکړه نو ده به دغه کار یوه مداخله ګڼله او په پایله کې به خلکو تری ډډه کوله. خو د احمد شاه ابدالي له خوا د مالېر کوټله نواب ته پام نه کول یو بل سبب لاره.
کله چې احمد شاه ابدالي د سرهند پرګنه الا سنګ ته وسپارله نوبهادر خان مغل پاچا ته د احمد شاه ابدالي پر ضد لمسون وکړ. هغه د الا سنګ په اړه هم ډېلي ته منفی خبری رسولی، دا چې الا سنګ افغان پاچا ته لویه نذرانه ورکړې وه. دې د وخت په سیاست نه پوهېدو او په کور کې د ننه هم ورسره مخالفتونه په زیاتېدو شول. د شېخ صدرالدین د کورنئ هر یو خان د نواب بهادرخان نه په یوه یا بله خبره خپه کېدو ځکه چې ده به ورته سپکاوی وکړ، یا سترې مشي به یې ورسره په ښه ډول ونه کړ. د الا سنګ له مړینې وروسته د ده زوی امرسنګ د پټیالی راجا شواو ډېر خانان د بهادر خان پر ضدد هغه سره مله شول. د شېر پوراجاره دارچی خلیل چېله نومېدو ، د نواب بهادر خان مقدم وو. راجا امرسنګ دی ځان ته را ولمسوو، خلیل راجا ته نذرورکړاو راجا د شېر پور کلا د نیولو لپاره خپل پولیس ورواستو. د نابېه، جند، او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالوې سردارانو ، د پېسوپه بدل کی پښتنو ځمکه والودځان ته د را اړولو هڅې وکړی. په دی کاردمالېرکوټله دریمه برخه ځمکې او کلاګانې د راجا امر سنګ لاس ته کېوتې اوسیکانو بې له جنګ د دی لویه خاوره ځان ته کړه.
سیکان په دې باورو چې د مالېرکوټله نواب د دوی دښمن واوددوئ سردارانو په یو ځای پرېکړه وکړه چې مالېرکوټله دې د سیک هېواد یوه برخه شي دوئ په دی وبرېدل چې که افغانانوبیا په پنجاب حمله وکړه نومالېرکوټله به ورته سازش کوي.
نواب د دې خبرونو په را رسېدو سخت نا ارامه شواوخپلوورونو ته یې خواست وکړ چې د سیکانوپر ضد ده سره متحد شي. د ښار او د کلا دیوالونه جوړاوورباندی توپونه ودرول شول ، د جنګ نغاره و غږیده او ټولو خلکو خپل ځوانان د سیکانود حملی لپاره چمتو کړل. یوازې د پښتنو د کورنیو پنځه سوه ځوانان را وړاندی شول او په لږه موده کې دوه زره پوځ برابر شو.
دوی هوډ وکړ چې د مالېرکوټلی د ساتنی لپاره به سرونه ورکوئ او کله چی سیکانوحمله وکړه نو دوی تیار ناست و. د شاو خوا کلو نه هم ورسره نورمسلمانان مله شول او د حملی پروخت د مالېرکوټله دفاع لپاره
شپږ زره جنګیالی ودرېدل. پښتنو پریکړه وکړه چې له دیوالونو د توپونو د ګوزار پرځای لاس په لاس جګړه وکړي، دوئ له کلا بهرووتل او تر مازدیګره جنګ روان و. هغه پښتانه چی د نواب نه خپه وترمائیګر ددوئ له خوا هم کومک را ورسېد او سیکانو ماتې وخوړه.
نواب بهادر خان د دغه جنګ حال احمد شاه ابدالي اود ډېلي مغل واکمن دواړو ته ورکړو. خو د سیکانو حملی روانی وی. د ۱۷۶۷ په سر کې نواب د سیکانو د سازشونو او د هغوی له حملو او تاړاکونو نه دومره بی زاره شو چې د یو سخت جنګ پرېکړه یې وکړه. د ټیبه په کلي کی یې د امرسنګ د ځواک سره مخامخ شوخو د ریاست پوځ هېڅ جنګ ونه کړاودرې نورې سیمې یې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسه ووتلې . احمد شاه ابدالي په وروستۍ ځل په ۱۷۶۷ م کې په هند لښکر کشي وکړه. که څه هم نواب دهغه تګ لارې سره جوړ نه و خو بیاهم لاهورکې یې ورسره ولیدل خواحمدشاه ته یې د نذر لپاره هېڅ ورنه کړل. په هغه وخت د یو بر لاسي واکمن ته نذر نه ورکول د هغه سپکاوی ګڼل کېدو.
نواب افتخار پخپل تاریخ کې د بهادر خان لپاره د اوړو پوزه جوړوئ او لیکي چې هغه وخت د مالېر کوټله خزانه تشه وه. بیا لیکي چې په لودیانه کې کله چې احمد شاه ابدالي له راجا امرسنګ سره ولېدل نوهغه ورته څلورلکه روپۍ د نذرپه توګه ورکړې. افغان پاچل په دې موقع هغه ته د راجاګانوراجه بهادرخطاب ورکړ. د دې سره یې هغه ته قیمتي تحفې، یو بېرغ او ډول هم وسپارلو چې د خپلواکۍ نښې وې. احمد شاه دده نه دمالیرکوټله د نیول شووکلیو اوځمکوهیڅ حساب و نه غوښتو ، نه یې د پښتنو ددې ریاست دخوندي توب ضمانت ترې واخیستو. خو د هغه وخت هندوستان په یو داسې پېچلې سیاست کې راګېر و چې افغان پاچاد ټولو ستونزې نه شوې هوارولې.
نواب اوس په دې پوه شوی و چې په هېچا تکېه نه شي کولي. په ۱۷۶۹ کې دې دمنصورپور سره نژدې د راجاامرسنګ سره په یو جنګ کې د دېرشو کالو په عمرکې ووژل شواو مړې یې کور ته را وړل شو. ده درې کاله نوابي وکړه. د مالېر کوټلې ریاست د سرکاري اسنادو نه څرګندېږي چې د نواب بهادرخان له مرګه وروسته اته اویا زره روپۍ او اویا کلي د هغه زامنو ته په میراث کې پاته شول.
اوس د ده ناسکه ورورعمرخان په ګدۍ کېناست اود بهیکن خان کونډې نادره بیګم ته یې ډاډ ورکړو چې کله یې وربرونه لوئ شول نونوابي به ورته پرېږدي. ټول خپلوان یې یو ځای کړل او د خپلو ځمکو او کلیو د بېرته نیولو لپاره یې نوې پالیسي جوړه کړه او هغه دا وه چې د لویوریاستونود پوځونو سره د جنګ پر ځای په هغوئ ګوریلائ حملې وکړي هم هاغسې لکه چې سیکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولې. په دې طریقه هغه د خپلو دووورونو عطاالله او اسدالله په مرسته خپل شپاړلس کلي د سیکانو له منګولو بېرته راخلاص کړل.
د ده یوه تګ لاره دا وه چې که د جنګ په مېدان کې دښمن درته زورور ښکاریدو نوخبروته یې اړکړه . خوکومې ځمکې چې د پټیاله راجا له دوی نیولې وې په هېڅ صورت یې پرېښودو ته چمتو نه و. ددی ځمکی په سربیا جنګ ونښتو. نواب عمرخان په ۱۷۶۹ م کې خپل شپږ زره جنګیالي د مالېرکوټلې نه را وویستل او شپږ مېله لېرې د بودان نومې ځای کې یې ټولو ته اعلان وکړچې دوی به د پټیالې له ځواک سره جنګېږي او ټیبه کلي به اخلي او که څوک د ځان ژغوررولوخیال لري نوله دې ځایه دې بېرته ولاړ شي خو د تل لپاره به بیا ورته فراري ویل کېږي. په بله ورځ سخته جګړه ونښته، یوه ګولۍ د عطاالله په پښه ولګېده او پریوت. یو چا دده ورور اسدالله ته خبرورکړخو هغه هرڅه خدای ته سپارلی او جنګ یې روان وساته. عطاالله بیا په اس سپورشواوترهغې د ده جنګیالی د کلي د کلا تردروازې رسېدلی و.
عطا الله د خپلې نېزې سره د کلا د دروازې کونډه ماته کړه او له ځواکونو سره یوځای په کلي ور ننوتل، نژدې وه چې پوځیانو لوټ مار شروع کړی وای چې د ښځو او ماشومانو په شوراو زوږ دوی تم شواو کلی تسلیم شو.
راجا امرسنګ خپل تازه کمک وراستولی و خو اوس عطاالله خپلې پښې ټینګې کړې وې. راجا کلي محاصره کړو ، د رای کوټ نواب او نورو راجاګانوپه امرسنګ زورراوړ چې د روغې جوړې او خبرو اتروله لارې دغه ستونزه هواره کړي. سیکانو هم لېدل چې د مالېرکوټلې په کورنۍ کې یو وارې بیا اتحاد پیدا شوی دی او د جنګ لپاره پوره چمتوالي لري. نو روغی ته یې غاړه کېښوده
د ټیبه کلي د اویاوو نوروکلیو په بدل کې بېرته سیکانو ته ورکړل شو او د سولې تړون وشو. د دغه تړون له مخی هغه ټول کلي چې بهلول لودي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدرالدین ته ورکړي و ببرته د مالېرکوټلې سره پاتې شول او دواړه ریاستونه دی ته هم راضي شول چي که هر چا دوئ ته خطر جوړو او یا یې وربانددی حمله وکړه نو بل به ورسره مرستې ته حاضربږی. نواب عمر خان د برې نه وروسته خپلو خپلوانو ته ځمکې او جاګېرونه ورکړل خو په دی کې د نواب بهادرخان د زامنو برخه ځکه نه وه چې د تېرو دریوکلونو د جنګونواوځمکو له لاسه ورکولو پړه پرنواب بهادرخان اچول کېده. په دی فیصله د بهادرخان اته زامن له ترونو سره ناندریو ته ودرېدل. د دوی نومونه سربلند خان،قادر بخش خان،مهدي خان(محي الدین)،سکندر خان،فتح علي خان،سعادت خان،طالع مند خان اوخان بهادر دي. د مهدي خان او فتح علي خان د لمسو اولادونه اوس ځېني په مالېر کوټله او ځېنې نور یې بیا په لاهور کې ژوند کوي.

نوی ملګری نوی دښمن

په پټیاله کې دالا سنګ سپین سرې مورراني فتو په لوی تالار کې په تخت ناسته وه، مخامخ ورته دواړه لمسي ولاړ و یو همت سنګ او بل امر سنګ نومېږی. د هغې نږور راني حکمان هم هلته ناسته ده. دا لومړی ځل نه دی چې دواړه وروڼه د نیان په وړاندې لکه دمجرمانو ولاړ و، څو کاله وړاندې هم د دوی د پلار الا سنګ د مړینی د وروستیو مراسمو په ورځ شخړه پیدا شوې وه.

همت سنګ د پلار مشر زوی دی خو راني فتو په دې کې شک لري، د هغه مور د الا سنګ د ورور کونډه وه او له واده وروسته راني فتو په دې نه پوهېده چې همت د الا سنګ زوی و او که وراره. امر سنګ کشر دی او دا خبره یقیني ده چې دی د الا سنګ زوی و، همدا سوب و چې امرسنګ د راجه په توګه ونومول شو، همت سنګ په دې خبره خپه شو او د خپل حق د ترلاسه کولو لپاره یې جنګ ته لاس واچوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امر سنګ د شاوخوا نژدې ټولو راجاګانو ته ليکونه واستول چې د همت سنګ په ضد د ده ملاتړ وکړي، نواب عمر خان ته يې هم ليک ور واستو چې دوروستي تړون له مخې دی ورسره مرستې وکړی. عمر خان درې زره عسکر د خپل وراره وزيرخان(د بهيکن خان ځوئ) په مشرۍ پټيالی ته ور واستول او دنده يې دا وه چې د مجهيل سيکانو مخه ونيسي چې په پټياله رياست کې داخل نه شي. دوئ دهمت سنګ په ملاتړ هلته ورغلي و.
وزير خان سره شاوخوادوه زره نور سيک پوځيان مله شول، ده په ډېرې کاميابۍ د مجهېل سيکانود دغې ډلې نه د خپلو جنګيالو کړۍ تاوې کړې اوپيغام يې وروا ستووچې که هرلور ته يې د خوځېدو جرات وکړ نوختم به شي. مجهيل سيکانود پيسو په ورکولوځان خلاص کړوخوهمت سنګ بهواني ګړه او د مالېرکوټله د افغانانو ځينی کلي ونيول. اوراني فتو دواړه ورونړه د روغې جوړې لپاره ځان ته راوبلل. دی خپل لمسي همت سنګ ته د نورومزکوپه ورکولوهغه نه د جنګ د نه کولو ژمنه واخيسته او په اخر کې دی بې له جنګه له بهواني ګړه نه ووتلو. پټياله د ډېر لوئ کورنئ جنګ نه په امن شو.
د دې مرستې په بدل کې امرسنګ د رای کوټ نواب او وزيرخان ته د مننې په توګه دوه دوه خلعتونه او پنځه پنځه زره روپۍ انعام ورکړې، هغو عسکرو ته يې هم انعامونه ورکړل چې په دغه جګړه کې يې ګډون کړی و. له دې پېښې وروسته په سيمه کې د مالېر کوټله ملګرتيا زياته شوه. په ۱۷۷۸ م کې امرسنګ د خپلی يوې بلې شخړې لپاره په عمر خان غږ وکړ او ماليرکوټله ورسره مرسته وکړه. په دې ډول مالېر کوټله په سيکانو کی خپل ملګري پيدا کړل چې د خطر پرمهال به ورسره مرستې ته ودرېدل.
عمرخان څوارلس کاله يې په ډېرې کاميابۍ د مشري کولو وروسته په ۱۷۸۰ م کې مړ شو او ، ده د خپلوخپلوانواومالېرکوټله د عاموخلکوداحترام ترلاسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو سره سره د سیکانود حملوپه وړاندې د یوښه سیاست پرمټ خپل خلک وژغورل. د ده یو زوی حسن خان او یوه لور جهنډو وه، دوه نور زامن توره بازخان او سلطان خان د ده په ژوند کې مړه شوي و.

د عمر خان نه وروسته د ده یو بل ورور اود جمال خان زوی اسدالله خان په ۱۷۸۰ م کې نواب شو، که څه هم د بهیکن زوی وزیر خان اوس ځوان و او د بهادر خان زوی هم د دې جوګه وچې د پلار ځای ناستی شوی وای خو د مشری لپاره د سپین ږیرو حق تر دی وخته ساتل کېدو. اسدالله هم لکه د عمر خان په سیاست او روغې جوړې د مالېر کوټله ګاونډیانو سره معاملې هوارولې.

په پټیاله کې امرسنګ راجا د ۳۵ کلونو په عمر کې مړ شو او راني حکمان(د الا سنګ ښځه) د هغه شپږ کلن زوی صاحب سنګ د راجا په ګدۍ کښېنولو. شاوخوا راجاګانو دې ریاست ته نیت بد کړی و. همدا وه چې راني حکمان نواب اسدالله خان نه د مرستې غوښتنه وکړه، نودی په خپله د دې خطر د مخنیوي لپاره یولوی پوځ پټیالی ته ورواستو. څلورکاله د نوابۍ نه وروسته اسدالله خان مړ شواو له ده څخه دوه کونډې نوران بیګم او سلطان بي بي پاتې شوی. د ده یو زوی محمد علي نومېده چې د پلار نه څه موده وروسته په یوې ناروغۍ مړ شو.

دبهیکن خان د زوی وزیرخان یو وارې بیا هیله پیدا شوه، چې هغسې چی دده ترونو دده له مور نادره بېګم سره لوز کړی و، ده ته به اوس د مالېر کوټله نوابي په لاس ورشي خو داسی وونشوه. د مشری لپاره نوردعوېداران را پورته شول او نژدې وه چې په مالیر کوټله کی کورنۍ جنګ انښتی وائ، د رای کوټ مشر د دوی ترمنځ روغه وکړه، او وزیرخان خپل بل تره عطاالله خان ته د نواب ګدۍ په دې شرط پرېښوده چې د ده له مړینې وروسته به دده (وزیر خان) دوه زامن نوابان کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مالېرکوټله په یو کلي کې ځوانان ارهټ ته را ټول دي. د کوهي نه د اوبو د راویستلو لپاره غوایې د کوهي نه تاوېږي. یو غښتلې ځوان وړاندې شو او هغه پړی یې را ونیوه چې غویې پرې تړلي دي. ده پړی په خپلو لاسونو کې ټینګ نیولی دی او غویې نه پرېږدي چې وړاندې لاړ شي. د را ټولو خلکو ناری او شور ځوږ شو نو ځوان پړی پرېږدي. دا ځوان عطاالله خان دی.

څو ورځې وړاندې ده د خپلې مورد صندوق نه د سپینو سیکه په خپلو ګوتوکې مروړلې او د هغې د پاسه یې جوړ نقشونه سولولي و. ده د سرو زرو ځیني غټې سیکې تاوې کړې وې. مور ترېنه په قهر پوښتنه وکړه نو ده ژرټولې سیکې بیا تاوې کړې او خپل اصل حالت ته یې را واړولې خو سولېدلي نقشونه یې بیا نه شول جوړولی. یوه ورځ یې د جاموخرڅونکي بزاز نه د اوسپنې ګز واخیست، خپلی لیندۍ (کمان) کې یې د غشي په توګه و ټومبلو او په یو پوخ دیوال کې وویشت چې په کې خښ شو. یو ځل یې له یو سیک سره مقابله وه چې په خپل یو غشي د اووه وزود سورۍ کولو دعوا یې کوله. عطاالله دا سیک له ښار نه بهریوړ. د بوې زړې ونې تنه چې چاود ېدلې وه په لاسونو ونیوله، د سیک لینده یې په کې کېښوده او ورته یې وویل اوس دا راوباسه. دعطاالله خان په اړه دا کیسی اوس هم د مالېرکوټله ځوانان په خوند یو بل ته کوئ.

عطاالله هم د نواب کېدو وروسته دخپلوورونوپه شان د پټیالې اود سیمې له راجاګانو سره ښې اړیکي وساتلې او د خطر پرمهال به یې له یوبل سره مرسته کوله. د یوڅه وخت لپاره دغلته ارامي راغله خو په ۱۷۸۲ م کې د پنجاب ځینی سیمی وچکالۍ وزپلی. د سیکانو یوی ډلې د چوا ړ سنګ په مشرۍ ډاکې او چور چپاوو پیل کړل. اوتر ټولو لوی خطریې د پټیالې ریاست ته جوړ کړو، چې دلته یو ماشوم راجا د واک په ګدۍ ناست و. چواړسنګ د دې د برناله سیمه محاصره کړې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پټیالې دیوان نانومل یو هوښیار سړی و، چواړ سنګ ته یې پیغام ورواستووچې ولی له کوم دلیل پرته د جنګ نارې وهې. چواړ سنګ ورته وویل موږ یوازې په دالو، جواروااوربشوګوزاره نه شو کولی، زموږ غنم او وریجې په کار دي. د سیمی راجاګانود خبرواترونه وروسته پریکړه وکړه چې که چواړسنګ ته یوڅوکلي ورکړل شي نودی به خپل غنم او وریجې ولري. په دې وخت کې نواب عطاالله خان دده ضمانت وکړاو د برناله کلابندي پای ته ورسېده. چواړ سنګ ته د کلیو د ورکولو کاروځنډېد نوهغه په نواب عطاالله زور راوړ چې خپله ژمنه دې پوره کړي.

نواب د پټیالې راجا ته د یادونې لیک ور واستوخو هېڅ ځواب یې ترلاسه نه کړ. چواړسنګ داسې فکر کاووه چې نواب د ده خبره نوروته نه وه رسولې او په دغې بدګمانۍ یې د مالیر کوټله په کنګن وال نومي کلي لښکر ورمات او د ده په ځمکو ولاړشنه فصلونه یې لاس لاندې کړل. پخوا تر دې چې سیکانو په سیمه کې چورتالان ګډ کړې وائ عطاالله سم د لاسه د چواړسنګ سره د لیدو فېصله وکړه. ده نورو راجه ګانواوپه تېره د پټیالی راجا ته یو لیک ور واستو چې خپله پریکړه دې ژرترژره عملي کړي. اوکه داسی ونشول نودی مجبوره دی چې چواړسنګ سره لاس یو کړي.

نانومل د پټیالې نه مالېرکوټله ته ورغی او د کلیود ورکولوکارد قوالو په ورکولوترسره شو. نواب هغه ټول عسکرچې د چواړسنګ د حملې د مخ نیوی لپاره مالیر کوټلی ته ورغلي و خپلوخپلو ریاستونو ته بېرته رخصت کړل. د پټیالې راجا صاحب سنګ د تړون په نه عملی کولونانومل ته په قهرو. دهغه ټول جایدادېې ضبط کړو،او د نانومل خپل خپلوان چې په پټیاله کې یې لوړې عهدې لرلی، له کارونووشړل.

نانومل د مالېرکوټله نواب سره پناه واخیسته او داسې اوازه یې ګډه کړه چې د پټیالې خزانه تشه ده او داچې ولس له راجا نه بی زاره دی. ده نواب ته پخپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ شوی د ظلم کیسی دومره وپړسولی چې نواب عطاالله سملاسي پټیالی ته لښکر ورواستو. په دی کارهغه مالېرکوټله بیا دجنګ کندی ته ورټېله کړو. د پټیالي په دفاع اود تږون ترمخی ګاونډ بوخپل پوځونه ورواستول اود مالېر پوځ په جنګ کی ماتې وخوړه. نانومل محض د خپل غچ اخیستولپاره نواب وغولوه. د جنګ نه وروسته پټیالی مالېر کوټله ته پیغام ورواستو چی نانو مل دی ورته وسپاری خو نواب انکار وکړ. دی پوهېدوچې هلته به ووژل شي نو ځکه یې تر پایه له ځانه سره وساتلو. نانو مل په ۱۷۹۲ م کې مړ شو اوپه مالېر کوټله کې د هندو مذهب د دود سره سم وسوځول شو.
نواب عطاالله له پټیالې سره بیا روغه وکړه خو په ۱۷۹۲ م کې یو بل خطر را ولاړ شو. سیک مشربېدي صاحب سنګ چې یو مذهبي توندلاری وامرتسر ته ورسېد او ټولو سیکانوته یې د کوټلې دافغانانو پرضد د پاسون غږ وکړوځکه چې هلته اوسېدونکو مسلمانانود غواغوښه خوړله. که څه هم سیکانود غوا په معامله د هندوانو په شان مذهبی احساسات نه لرل خو د مسلمانانود مشرانوپه ضد یې د پخوانۍ تربګنۍ احساس لا پاتې و. ده د پنځلسو سوو جنګیالود لښکر سره مالېر کوټله محاصره کړه.
نواب عطاالله د دې حملې لپاره تیارنه و. ځینی سیکان ښار ته ور ننوتل اوچورتالان یې ورګډ کړو. خانان د کوټلې په کلا کې بند پاته شول او پوځي افسرانو چی د قلا نه بهرود یو تکړه قوماندان په غېږ موجود ګئ هېڅ جنګ ونه کړ. دوه ورځې وروسته د نورو ریاستونو کومک را ورسېد خودا څرګنده وه چې سیک پوځیانو به د خپل یو مذهبي مشرپه وړاندې چرې هم جنګ نه وای کړی. دوئ دجنګ پرځای بېدي صاحب سنګ ته دبېرته ورتګ وویل چی په لومړیو دووورځو په اخوډب کې په یوه ګولۍ ټپي شوی و. د هغه ملګری بګهیل سنګ دلوټ شوي مال د ترلاسه کولو په هیله وخواوس یې داهیله د نورو ریاستونو د پوځ په راتلو ختمه شوې وه. نواب عطاالله ورسره لوزکړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې که بېدي صاحب بېرته وروګرځوئ نو دوه زره روپۍ به ورله ورکړي.
بګهیل سنګ د خپل لښکرسره یوځای له هغه نه بېل اودمالېرکوټله نواب ته
وروا وړېدوخود نورو پوځونو په راتګ نواب عطاالله دا روپۍ پنځه سوه پنځه
ویشتو ته را ټیټې کړې. تاراسنګ، کرم سنګ او ګورودت سنګ چې د بېدي
صاحب سره مله وهغوئ ته یې هم پېسی ورکړی. مالېر کوټله ددی شخړی د
ختمولولپاره سیکانو ته ټولټال یودیرش زره روپۍ نذرورکړې.
د نواب عطاالله د مرستې لپاره ورغلي د پټیالې پوځي مشربخشي سیدا ته د
پوځ لګښت او یوخلعت ورکولو وروسته د خدای په امانۍ مراسم تر سره شول
خود دوئ راجا وروسته هم پاتې و. د هغه مشاورینو ورته ویلي وچې له نواب
نه دې یو څه نورهم ترلاسه کړي اوکه اړتیا ولېدل شوه نود زورنه دې
کاروا خلي. دوی خبروچې د مالیر کوټله خزانه تشه وه اودبېدی صاحب سنګ
جنګیالو ورته ډېرتاوان رسولی و، خوغوښتل یې چې یو څو کلي تري واخلي.
د کوټلی په بوی زړی ودانئ کې دخواجه خضرخان(چې د یو جنګ شهیدو)
قبرجوړو، د پټیالی سیکانود شپې دا قبر وکینده او مړی یې ترې را وویست
چې له دې سره د مالیرافغانان سخت را وپاریدل. نواب غوښتل چې د سولې
له لارې دا لانجه هواره کړي خووزیر خان او توره بازخان په ډېرقهراوغصې
راجا ته ورغلل او هغه ته یې یادونه وکړه چې د پټیالې په دفاع کی د نورو
سیکانوسره جنګ لپاره راجا دوی ته پېسې اوتاوان نه و ورکړی. وزیرخان
وویل چې دوی به سرونه ورکړي خو د خپل یو شهید د مړي سپکاوی ونه
زغمی. په دې وخت کې د راجا مور چې هلته موجوده وه دا خبرې واورېدې او
د وزیر خان غصه یې سړه کړه. هغې سیک پوځ ملامته کړاو ژمنه یې وکړه چې
مجرمانو ته به سزاورکوئ، خو نواب ټولو ته معافی اعلان کړه او د موهرانه
کلې یې بخشي سبدا ته وروبښلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېدي صاحب په يرغل ماليرکوټله اوسېدونکود وېرې احساس وکړو. بې شمېروله دې ځايه کډه وکړه او د پنجاب په هغو سيمو کې يې ژوند پيل کړچې ورته خوندي ښکارېدل. په ۱۷۹۷ م کې بېدي صاحب سنګ له اتو زروجنګياليو سره راى کوټ ته مخه کړه، هغه وخت ددې مشرد پنځلسو کالوهلک و چې د خپل ديوان روشن خان ترڅارنې لاندې يې رائ کوټ اداره کاوه. دی په جنګ کې ووژل شو. وزيرخان دپنځوسووجنګياليوسره ددوی مرستې ته ورسېدو، دپخوا په څېرله بېدي صاحب سنګ سره مله سردارانوته يې پيسې ورکړې او دوی له مېدانه ووتل. په ۱۷۹۸ م کې بېدي صاحب په امرتسر کې يوواړې بيا دمالېرکوټله اوراى کوټ په ضد د مذهبي جنګ ناره وکړه، راى کوټ يې ونيوا وکوم ځايونه چې پخوا مالېرکوټله ترې اخيستي وبېرته يې ترې ونيول. دغه رازله مغلو نه يې لوديانه ونيوله.

په دې وخت کې دهندوستان حالت لکه يومړژواندی مارغه وچې له هرې خوانه ورباندې ټپوس، کارغه اونوروحشي ځناوراخته واود دې غوښې يې خوړلې. انګريزانوددی د سوېل په سمندری پلو خپلې مستعمرې او پوځې چاونۍ جوړې کړې وې بل لوري ته يې د ډېلي په دربار کې خپله اغېزه زياته کړی وه. د مرهټوپاتې شونود يواروپايي جنرال پېرون په مشرۍ منظم پوځ په جوړولولاس پوری کړی وچې عسکرويې ښې نوې وسلې چلولې شوای. يوانګريزجارج تهامس له خپل پوځ نه بيل شوی، ځان ته يې لښکر جوړ کړی او هانسي کې يې سنګر نيولی و. ده شاوخوا راجاګانو ته به يې پيغامونه وراستول چې که خپله دفاع غواړي نو دی ورسره مرسته کولی شي. نوموړي دامرتسرسره نژدې د جند کلا نيولې وه او سيکانو دده سره د دغری زور نه لاره. نواب عطاالله اود راى کوټ مشر، تهامس ته پيغام واستوو چې د بېدي صاحب سره د جنګ لپاره به ورله يولک روپۍ ورکړي. د بېدي صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جاسوسانو هغه ته دا خبرراوړنوده له وېرې راى کوټ نه خپل جنګيالي ووېستل.
دافغانستان شاه زمان لښکرهم دا مهال د پنجاب په خاوره کې و. اوسيکانو بيلابيلو ډلواوس دده د مقابلې لپاره يو نوي مشرته سترګې نيولې وې چې هم يې پوځي واک لاره اوهم په سياست پوهېدو. دامشررنجيت سنګ نومېدو.
رنجيت سنګ په ۱۷۸۰ ميلادي کال کې د پاکستان دګوجرانواله په يوې جټې کورنۍ کې زېږېدلی و دده پلار مهان سنګ د سيکانو د يوې پوځي ډلې مشراود ګوجرانواله شاوخوا ځمکې يې کنټرولولې. دی دولس کلن و چې پلار يې مړشواو په همدې عمر کې د خپل پلارځای ناستی شو. د ماشومتوب نه يې داس ځغلونې اوجنګي روزنه اخيستې وه. ده د مشر کېدو سره سم په ځوکالوکی يې د سيکانو يوعصري پوځ جوړکړوچې په اروپايي ډوله بارکونو کې اوسېدواو سيک خالصه نومېدو. خو رنجيت سنګ پخپله مذهبي نه واو د سيمې د مسلمانانو ترمنځ يې ښه نوم لاره.
په۱۷۹۴او۱۷۹۵ ميلادی کلونو کی د احمد شاه ابدالی لمسي شاه زمان د حسن ابدال او د جهېلم د سيند سره نږدې په څو وړوجنګونو کی سيکانو نه د پنجاب د نيولو هڅه وکړه خو دغه وخت د انګرېزانو په لمسون د ايران له خواورته په افغانستان د حملی ګوابښ وشو او دی بېرته کابل ته ولاړو. د روهتاس قلاهم د افغانانو د لاسه ووتله او رنجيت سنګ ونيوله. شاه زمان په ۱۷۹۲ کی د بو لوئ حملی لپاره د اباسين نه پوری وتلو. ده سره دری زره افغان جنګيالی واو هيله يې دا وه چې د پخوا په څېر د هندوستان مسلمانان به ورسره مله شي. رنجيت سينګ او نور سيک مشران په امرتسر کی راټول شول اونږدی وه چی د کشميرغرونو ته يې تېښته کړی وائ چی د سيکانو د يوی جنګی ډلی مشری مېرمن سدا کورپه ټولوغږ وکړوچی دافغانانومقابلی ته دی ودرېږی. سيکانو اتحاد وکړواو د رنجيت سينګ په مشرئ په لاهور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوریلائ حملی پیل کړی چی هغه وخت د افغانانو په لاس کی و. خو په ۱۷۹۷ کی د زمان ورور شاه محمود بغاوت وکړ‌او شاه زمان مجبوره شو چی کابل ته ولاړ شی. هم هلته په داخلی بغاوتونو کی ونیول شو، سترګی یې ورته ړندی کړی او دی د خپلی کورنئ سره بېرته پنجاب ته ولاړ‌و. د ژوند تر پائ دی په لودیانی کی د انګرېزانو په زیره وسېدو. رنجیت سینګ ورو‌ورو د ستلج سیمې پخپل کنټرول کی وا خیستې او لاهور یې د راجواړي مرکز شو.
په ۱۸۰۱م کې ده ته د مها راجه لقب ورکړی شو او د لوېديځ پنجاب د مسلمانانو هغو سیمو کی یې ارامی راوسته چې له تېرو دوولسېزو راهیسې په کې د خلکو ژوند تریخ و. د ستلج سیند د ده د حکومت وروستی حد و. د سیند نه پوری په ختیځ پنجاب کې جارج تهامس د برتانیا لپاره ځمکه هواروله. خود مرهټوجنرال پیرون هم د ختیځ پنجاب د واکمنو مرستې ته تیار و. ده ټولو ته پیغام ورکړ‌چې که د خپلو ځمکو ځلورمه برخه حاصل ورته ورکړي نوله جارج تهامس نه به یې وژغوري. ددې نه علاوه ده د نذرانې د پېسو غوښتنه هم وکړه. خپله لوظنامه یې په لیکلې بڼه ټولو ته واستوله چی د هغی ترمخه که یوریاست ده ته په ټاکلی وخت پېسې ورنه کړې نو هغه سیمه به د ده وي.
مالېرکوټله د خپل دفاع لپاره لس زره روپۍ ورته ومنلې. پټیاله لوی ریاست و نود یو نیمو لکو روپود ورکولو ژمنه یې وکړه. ددې تړون یو شرط دا و چې ټولې پیسې به په قسطونو ورکول کېدې او د لوظنامې موده به له هغه وخته پیل کېده چې مرهټه پوځ د پنجاب په لورې خوځیدو. خود جنرال پیرون دا ټول پلانونه له خاورې سره خاورې شول، د ۱۸۰۳ کال د دسمبر په میاشت کې د برتانیا د لارډ لیک په مشرۍ یو منظم پوځ مرهټو ته د ماتې ورکولو وروسته ددوئ د مشرجسونت رائ هولکر سره روغه وکړه او د ډېلي شاوخوا سیمې یې ترخپلې ولکې لاندې راوستې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمنا او د ستلج ترمینځ په پراخه خاوره دوه نورهندی افغان مشران چې یو امیرخان او بل نجابت خان نومېدل دانګریزانو ملګري شول. امیر خان دټونک او نجابت خان دکنج پورې نوابان و. رنجیت سنګ چې د انګریزانو د پرمختګ نه خبرشو نو خپل لښکریې د ستلج نه پورې ورو استوو، ځینې ریاستونه یې د ګوابښ او ځینې نوریې بیا د روغې جوړې له لارې پخپل کنترول کی واخیستل. په ۱۸۰۸ م کې مهاراجا رنجیت سنګ مالېرکوټله ته را ورسېد او د نواب عطاالله خان نه یې د دې ډاډ په ورکولو چې دغه سیمه به خوندی او خلک به یې په امان وي، د پنځولکوروپو د نذرانې غوښتنه وکړه. انګریزان له یوی خوا د رنجیت سنګ د موجودیت نه په ویره وخو له بلې خوا نه یې غوښتل چې ورسره جنګ وکړي. ددوی استازی چارلس مېټکاف د رنجیت سنګ سره خبرو اترو لپاره ورغلی واو د مالېر کوټلې سره نږدی ایسارو.

نواب عطاالله خان سمدستي مېټکاف ته پیغام ورواستوو چې پکی وېلی و. ښایي انګریزان او سیکان دواړه اوس دمالیر کوټله لپاره ګډه پالیسي لري او له ده به پېسې وغواړي. چارلس مېټکاف په دې خبرې ټکان وخوړ ځکه دا د هغه یوه سفارتي تېروتنه وه. ده احساس وکړ چې که نورریاستونه هم له رنجیت سنګ سره د ده ملاقات دا ډول تعبیروي چې ګوندی انګریزان ورسره یوځای شوي دی نو دهندوستان سیاسي نقشه به بدله شي. دی سملاسې د رنجیت سنګ له کیمپ نه ووتو او د خپل سفارتي ډلی سره د فتح ګړ په کلا کې یې واړول.

له دې پېښې شپږ ورځې وروسته د مالیرکوټله د خانانو یوې ډلې د نواب په مشرۍ د رنجیت سنګ سره د روغې جوړې خبرې پیل کړي. د دوی دلیل دا و چې د تېروڅو کلونو دجنګ جګړو له کبله یې خزانه تشه وه او دومره ځر ورته دا پېسې نه شي ورکولې، په خپلو مېنځو کې دوی په خپلی خپلی برخی جوړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې څوک به څومره ونډه د رنجیت سنګ نذرانی ته برابروي. د منځګړتوب لپاره د جند او د بابها مشران هم په خبرو کې سره کښېناستل.
رنجیت سنګ ډېرې ښځې درلودلې او موران نومې مېرمنه یې مالیرکوټله ته ځان سره بېولی وه. هلته د بهیکن خان کونډه نادره بیګم تر اوسه ژوندۍ وه او له سیاسي حالاتو نه یې ځان خبراوه. داسې ښکاري چې هغې او د نوابې کورنۍ نورو ښځو موران ته میلمستیا وکړه او خپلې ستونزې یې ورته وویلې.
موران پررنجیت سنګ فشارراوړاوهغه د نذرانې پنځه لکه روپۍ یو نېمولکو ته را ټیټې کړې چې څلویښت زره یې هماغه وخت غوښتلې او د نورولپاره یې د ځینوکلو اجاره ومنله. خوددې نه علاوه رنجیت سنګ، وزیر خان او د مالېرکوټله یو منشي دیوان سنګ د یرغمل په توګه له ځانه سره یوړوچې د پېسو په پوره کولو به خوشی کېدو.
رنجیت سنګ اوس زور لګولی و چې د پنجاب ټوله خاوره د ده په قلمروکې شامله شي او د دې لپاره هغه د مالیرکوټلی نه انبالې ته ولاړو. دهغه ځای د راجه دکونډې نه یې ټول قیمتي کالي پټري په زوره واخیستل اوریاست یې ځان ته کړو. بیا یې د شاه اباد خاوره ونیوله او نورو راجاګانوته د نذرانې د ورکولو او د ده د حاکمیت د منلو پیغامونه واستول. انګریزان د ده په نیت پوه واوسم د لاسه یې اعلان وکړ چې د ختیځ پنجاب ټول ریاستونه به د دوی تر ژغورنې لاندې وي.
دا د رنجیت سینګ لپاره یو سیاسي ګوزار واو ده غوښتل چې له دغه اعلان نه سرغړونه وکړي خو پوهېدوچې انګریزان به دومره په اسانه دا سیمې هغه ته پرې نه ږدي. بلې خوا ته هغه د لاهور نه وراخوا پېښوراوکشمیرته هم پلانونه لرل نو دجنګ نه یې ډډه وکړه او په ۱۸۰۹ م کې دانګریزانوسره یې یوتړون وکړو. د تړون له مخې د ستلج نه پورې لویدیځه سېمه د رنجیت سنګ وه چې انګریز به پرې غرض نه لارو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ترون نه وروسته د پنجاب دغه سیمی ارامه شوی. د مالېر کوټله هغه پینځه کلي چې رنجیت سنګ ته په اجاره ورکړی شوی وی، انګریزانو پرې خپټه اچولې وه. په دې کلیو پخوا راهیسی وزیرخان او د ده تربور رحمت علي چې د نواب عطاالله خان زوی و دعوې کولې. په ۱۸۱۰ کې نواب عطاالله مړ شو او د دواړو تربورانو ترمنځ د میراث زړه شخړه بیا راپورته شوه. د نواب عطاالله د واک ځینې پرېکړې مالېر کوټله لپاره بدی وی او په هغه یوه نیوکه دا وه چې د فېصلې قوت یې نه لاره. یوې خواته به یې د جنګ لپاره چمتوالی نیوه او بلې خواته به یې د روغی لپاره سیکانو ته پېسې ورکولې. او تل د خپلو خپلوانو نه به یې پیسې غوښتې. دی خوشبخته و چې د وزیرخان غوندې کوماندان ورسره وچې په پوځې تاکتیکونو ښه پوهېدو او د خپل تره سره به د خطر پرمهال درېدو. وزیرخان ډېر په صبرد نوابي ګدئ خپلو ترونو ته پرېښې وه او ټولو اوس هغه د مالېر کوټله د نواب په توګه لیدل غوښته. خو د عطاالله خان ځوئ رحمت علی خپل ځان د پلار ځای ناستی ګڼلو. تر دی دمه د مالېر کوټله نوابی به ترټولو سپین ږیری ته ورکول کېده او دا د زیاتو پښتنو لپاره د منلو وړ و.

رحمت علي د نوابۍ لپاره انګریزانو ته خپله دعوه یوړه خو هغوی د رنجیت سنګ سره خبرو اترو پروخت د وزیرخان استعداد لیدلی و.

انګریزانو د هندوستان لپاره هغه مهال د وراثت قانون جوړ کړو چې له مخې یې د یو رئیس، نواب او راجه له مړینې وروسته به د هغه مشرزوئ د هغه ځای نیوه. که یو راجا یا نواب بي اولاده مړ شو نو د هغه سیمه به د انګریز تر قبضې لاندې راغلله. جینکو ته د پلار په ګدۍ د کښېنا ستو حق نه و. رحمت علی د دغه قانون نه خبر و او همدا وه چې هغه ځان د پلار قانوني او جائزوارث ګاڼه. هغه دا دلیل هم وړاندې کړو چې د مالېر کوټله سیمه د رنجیت سنګ له منګولو نه د ده پلار ژغورلې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وزیرخان دلیل دا و چې دده ترونو(دریو نوابانو) د ده له مور نادره بیګم سره لوظ کړی و چې همدی به نواب کېږي. هغې هم د خپل ځوئ د نوابئ لپاره ډېر انتظار کړی و. وزیرخان انګریزانو ته لیک ورواستوواوددی په ځواب کی درې میاشتی وروسته د انګریزانو له خوا یو لیک، یو خلعت، ګاڼې او سازکړی اس دوزیرخان د نوابۍ داعلان سره مالیر کوټه ته را ورسېدل.

نولسمه پېړۍ

د مالېرکوټله په کلا کې د ځوانانو یوې ډلې د لومړي ځل لپاره یو ډول یونیفارم اغوستی اود دوی په لاسونو کې دغشواو لیندیو په ځای هغه ټوپکې وې چې دوی ورسره نا اشنا و خو د دوی چلول ورته خوند ورکو. نواب وزیرخان دا وخت پنځه سوه سپاره او دولس سوه پلي عسکرد انګریزانو ترڅار لاندې روزلي وخو په سېمه کې اوس امن و. د ده تربور رحمت علي د خپلو وروڼو امام علي او فاضل علي سره یوځای کله د انګرېز استائی سره خبری کولې او کله یې ورته لیکونه استول. نوموړی د ګاونډیورا جاګانو سره هم لیده کاته وکړل خو هیڅا د ده مرسته نه شوی کولی.

په ۱۸۲۱ م کې وزیرخان پخپل مرګ مړشونو رحمت علی خپل زوی دلاورخان لودیانې اوامبالې ته ورواستوو چی انګریز استازي ته خپله د نوابئ دعوه وړاندې کړي. ده د خپلو ځمکو ټوله شتمني په رشوت او په نذرانو یو ځای بل ځای ورکوله. ډېرو خلکو ورته نصیحت وکړ چې دې خپل وخت ضایع کوئ خو دی د خپلی دعوی نه په شا نه شو. دوه نیمې میاشتې وروسته د انګریزاستازی مالېرکوټله ته ولاړ چې د هغه د ځوئ امیرعلي د نواب کېدومراسم له نژدې وڅاري. اوس ډېرکارونه د انګرېزانو په دود کېدل او یودربار را بلل شوی و. رحمت علي هم په کې ګډون وکړاوپه ظاهر یې د خپل تربورځوئ ته سر ټیټ کړوخو په دې وخت کې خپل زوی دلاورخان یې کلکتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته واستوو چې دده د نوابئ د حق په اړه هلته له انګریزوالی سره خبرې اترې وکړي.

امیر علي واک ته له رسېدو سره سم یو مهم کار دا وکړ چې د مالیر کوټله په عامو خلکو لګېدلې مالیې یې لرې کړې. د سیمې خانانو د ټیټې طبقې خلکو نه بېګار اخیستو. په دوئ کې نای(ډم)، کلال، ترکاڼ(نجار)،زرګر او جولا شامل و، دوئ به د خپل عاید یوه برخه نواب ته د مالیې په توګه ورکوله. انګریزانو امیرخان ته د نواب بهادر خطاب ورکړی و. د حیات افغاني لیکوال وایي په دې وخت کې " د مالیر کوټله عایدات د کال دوه نیم لکه روپۍ دي چې یو لک یې په خپله د نواب صاحب لپاره او پاتې یې په ټولو ورونړاو حقدارانو ویشل کېږي".

په ۱۸۳۹ م کې مها راجه رنجیت سنګ په لاهور کې مړ شونو د ده ځای ناستی او مشر زوی کهړک سنګ د دې جوګه نه و چې د خپل پلار په شان یې پنجاب اداره کړي وای او د هغه په کورنۍ کی د سازشونو او وژنو لړۍ پیل شوه.

په افغانستان کې هم واک له سدوزیو نه غلزیو ته ورغلی و. د شاه زمان ورورشهزاده شجاع د انګریزانو سره په لودیانه کې و او په همدې کال دوی د یو امیر په توګه افغانستان ته د هغه د وراستولو تابیا وکړه. ده ته یو اوږد سفر په مخ و او په لاره کې د سیکانوله سیمو تېرېدل و. نواب امیرعلي ته خواست وشو چې د شهزاده شجاع د بدرګې لپاره وسایل برابر کړي. هغه خپل با اعتباره کسان د مال او اسباب وړلو لپاره لودیانې ته ور واستول.

د نواب کورنۍ ځینې مشران د شهزاده شجاع سره د لودیانې نه پېښورپورې بدرګه ولاړل. په ۱۸۳۹ د اګست په میاشت کې شهزاده شجاع د افغانستان د امیر په توګه کابل ته ورسېدواو د هغه د سیال دوست محمد د پلویانو قهریې را وپاراوه. د انګریزانو نه د غچ اخیستو لپاره د امیر دوست محمد خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوی اکبرخان لښکر تیار کړ اودوی ته یې ماتې ورکړه. په دی پښنه په پنجاب کې انګرېزانو خپلو ټولو واکمنو پلویانو ته امر وکړ چې په سرهند کې دې خپلې پوځې ډلې راټولې کړي چې د مالیرکوټله یوه پوځې ډله هم پکی شامله وه. انګرېزانو دا ټولې ډلې معاینه کړې او له دوی نه یې غښتلي او تکړه ځوانان په افغانستان کې د جنګ لپاره غوره کړل.

په ۱۸۴۵ م کې د رنجیت سنګ له زامنود هغه کشر زوی دلیپ سنګ پاتې واو سیکانو په شاوخوا سیمو کې حملې بیا پیل کړې وې. هغه مرکزیت چې د رنجیت سنګ پر مهال واوس نه و. همدا وه چې انګریزان د یو سخت جنګ له لارې د ستلج نه پورې د رنجیت سنګ په سیمه کې وردننه شول اوهغه پالیسي چې په تاریخ کې "فارورډ پالیسي" نومېږي په عملي کولوېې پیل وکړ، د پرمختګ په نوم د دغې پالیسۍ هدف د هغو سیمو کنټرول و چې په کې جنګ جګړې او شخړې وې. ددی پالیسۍ په عملی کولو کې د مالېرکوټله لخواانګریزانو سره مرسته وشوه اواوس د پېښور، ملتان، کشمیر او دافغانستان د نیولو لپاره په لودیانه، پټیاله اوسرهند کې پوځي اډې جوړې شوی. نواب امیرعلي خان په دې وخت کې سخت ناروغه شواو د مالېر کوټله چارې د ده زوی محبوب علي خان چې په خلکو کې یې د صوبې خان په نوم شهرت موندلی و، په غاړه اخیستې وې.

په۱۸۴۶ م د اپریل په میاشت کی امیرعلي د پینځیوشتو کلونو له نوابۍ وروسته وفات شو. د رحمت علي خان هیله بیا راتازه شوه چې کېدی شي د نوابۍ لپاره اوس د ده دعوه ومنل شي. خو د امیر علي خان د مړینې په دریمه ورځ دده ځوئ محبوب علي خان ته د مشرۍ پټکی په سروتړل شو. سیکانوپه ضد جګړې کې د مرستې په منني انګریزانو محبوب علي خان ته د هزرایل هاي نېس خطاب ورکړ. په دې وخت کې یو سیک پوج مهتاب ریکهه د محبوب علي او د رحمت علي د کورنیو ترمنځ د روغې جوړې هڅې پیل کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نواب د خپلې مور او مېرمنې سره د سپين ږيرې رحمت علي کور ته د ننواتې لپاره ورغلو. په هم هغه ماښام رحمت علی د خپل زوی دلاورخان سره د نواب خدمت ته حاضر شو او دوی يو بل ته دتحفو په ورکولو روغه وکړه.
د نواب په غوښتنه هغه ټول جاګيراوکلي چې پخوا ورباندی دعوې کېدی، د هغه زوی دلاور علي خان ته وسپارل شول. د مالير کوټله دنوابانودخدمتونواو د پخلاينی لپاره انګريزانو رحمت علی ته درې نور کلي د جاګير په توګه ورکړل. دا وخت په مالېر کوټله کې شامل ۴۳ کلي په داسې ځايونو کې وچې له نوروريا ستونو سره يې پولې شريکی وی اوتل به پرې شخړې کېدې. په ۱۸۴۷م کې انګريزانوددې سېمی ټولې ځمکې سروې کړې. د رياستونوټول استازي يې را وبلل او هر چاته يې خپل حدود وټاکل.
په ۱۸۴۸ کال کې د نواب محبوب علي خان د ښوې راجپوتې کورنۍ جينۍ خوښه شوه او دده د دويم واده لپاره د جشن او موسيقۍ محفلونه جوړ شول. دده ځوئ سکندر علي خان په دې خبره سخت په قهر وخومحبوب علي خان په يوه ليکلې سند کې ورته ډاډ ورکړو چې د ده له مړينې وروسته به د نوابۍ حق هم د ده وې. رحمت علی که څه هم د محبوب علی خان سره روغه کړی وه، د نوابئ د حق نه په شا شوی نه و. په ۱۸۵۲ م کی دی پخپله کلکتی ته ولاړواو خپله دعوا يې مخامخ انګرېز ګورنر جنرال ته وړاندی کړه چې هم هلته رد شوه. په هغه شپه زړه ماتی رحمت علی خان ناروغه شو او څو ورځی وروسته د نوابئ په ارمان له نړئ رخصت شو. دده مړی په پورا سرکاري درنوئ مالېر کوټله ته يوړل شو او په ۱۹ فروري په شاهي هديره کی خاورو ته وسپارل شو.
په ۱۸۴۹ کال کې دانګريزانو اوسيکانو ترمنځ په دويمه جګړه کې سيکانو بيا ماتې وخوړه او ټول پنجاب د انګريزانو لاس ته کيوت. په ملتان کې د سيکانو لخوا يو وارې بيا د بغاوت لمبې پورته شوی او د خپلی ساتنی لپاره دوئ وروستئ جنګ وبايللو. د رنجيت سنګ له اولادونو نه يې ځينې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګریزانو سره یو ځای شوي واو کله چې په ۱۸۵۷ کې د هند مسلمان اوهندو پوځیانو په میرټ او بریلی کی د انګریزانو په ضد د ازادۍ جنګ پیل کړ نودوی یې دمقابلې لپاره ور واستول. نواب محبوب علی خان ته هم امر وشو چې خپل پوځ لودیانې ته یوسي.

نوموړی په نیمائ لاره کی د خبټې د غوټې له لاسه ناروغه شواو بېرته مالېرکوټلې ته ورستون شو، په خپل ځای یې خپل زوی سکندر علي خان ورواستو. هماغه وخت دجالندهرپوځیانوهم په خپل بارک کې د بغاوت بېرغ پورته کړاو انګریزانو سره دااندېښنه پیدا شوه چې دوی به د مالېر کوټله په لورې وخوځېږي ځکه د ډیلي مغل پاچا مسلمان و اود دې سیمې ډېرو خلکواوس هم د انګریزانو په مقابله کې د مسلمانانوسره زړه سوی لرله. د ډیلي ښارکلابند شوی واو په سره قلا کې وروستئ مغل پاچا بهادر شاه ظفرلکه د یویرغمل پاتې و.

د نواب محبوب علي خان ناروغي انګریزانوته یوه بهانه ښکاره شوه او داسې یې ګڼل لکه چې هغه د دوی د مرستې نه پښې ویستلې وې، که څه هم د هغه ځوئ سکندر علي ورسره و.

د مالیرکوټله په جمال پورې کې یوسادهو(فقیر) عیدوشاه یو لیک ولیکلواو په لودیانې کې یووکیل رستم علي خان ته یې ورواستو.

په دې کې لیکلي و چې د انګریز حکومت به ډېر ژر پای ته ورسېږي. له بده مرغه دا لیک په لاره د انګریزانولاس ته ورغی. دوی سملاسي عیدو شاه او دهغه ملګری موهن لال ونیول اوپه دوی د غدارۍ مقدمه پیل شوه. د جون په پنځه ویشتمه ۱۸۵۷ د لودیانې په بندي خانه کې دوی دواړه غرغره شول.

نواب محبوب علي خان همدې کال د نومبرپه میاشت کې وفات شو. هغه مهال سکندرعلي په لودیانه کې وخو انګریزانو ورله اجازه ورنکړه چې د پلار جنازې ته ورشي. دوی د دې خبری سپیناوی کاوه چې د ډیلي پاچا بهادر شاه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظفر ته يې د مرستې کوم پيغام خو نه و ورلېږلی. کله چې د دې خبرې پخلی وشو نو بيا يې پرېښود چې د خپل پلار د فاتحې مراسم پر ځای کړي. سکندر علي خان د پلار قانوني وارث و خو هغوی نه غوښتل چې د يو باغي پلار زوی دی نواب شي.

محبوب علي خان ډېر مذهبي کس و. ده به ساده لباس اغوستو او کله چې به سحرد اس سپرلی ته تلونو په لاره کې به يې خيرات ورکاوه. نوموړی به کله کله ځمکو ته تلو او د کروند گروسره به يې ليدل. ده به د برهمن او مسلمان ملايانو ډېر احترام کاوه او په هره مهمه موقع کې به يې له نجوميانو مشوره اخيسته. ده به د تله دان رسم هم کوو او صدقه او نذر به يې هم منل.

نواب سکندرعلي خان د پلار ځای ناستی و خو اوس د رحمت علی زوی دلاورعلي په گدۍ دعوه وکړه. دده دليل دا و چې سکندرعلي خان ناځوانه و او دا چې د حکومت جوگه نه و. خود دې ثبوت ورسره نه و. د لوديانې کمشنر او دهغه مرستيال سکندرعلي خان شخصي پېژندگلوي لرله او دومره ژرېې د هغه په اړه قضاوت نه شوای کولی. کمشنر يو ډاکټر د لوديانې نه مالېرکوټله ته ور واستوو چې د سکندرعلي خان فزيکي معاينه وکړي. ډاکټر په خپل رپورټ کې وليکل چې دی روغ و او د نامردۍ خبره دروغ وه. د پټيالې راجا نريندرسنگ د سکندرعلي خان ملگری و ده هم انگريزانو ته ډاډ ورکړ. په اخره کی د دلاورعلي دعوه رد شوه او سکندر علي خان په رسمي توگه د مالېر کوټله نواب وټاکل شو.

نواب سکندر علي خان د خپل پلار په شان ساده طبيعت سړی و او له رسمي موقعو نه پرته به په ساده لباس کې گرځېدو. د ده لومړی کار دا و چې د هر لگښت لپاره يې بوديجه و ټاکله او د پېسو حساب کتاب يې غښتلی کړ. په خپلو ځمکو يې په خپل نوم د سکندر پوره نومی کلی اباد کړ، د غوث گنج په نوم يو نوی مارکيټ يې جوړ کړ چې کليوال خلک د ښارد کاروباری سيستم

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اشنا کړي. د رياست د ښه انتظام لپاره هغه د منصورپور يو اوسېدونکی کامدار خان راوستو او د مشروزير په توګه يې وګمارو او د هغه په مشورې نواب د دوو کسانو نه علاوه د رياست ټول پخواني ملازمان له کاره ګوښه کړل.

کامدار خان يو سخت طبيعته افسر او غوښتل يې چی په سرکاری معاملو کی ګډوډۍ لری کړي او اداری بدلون راولي خو په دی به يې له خانانو سره ناندرۍ وهلې او خلک به يې بنديان کړل. خانان د احتجاج په توګه انګريزانو ته ورغلل. کامدار خان له دندې ګوښه کړی شو او يو ځلې بيا پخواني کارکوونکي راغلل.

په ۱۸۶۰ م کې د رياستي پوځ لپاره د پلو، سپارو او توپچيانو ګومارول پيل شو. نوی کسان د يو عصري پوځ په توګه ترببه شول او مياشتينۍ تنخواه هم ورته وټاکل شوه. د پوځ لپاره به اسونه او توپونه بيل اخيستل کيده او ښبنډ غږول او د پرېډ (رسم ګزشت) دود پيل شو. په مهمو ځايونو لکه خزانه، جېل، او د ښار په مهمو دروازو به پوليس ولاړ و. هرساعت به نغاره غږېده سره له دې چې هغه وخت ډېرو خلکو ساعتونه لرل.

د نواب سکندر علی خان لومړۍ واده په ۱۸۳۸ کې د عطاالله خان له لمسۍ کرامت النسا بيګم سره شوی و، په ۱۸۴۹ کې د هغې زوی غوث محمد وزېږيدو. نوموړی په ۱۸۶۰ م کې د چيچک د ناروغۍ له امله مړ شو خو دلاور خان د غوث علي خان په اړه وويل چې هغه د نواب زوی نه و. په ۱۸۶۱ کال کې يې يو بل زوی روشن علي و زيږېدو. نواب دويم واده د خپلې يوې بلې ترلې بوعلي جوېريه بيګم سره وکړ خو د هغې اولاد و نه شو.

کله چې د نواب لومړی زوی مړ شو نو د دلاورعلي خان کونډې د خپلو دوو ماشوم زامنو ابراهيم علي خان او عنايت علي د حق لپاره دعوه وکړه.

هغې د نواب د يوازيني زوی روشن علي خان قانونيت وننګوه ځکه د انګرېزد

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون تر مخی مشر ځوئ به د پلار ځائ ناستې و. د دې لپاره هغې په بيلا بيلو سرکاري دفترونو کې افسرانو ته پيسې ورکړې. خو انګريز کمشنر د هغی دعوا ونه منله. دوی د رياست حاکمانو ته ليکلی سند ورکړي و چې دوی خپل ځای ناستی په خپله ټاکلی شي. روشن علی هم په ماشومتوب کی مړ شو.
د دلاور خان کونډی د خپلو ځامنو د حق لپاره بخشي الله خان ته چی ددی د ځامنو سرکاري سرپرست و ، دری زره د سرو زرو سيکی ورکړی وی چی د کمشنر په دفتر کې يوبل تن رام پرشاد ته يې د انګرېز کمشنر ته د سفارش لپاره ورکولی. رام پرشاد د بخشي الله خان نه پېسې اخيستې وې

او ښائ انګرېز کمشنر هم ځينی کارونه د رشوت په بدل کی کړی وی. خو د هغه بدبختي دا شوه چې انګريز کمشنر بارنيز مړ شو او د هغه پر ځای نوی کس هربرټ ايډورډ مقرر شو.
ده په انتظامي چارو کې سختي وکړه او د بډورشوتونو پلټنې يې پيل کړې. د دلاور خان کونډه هم د قانون نه خبره شوه چی هغه د ځامنو لپاره په دی ډول خپل حق نشی اخيستی نود بخشی نه يې هغه پيسې بيرته وغوښتې. رام پرشاد د سرو زرو د دريو زرو مهرونو(سيکو) په اخيستو تورن شو او دغه تورونه پرې ثابت هم شول. رام پرشاد د نواب سکندر علی هم نه خوښېدو او ايډورډزهربرټ ته مشوره ورکړه چې دی له کاره وباسي. ايډورډ هغه په شپږو کلونو بند محکوم کړو او بخشي الله خان دوه زره روپۍ جرمانه او د حکومت دعهدې نه لرې کړی شو. د دلاور خان ځامنو ابراهيم علی او عنايت علی ته د انګريزانو له لورې دنارنال کنهيالال اګروال سرپرست مقرر شو. نواب په دې خوشحاله نه و او نه يې دا غوښتل چې نورڅوک يې سرپرست وې. ده په خپله د خپل تربور د زامنو تربيه غوښته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هند اوس پورا د انګریزانو په لاس کې واو په ۱۸۶۹ کې لارډمايوپه امبالې کی د افغانستان امیر شېرعلي خان په درناوي يو دربار را وباله چې د پنجاب ټولو مشرانو په کې ګډون وکړو. په دې دربار کې نواب سکندر علي خان ته يې د نهوتوپو د سلامۍ اعزاز ورکړ. له دې دربار نه په واپسۍ نواب سکندر علي خان ناروغه شو، او داسې ښکارېده چې د سيل (ټی. بی) په مرض اخته شوی و. ده له څو کالو راهيسې هڅه کوله چې نوابي او جاګير سره يوځای کړي چې د خانانوزور کم کړی.

د زوی په نه لرلو ده د ابراهيم خان د فرزندۍ اراده هم کړې وه او د دلاورخان کونډې ته يې ويلي و چې دخپل زوی د فرزندۍ خواست دې انګريز ته وړاندې کړي. هغې خواست وليکلواو نواب په خپله انګريز کمشنر ته يوړ. په دې درخواست کې د نورو خبرو سر بېره دا هم ليکلي و چې دواړه ورونه دې د زده کړې لپاره انګلستان ته واستول شي.

انګريزانو دغه درخواست رد کړوځکه د هغوئ دليل دا و چې په اسلامي قوانينو کې دغسی فرزندي نه منل کېږي اوکه دا ومنل شي نود جمال خان د کورنۍ نورغړي به هم دعوه کوي. بله انګلستان ته د ماشومانو استول هم د انديښنې وړ و، ځکه د نوابې کورنۍ دشمنی ډېره وه اوکه پرماشومانو څه شوې وای نوحکومت به پړ و. انګرېز نواب سکندر خان ته مشوره ورکړه چې که دی غواړي ابراهيم دې نواب شي نو پخپله دی له نوابۍ ګوښه شي خو نواب په دې خبره ډېر خپه شو. دغه قضيه څلور کاله روانه وه. نوموړي د اولاد لپاره په ۱۸۶۵ کال کې دريم ځل د الف خان نصرت خاني له لور سره واده وکړاوکال وروسته د هغې لور وزېږيدله چې يوازې لس ورځې ژوندۍ وه.

د ۱۸۷۰ کلونو په لومړيو کې د نواب د کمزورۍ ځېنې نښې نښانې په ډاګه شوې، په دی کال ډيوک اف ايډنبرا (د برطانيې شهزاده) هند ته ولاړ او د ده په اعزازي ميلمستيا کې نواب هم ګډون وکړ. خو ډيوک د نواب سکندر علی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د میلمستیا بلنه ونه منله اونواب په دې خپه او صحت یې نور هم خراب شو. انگریزانو ورته خپل ډاکټران ور واستول خو دی روغ نه شو
په ۱۸۷۰ کی یې د بریطانیې د شهزاده مالیر کوټله ته سفر وکړو. ددی لیدنی لپاره د انگرېزانو له خوا مالېر کوټله ته د پروگرام تفصیل ور واستول شو. چی د هغه وخت دنوابانو په حېثیت رڼا اچوئ.
" د رباست(مالېر کوټله) سرکاری افسران به د ښار نه څلور میله بهر د لېفټېننټ گورنر (مېلمه) هر کلی ته ورځی. نواب به د ښار نه دری میله لری د مېلمه هر کلی کوئ او هغه ته به بوه لینده ورکوئ.. نواب به په پیل با په اس گاډی کی د محترم مېلمه کینې خوا ته کښېنی محترم مېلمه کله چی ښار او بیا مېلمستون ته و رسېدونو هغه ته به د نولسو توپو په ډزو سلامی ورکړی شي (یعنی دوه ځلی به ورته د توپو سلامی ورکړی کېږی) کله چی دی د گاډی نه راښکته شي نو دده د ساتندویانو مشر به ورله خپله وسله وړاندی کوئ نواب به د محترم مېلمه سره د هغه کېږدئ ته ورځی او بیا به تری رخصت اخلی د یوی لنډی وقفی نه وروسته دمالیر کوټله دوه سرکاری افسران به د مېلمه د روغتیا پوښتنی لپاره ورځی او د هغه د مېلمستیا(ډوډئ) لپاره به ورته دوه سوه روپۍ ورکوئ. (انگرېزانو به خپله ډوډئ پخپل اشپز پخوله)
د نواب سره لیدنه
د نواب سره به د کمشنر مرستیال او یا معین مرستیال بدرگه ځی دمېلمه د منشی او د پولیټیکل اېجنټ (سیاسی استاځې) له خوا به ددوئ هر کلې کېږی، چی د (مېلمستون) قالینی په وروستئ څنډه به ورته ولاړ وی، مېلمه به دوه دری گامه وړاندی راځی چی د نواب سره روغبړ ووکړی بیا به دی خپلې کینی خوا ته په چوکئ کښېنوئ. ، سیاسی استاځې به د نواب ښې لاس ته او د نواب خپلوان او نور افسران به د اېجنټ کینی او د حکومت سکتر(چارواکی) او د مېلمه نوره عمله به د مېلمه کینی خوا په چوکیو کښېنی. نواب به بوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لینده او دده خپلوان به د سرو زرو مهرونه (سیکی) مېلمه ته وړاندی کوئ. د لنډو خبرو نه وروسته به خلعتونه راوړل کېږی. دروند مېلمه به راپاسی او د نواب لپاره راوړل شوی خلعت ته به لاس وروړی، سکتر به خلعت را اخلی او نواب به د سکتر د لاس نه دا خلعت اخلی. ابراهیم علی ، عنایت علی او غلام علی خان به پخپل وار د مېلمه د شخصی منشی د لاس نه او د نواب افسران به د میر منشی د لاس نه خپل خلعتونه اخلی. مېلمه به پخپل لاس نواب ته عطر او پان وړاندی کوئ او د هغه خپلوانو او افسرانو ته دپان او د عطر ورکولو کار به د شخصی سکتر او میر منشی له خواتر سره شی. د نواب د بېرته تگ مراسم به هم هاغسی وی لکه چی د راتلو پر وخت یې وو یعنی نولسو توپو د سلامئ او د ساتندویانو له خوا د وسلو وړاندی کول.

د لیفټیننټ گورنر بېرته تگ

ابراهیم علی، عنایت علی، غلام محمد او سپرنټنډنټ کنهیا لال به د مېلمه د بدرگی لپاره کېمپ ته ورځی او پخپله نواب به د لاری په دربمه برخه کی د هغه هرکلی کوئ.نواب به په پیل یا اس گاډی کی د مېلمه کینی خوا ته کښېنی. په دربار کی به مېلمه د نواب ښی لاس ته، سیاسي استاځی به یې کیڼ ، د نواب خپلوان به د استاځی کینی او سکتر او د مېلمه افسران به د مېلمه ښی لاس ته کښېنی. خانان او نور افسران به دتحفی او د نذر پېسی، او نواب به د سروارنی (د مېلمه دسر صدقی) څلور سوه روپئ وړاندی کوئ. د لنډو خبرو نه وروسته د مېلمه پېشکش (تحفه) راوړل کېږی. نواب به د مروارید و امېل مېلمه ته په غاړه کوئ. پداسی حال کی چی مېلمه به په خپل ځای ناست وی. نواب به مېلمه ته عطر او پان وړاندی کوئ او په دی کار به دا مراسم پائ ته وورسېږی. د محترم مېلمه د بېرته ورتگ مراسم به هم د هر کلی د مراسمو په شان په اړولی ترتیب وی".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکندر علی خان د مړینې نه څو ورځې وړاندې د ۱۸۷۱ کال د جون د میاشتې په ۲۹ نیټه خپل وصیت ولیکه. ددې وصیت له مخې ابراهیم علي خان د هغه وارث شو او دی د همدې کال د جولای په شپږمه نیټه مړ شو. د نواب په جنازه کې داسې خبرخپور شو چې ګوندې د ده د مړ وجود نه چارواکو قیمتي ګاڼې لرې کړې او د ده د کورځینې پټکې انګریزانو ته ورکړل شوې و. د ده په فرزندۍ اخیستل شوی زوی ابراهیم خان هغه وخت د څوارلسو کالو و. نواب سکندرعلی خان د خپلې نوابۍ په سر کې ډېره کمزورې پالیسي خپله کړې وه او انګریزان د ده له انتظام خوشاله نه و خو وروسته ده ډېر کارونه وکړل. په ټول ریاست کې یې د څلوېښتو نه زیات ښوونځي جوړکړل چې په کې عربي، فارسي او انګلیسي ژبې زده کېدې. د مالېرې دروازې نه بهر یوه لویه ویاله بهیدله چې په باران کې به په کې اوبه را وختلې او خلکو به پرې تګ راتګ نه شو کولی، دلته یې یو پل، د مالېرکوټله اولودهیانې ترمنځ یې دیارلس میله پوخ سړک اوپه خپلې ماڼۍ سکندر منزل کې د دربار لپاره یوه ښکلې دیوان خانه دده د دورې مهم جوړښتونه و. د انصاف لپاره یې عامو خلکو ته محکمې اوعدالتونه او د برتانیانې ښارې انتظام یې پېل کړو.
که څه هم دا څرګنده وه چې څوارلس کلن ابراهیم علی خان به د مالېر کوټله نواب وي خو د هغه یو تربور غلام محمد په ګدۍ دعوه وکړه. ده دلیل راوړ چې د ده د پلار نیکه بهادر خان او بهیکن خان سکه وروڼه و اوبله دا چې فرزندي په اسلام کې نه منل کېږي. که څه هم انګریزانو د ده له دعوې سره خوا خوږې څرګنده کړه خو اصل خبره دا و چې دغلام محمد خرڅ ډېرواوخلکو ته به یې د خیرات پیسې هم ډېرې ورکولې. په ده دوه نیم لکه روپۍ پور وې او د ده د مزکو په دعوو او محکموهم پیسې لګیدلې.
انګریزانو د معلوماتولپاره د کمشنر نه رپورټ وغوښت هغه ولیکل "غلام محمد ته په دې وخت کې د نوابۍ ورکول داسې دي لکه څوک چې دلیونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل (هاتي) په خوله لرگی ومنډي" یعنی دی د نوابۍ ورړ نه و. انگریزحکومت چی د ابراهیم علي خان د نوابۍ د تصویب لیک ورواستوونومالېر کوټله عملاً په دوو برخو ووېشل شوه. یوخوا ځمکه وال او بله خوا د نوابې کورنۍ خلک و چې یوازې د مالېرکوټله ښاراو کلا یې په لاس کی وه. ماشوم نواب ابراهیم خان د انگریزانو تر څارنې لاندې په امباله کې د انگریزي او فارسي ژبو زده کړه کوله. د ده په سرپرستانو کې قاضي احمد شاه، انگریز ویک فیلډ، اغاصاحب او د لوهارو نواب شامل و. د هندوستان د نورو سوونو ریاستونو په شان د مالxر کوټله نوابی هم اوس تر رسمیاتو پاته وه. عام خلک د انگرېز رعیبت واو تر ډېره حده یې په امن کی ژوند کوو.

خو په مالxرکوټله کی د نولسمی پېړئ په وروستېو کی د سیکانو نوری وینی تویدل لا پاته و. د سیک مذهب یو ترکاڼ چې بهایي رام سنگ نومېدو ، دهري سنگ په نامه یې ځان ته یوه مذهبي ډله جوړه کړه، چې مرکز یې د لودیانې د بهینz په ولسوالۍ کې و. دی ډلی د سیکانو لس واړه گوروان منل خو په مذهبي تبلیغ کې یې بدلونونه راوستي و. دوی د اکالي دل (د سیکانو یوه بله ډله) نه زیات سخت اود گوروگوبند سنگ ریښتوني منونکي و. دوئ به وړین کالي اغوستل او تل یې د وړی څادر له ځان نه تاو کړي و. د گورگوبند منونکي خپل پټکي له سر ونو نه لیرې کول اود سرغړونی لپاره یې باید جرمانه ورکړي واې. خود بهایي رام سنگ منونکودومره سختي نه کوله. کله چې دوی خپلې مذهبي سندرې ویېلی نو په حال به راغلل، پگړۍ به یې له سرونو لیرې شوی او اوږدوویښتوبه په ورته په اوږوټالئ وهلی. دوی چې کله هم سندرې ویلې نود حلق نه به یې غږونه را ویستل چې خلکو به ورته کوکې ویلې. ډېر زر دا ډله د کوکا په نامه یاده شوه او بهایي رام سنگ دا نوم بد و نه گڼلو. ده د خپلې ډلې د غړو لپاره یو مخفي ټکی(کوډ) جوړ کړی و چې بهرني خلک پرې خبرنه و. دا کوډ دوی خپل کوروالو ته هم نه ښودلوترڅوچې په کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شامل نه و. یوځلي بهایي رام سنګ د پټیالې په سفرتللی و. د هغه مننونکي په کوځوکې تېرېدل اوخپلې مذهبي سندرې یې ویلې. دوئ ډول هم وهلو اود ډېرې جذبې نه ګډېدل. خلک به د دوی له دغه مذهبي جوش نه ډېر متاثره شول. د پټیالې مها راجا غوښتل چې د دوی مخفي ټکي پیدا کړي نوخپل دري کسان(جاسوسان) یې ورواستول چې د بهایي رام سنګ په ډله کې شامل شي. دغه کسان چې بیرته راغلل نو مهاراجا ته یې د مخفي کوډ د څرګندولونه ډډه وکړه. اود کوکا ډلی په اړه تلوسه زیاته شوه.
د کوکا ډلی پېرویانو بهایي رام سنګ د یولسم مشر او دهغه وروربوده سنګ د خپل دولسم مشر په توګه منل خو د ګورګوبند پېرویان دوی نه مني. د دوی شمېرپه زیاتېدو شوه او د بهایي رام سنګ په ژوند کې یولکو ته ورسېدله. ده په هرو پنځلسو زرو منونکویو صوبه دارمقررکړو. په ۱۸۷۲کی دده یو صوبه دارد بهایي رام سنګ نه بغاوت وکړ،او خپلومنونکو ته یې په مسلمانو ریاستونود حملې غږ وکړو. بهایي رام سنګ د جنګ جګړی مخالف ونوسمدستي یې په دې اړه انګریز ډپټي کمشنر ته اطلاع ورکړه. هغوی ټولو ریاستونوته د ممکنه جنګ لپاره د تیار اوسېدو غږ وکړو. د صوبه دارزرواو پنځلسوسوو شاو خوا پیرویان بی له دی چی دخپل مشرنه یې اجازه اخیستی وای، د مالېرکوټله په لورې روان شول. دوی په سر کې د رام پور په کلي یرغل وکړاوکلیوالود کوتکونو په زورتېښتې ته اړ کړل. په هغه شپه د مالېر کوټله شاوخوا ورسېدل چی د کلا یوځای پکی مات شوی و. سهار وختي دوه سوه پنځوس تنه چی پلي او سپاره وپه دی مات دېوال د ښار له کوڅو او بازارونونه په تېرېدو سرکاري خزانې ته ورسیدل او اصطبل ته یې ځان ورورساوه اودا روغه یې ووژلو.
اصطبل ته د دې لپاره ورتلل چې اسونه اووسلې تر لاسه کړی. په دې وخت سپېده چاودیده او د زنانه مانۍ ځوکیداره چی د محل چت ته ختلی وه ویې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدل چې دوی سایيس او کوچوان په وهلو بوخت و. څوکیداری چیغی ناری ووهلی نود قلا او د ښار خلک را پاڅېدل.
دوی په کاڼو او خښتو د یرغلګرو په وهلو لاس پوری کړو. هټیوالو هم پرې د تیږو ګوزارونه وکړل. یو یې د کلا په منځ او پنځه نور یې په بازار کې ووژل شول. کوکا ډله اوس سخت وارخطا او په تیښته وه. هغه وخت د دوی مخې ته کوتوال راغی چې دوئ وواژه. د سپاره پوځ یو تن محمد خان ورپسې په ځغاسته یو څو تنه ووژل خوخپله هم ووژل شو. کله چې حمله کوونکي له ښاره ووتل نو هله د مالېر کوټله دفاعي ځواک عمل وکړ او توپونه یې په کلا ودرول او پوځ مارچ پیل کړ. د مالېرکوټله خلکو ته جوته شوه چې ددوئ د ریاست تربیه شوی پوځ د دفاع توان نه لرلو او په تېروڅو کلونوکی خپل جنګی صلاحیت د لاسه ورکړی و.
د ښار چار چاپیره د ګاونډیو ریاستونو پوځ په پهره ودرول شو او د باغیانو لټه پیل شوه. باغیان د شېرپور ولسوالۍ ته چې اوس د پټیالې یوه برخه وه ولاړل. هلته د سامانه نیازعلي چې د پولیسو تهانه دارود دوی هرکلی وکړ، د شپې تېرولو لپاره یې ورله یوه کوټه ورکړه د دوی وسلې په نږدې کوټې کې کېښودل شوې او ټول په دغه کوټه کې ویده شول. دوی ګمان نه کاوه چې دومره میلمه پال افسر به ورسره دوکه کوي.
دوی چې کله له خوبه پاڅیدل نو وسله وال پوځ یې په سر ولاړ و. دوی یې په پړو وتړل او په یوه ګاډي کې یې مالېرکوټله ته ولېږدول. په لاره یې دوی ځارل چې څوک سیند یا ځاه ته ټوپ و نه وهي او ځان مړ نه کړي. په مالېر کوټله کی د غلام محمد خان یو لوی کور دی بندیانو لپاره یې لنډ محالی جیل کړو او په دوی پهره ولګیده. بندیانو څه حرکت نه کاوه او په ارام د خپل راتلونکی په انتظارشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوديانې ډپټي کمشنر قانون پخپل لاس کی واخيستو، امر يې وکړ چې ټول بنديان دې په توپونو والوزول شي. دی بنديانو په اړه نه کومه پلټنه وشوه او نه له دوئ بيان واخيستل شو. درې لوئ توپونه د مالېر کوټله د کلا جمال پوردروازې مخې ته راوړل شول.

د ۱۸۷۲ م د جون د مياشتې اتلسمه نيټه او د مازديګر درې بجې وې چې له کوکا بنديانو نه يې دوه دوه د توپوخلوکې وتړل شول، يوې خوا ته پوځيان کتار ولاړواو بلې خواته عامو خلکو تماشا کوله. دا يو عجيبه ننداره وه د مرګ خولې ته دومره نژدې دوی د ست سرې اکال ناره وهله. په دوی کې يوکس هم په ويره نه و. په خپله به راغلل او د توپ خولې ته به ودريدل. لومړي څلور کسان په پړي تړل شوي و خو وروستيو کسانو په خپله د توپ خولې ته ځانونه برابرول. يوکوکه باغي هغه وخت ډپټي کمشنر ته ښکنځلې وکړې او غوښتل يې د هغه ږيرې ته لاس واچوي خود هغه ساتندوئ له خوا لاس يې په توره پری شواو سملاسي ووژل شو. په لومړي ورځ شپږديرش بنديان په توپونو والوزل شول او پاتې نور يې په بل سحر. ټولټال اويا کوکه باغيان تربلې ورځې ووژل شول او د دوی مړي يې يوې لويې کندې ته وغورځول. له دې پېښې وروسته انګريزانوخپل کمشنراوډپټي کمشنرد خپلو عهدو(وظيفو) نه لرې کړل. ځکه د حکومت په نظر دا يو غېر قانونی عمل و. بهايي رام سنګ د ټول عمر لپاره رنګون ته ولېږدول شو. د شېرپور تهانه دار سيدنيازعلي ته لس زره روپۍ او د مجسټريټ عهده هم په انعام کې ورکړل شول. نوي کمشنر مالېرکوټله ته يو پلاوی واستوو چې د دغه ځای د چاروڅارنه دې وکړي.

ابراهيم علی خان په ۱۸۷۷ کې د ډهلي په دربار کې ګډون وکړ. او بل کال ته يې د سرحد صوبې اوافغانستان د ببلا ببلو جنګونولپاره د خپلو پوځيانو يوه ډله انګريزانو ته ورکړه. د پوځې مهماتو لپاره له مالير کوټلې نه اسونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

قچرې اوخرې هم ورلېږل کېدې. دە د لوهارود پښتنون نواب لە لور سره وادە کړی واو دری زامن يې لرل چې اسحق علي خان (په انگرېزی ژبه کی ددە د نوم په املا ځينو ليکوالانو دی عشق او ځينو عاشق علی بللی دی) احمدعلي خان او جعفرعلي خان نومېدل. پە ۱۸۸۰ م کې د دە زوي اسحق علي خان او مېرمنه يې پە يوه ناڅاپي پېښه کې مړه شول او دې پېښې د ابراهيم پە ماغزو دومره اغيز وکړ چې آن ليونی شو.

د ابراهيم علی خان د څارنې لپاره يوسرپرسته ډله وټاکل شوه چې د دە زوی احمدعلي خان هم پە کې شامل و. ماشوم احمد علي د خپل پلار پە ژوند کې د ماليرکوټله ځينی رسمی کارونه پە غاړه اخيستې و. دە د لاهورپه ايچې سن کالج کې سبق ويلو او درام پورد پښتانه نوابې کورنۍ کې يې وادە کړی و.

پە ماليرکوټله کې د تربورانو پە دعوااود هغوی د اولادونو ترمنځ د ځمکي پە سرپه جگړولوی کلي اوس پە وړو وړو برخوويشل شوي و. پە ۱۹۰۳ م کې احمد علي خان پە رسمي توگه د رياست د نوابۍ ځينی کارونه پە غاړه واخيستل او پە ۱۹۰۵ کال يې د لاهور پە دربار کې گډون وکړ. پە ډېلي کې د انگلستان د پنځم جارج او د دە د ملکې مېرې د راتلو پە وياړيودربار جوړ شوی واو پە دې کې د مالېرکوټله سپين ږيرو له خپل نواب سره يوځای گډون وکړ. اوس پە لومړي ځل د دې نواب او پوځ دځېنوډلوعسکونه خپاره شول،او د شلمې پېړۍ له پيل سره د مالير کوټله پخوانی دور هم پای ته ورسيد.

نواب او انگرېز

د شپې دولس بجې پە دې لوی تالارکې انگريزانو پە شوراو زوږ د نوي کال هرکلی وکړو. جامونه پورته شول او نولسمه پېړۍ رخصت شوه. د مالير کوټله

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد احمد علی خان هم د انگریز استازې سره ولاړ دی او د دې محفل نه وروسته خپلې مانۍ ته راستون شو.

په تېرو څو کلونو کې ده له انگریزانو نه ډېرڅه زده کړي و، د اوسنۍ زمانې په تعلیم سمبال دی په انگریزۍ ژبه خبرې کولی شي. د ده جامې او د استعمال ډېرشیان د اروپا نه راتلل او دی په دې ډېرخوشحاله و چې د پرمختگ په کارونوکې اوس له ده سلا مشوره اخیستل کېده. د پټیالې نه مالېر کوټله ته د پوخ سړک د جوړېدو وروسته اوس د اورگاډي په پاټلۍ کار روان و. ددی لپاره د مرکزی حکومت د خزانې نه اته لکه روپۍ ورکړل شوي وې. د ده هیله دا وه چې که دا په نوي کال کې ترسره شي نو له خپلو سیالانو سره به سیال شي. څو میاشتې وروسته د ده ارمان پوره شو او د مالېرکوټلې خلکو د لومړي ځل لپاره اورگاډی ولید.

محمد احمد علي خان له خپلې ترلې(عنایت خان لور) سره واده کړی و، خو ده د رام پور له پښتنو سره هم نژدې اړیکې لرلې او دویمه ښځه یې له همدغې کورنۍ نه کړې وه چې له هغې یې یو زوی افتخارعلي خان زیږیدلی و. محمد احمد علي خان د خپل ناروغه پلار له لېدو وروسته سکندرمنزل نه خپلې مانۍ مبارک منزل ته راستون شو. نواب ابراهیم په لیوني نواب مشهورو.. د مالېر کوټله سرکاری کارونه احمد علي خان سرته رسوي او په ډېلي کې سږ کال د دربار بلنه ده ته راغلې ده. نوموړی له خپلو ملگرو سره کښېني او د دې دربار لپاره د مالیرکوټله لخوا د پېشکش یا نذرانې پلان جوړوي. ستونزه دا ده چې هغه وخت په ۱۹۰۳ کال کې په دی وړوکي ریاست کې نه پوځ دومره پیاړی نه و چې پریډ(رسم گذشت) یې کړی وائ او نه هم د نواب سره خپلو تربورانو ملاتړ کوو. له دې کورنۍ سره یو څو پخوانې سپین ږیري پوځیان و چې د انگریزانو له راتگ سره به یې خپل دودیز لباس او پگړۍ په سرکړی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی به ورته حېرانه و. د شپې تر ناوخته سپین ږیرو پوځیانو یو پلان جوړ کړ چې دوئ به په دربار کی څه کوئ.

په راتلونکو څو ورځو کې دربار ته د تللو تابیا وشوه. د نواب سامانونه لا پخوا لودیانې ته او له هغه ځایه په پوځي ټرکونو ډېلي ته رسول شوي و.

انګریزان اوس له بنګاله تر پېښوره خاوره په لاس کې لرله او د هند هغه شتمني چې پرنګیانو یې افسانې اوریدلې وې اوس د دوی په لاس کې وې. د کوه نور الماس چې نادر شاه افشار د مغل خزانې نه لوټ کړی، د احمد شاه د لمسي شاه شجاع نه د سیکانو مها راجا رنجیت سنګ کورنۍ ته رسېدلې وه ، اوس انګریزانو د هغه ماشوم زوی شهزاده دلیپ سنګ سره یوځای انګلستان ته وړی او هلته یې ملکی وکټوریی ته ډالۍ کړی و.

نواب چې په خپله ډېلي دربارته ور ورسېد نو په یو لوی میدان کې یې خپله کېږدۍ وموندله. دلته د هرې سیمې راجا او نواب لپاره بېل بېل ځایونه ټاکل شوي واو څو ورځې په میلمستیاو ، مېلو او تماشو تېرېدی. له نوابانو سره ورغلیو نوکرانو د هغوی اسونو او پیلانو ته بیل ځایونه جوړ شوي و.

په ټاکلې ورځ به دوی ټول د خپلې خپلې سیمې د شان او شوکت د ورښودلو لپاره د انګریزانو په وړاندې به حاضرېدل.

د مالېر کوټله واررا ورسېد نودوه کېږدۍ په مېدان کې ودرول شوی او زړو پوځیانو خپل پریډ پیل کړ. دوی د خپلې سېمې افغاني لباس اغوستی او توري یې ترملا تړلې وې. دوی له یوې کېږدۍ به وار په وار را ووتل او په بلې به ور ننوتل. حاضرینو ته ښکارېده چې په سلګونو پوځیان له خېمې نه راوځې او په بل ور د ننه کېږي. تر ډېره وخته دغه پریډ روان و او هلته ناست مشران حیرانه و چې دغه وړوکي غوندې ریاست څومره ډېرپوځ لري آن تر دې چې هلته ناست د انګریزانو استازی هم حیرانه پاتې و. د پریډ په ختمېدو ټولو لاسونه وپړکول او وروسته د انګریزانو ګورنرجنرال له محمد احمد علي نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه وکړه چې هغوی څومره پوځیان لري او څومره یې له ځانه سره راوستي و. محمد علي ورته وویل چې دا خو دولس کسان وچې خپل کمال یې درته وښوده. خو مالېر کوټله یو څو سوه پوځیان لري چې تېر کال له چین نه ستاسو له خدمت وروسته راستانه شوي دي.

شل کاله پخوا په دې ریاست کې نواب سره دوه سوه پلي پوځیان، وو شپېته سپاره، شپاړلس توپچې او اته مېداني توپونه و ځکه چې دوی یوازې دا نه چې په صوبه سرحد کې انګریزان بدرګه کول بلکه د هند نورو برخو ته یې هم استول. نواب ته اوس د یولسو توپود سلامۍ حق هم ورکړل شوی وا او اوس د مالېرکوټله په ریاست کې دوه سوه دیارلس کلي شامل و. دلته د اوسېدونکو خلکو شمېره هم په زیاتېدو وه. د سلو زرونه ډېرو خلکو اوس دغلته ژوند کاوه چې اویا فیصده یې مسلمانان و.

په ۱۹۰۵ کال کې دلته هغه مشهور بازارچې هټۍ یې په پخو خښتو او دوه پوړیزه دي جوړ شود دې په لرګینو دروازو ښکلې نقاشي وشوه او لګښت یې ښاروالۍ ورکړی و. دا موتی (ملغلرو) بازار ونومول شو او هرچا چې دلته هټۍ اخیسته نو له ښاروالۍ سره به یې تړون لاسلیک کاوه چې تر سلو کلونو به نه د دوکان مخه بدلوي او نه به یې په جوړښت کې څه بدلون راولي. د بازار شاته پاخه کورونه او کوڅې جوړې شوی،له دې سره په مالېر کوټله کې د بریښنا مزي هم وغزیدل او خلکو د تېلو ډیوې وغورځولی.

په ۱۹۱۱ م کې نواب ابراهیم علي خان له دنیا سترګې پټې کړې او محمد احمدعلي خان په رسمي توګه نواب اعلان شو. په سکندر منزل کې ده خپل ټول خپلوان را بللي و او له دوی یې د وفادارۍ ژمنه اخیستې وه. د ده تره غلام محمد د نوابۍ په دعوه ورسره تر اوسه کینه ساتله اومحمد احمد علی هر وختې چې موقع پیدا کړله هغوی به یې سپک کړل. د ده یوه نیمګړتیا دا وه چې د خپلې کورنۍ له غړو سره یې نژدې اړیکې و نه ساتلې. هغوی ټولو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د رعايا په سترګه کتل، په تېره بيا د غلام محمد له کورنۍ سره خو يې
سمه دمه دښمني پاله.

د ده پرمهال مالېرکوټله ته د انګريزانو تګ راتګ لا زيات شو. په ژمي او
پسرلي کې به د ده انګريزملګري اود هغوئ کورنۍ يې د ښکاراومېلولپاره د
مالېرکوټله شاوخوا ځنګلونو کې په اسونو ګرځېدل. په ۱۹۱۴ کال د لومړۍ
نړيوالې جګړې پرمهال مالېرکوټله خپل ټول وسايل او لږ شميرپوځيان
انګريزانو ته وسپارل اوغوښتل يې چې انګريزان له ده نه راضي اوسي.
په ۱۹۱۲ م کې ټولو خانانو په ګډه د نواب د پخلاينې لپاره ده ته نذرانه
راوړه. د سکندر منزل په لوی تالار کې دوی د هغه په انتظار ناست و، ځينې
په کې ډېر سپين ږيري و.
د نواب عادت و چې هرمحفل ته به ناوخته ورتلو او دا د دې لپاره چې ټول
خلک ورته درناوي لپاره ودرېږي خو په دې موقع سپين ږيرو پښتنودا فکر
وکړچې احمد علي تر دوئ کشردی نوورته و نه درېدل، او يا دا کېدی شي چې
دوی له وړاندې دا فيصله کړې وه چې نه به ودرېږي.
په دې کاراحمد علی سخت په قهر شو او په پايله کې د انګريزانو له خوا يې
په دوی د ماليو سره سره سخته جرمانه هم ولګوله. د ماليو په زياتېدو د
صدرالدين د کورنۍ په ځينو پښتنوکې نا ارامي او خپګان پيدا شو. دوی له
سيکانو سره لاره جوړه کړه او غوښتل يې چې د پخوا په شان يو پوځي بغاوت
وکړي خو اوس د دې وخت تېر شوی و. انګرېزانو د خپلو غښتلو چاروا کو
پرمټ دا سيمه په ډېرهنراداره کوله اوهيڅا دومره توان نه لرلوچې د دوئ له
قانونه يې سرغړولی وائ. خلک په لومړي ځل پوه شول چې اوس به د
حکومت لپاره يوازې زورنه بلکه سياست هم په کاروي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۱۸ م کې د لومړي جنګ په پای کې د مالېر کوټله او سېدونکو د انګریزانو نه زیاته ارامه ساه واخیسته ځکه د دوی ځوانان د عسکرۍ لپاره ورل کېده. خو بل کال یعنې په ۱۹۱۹ م کې دافغانستان سره په دریم جنګ کې انګریزانو ته نور وسایل په کارشول. د شلمې پېړۍ په دریمې لسیزې کې دلته د هلکانو یو ښوونځی او یو کالج پرانیستل شوی و ،او دغه راز یوه ستره محکمه جوړه شوه چې په لومړي ځل خلکو په کې خپلې دعوې وړاندې کړې.
خو نواب احمدعلي خان د وخت په تېرېدوځان په شرابو کې غرقول پیل کړل. د خپل پلارابراهیم علی په شان په ده کې هم د اعصابي نارغۍ نښې نښانې پیدا شوی. د ده د کمترۍ د احساس ځېنې پېښې وې چې خلک یې شکمن کړل. په سختې ګرمۍ کې به دی د چت د پکي لاندې نه ویده کېده چې پکی به را پریوزي. که په مانۍ کې به څوک زکام شونو دا کس به یې خپلې کوټې ته نه پرېښوده چې دی هم زکام نه شي. کله چې به یې په خپلې مانۍ کی شراب څښل نو یو تن ته به یې د بوتل د سرد خلاصولو وویل، هغه کس به د بوتل نه جام ډک کړاو د نواب په وړاندې به یې وڅښل. احمد علي به کله یوه ساعت یا دوه ساعته انتظارویست چې دشرابو اثر وګوري. کله چې به یې تسلي وشوه چې په شرابو کی چا زهر نه دی ګډ کړی نو بیا به یې هغه شراب وڅښل. په ډوډۍ کې به یې هم دغه احتیاط کاوه، دی به هروختې له خپلو معلومو او نامعلومو دښمنانو په ویره و.
یو ځلې په یو دربار کې د ګډون لپاره هغه خاص اورګاډي کې د پټیالې له لارې ډېلي ته تلو. کله چې اورګاډې د پټیالې تم ځای ته ورسېد نوده ته خبر راوړوچې هلته به یو څه انتظارکوي ځکه د پټیالې د مها راجه اورګاډی هم تللو ته تیارو، چی ورپسی به د مالېر کوټله ګاډې تلو. نواب احمد علي سخت په قهر شو. ځان ورته ټیټ اوبی حېثیته ښکاره شو، خپل منشي ته یې وویل چې هر څنګه کېږي، اول به د ده ګاډی د پټیالې نه وځي، منشي لاړ اود

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورګاډي د سټېشن ماسټرسره يې خبرې وکړې، هغه ته يې ډېرې روپۍ رشوت ورکړې او شېبه وروسته د پټيالې راجه ته وويل شول چې د هغه په اورګاډي کې يوڅه تخنيکي ستونزه پيدا شوې ده، ګاډې به لږ ځنډ ېږي. په دې وخت کې د مالېرکوټله اورګاډې د سټېشن نه ډېلي په لورې روان شو. کله چې نواب احمد علي ډېلي ته ورسېد نو خبرشو چې د خرڅ ټولې پېسې په پټياله کې په رشوت لګېدلې و. بيا په ډېلي کې د ده منشي له بل چا نه پوروا خيست او د نواب د پاتې سفر خرڅ يې پورا کړو.

احمد علي به د خپل عايد نه ډېرزيات مصرف کاوه او تل به پوروړی و. په مالېرکوټله کې يوصراف مونالال نه به يې پېسې پور کړې. يوځلې نواب په ډېرې تادۍ کې د مونا لال نه پيسې واخيستې او رسېد يې ورله ورنه کړ، تجار نا کراره و او د نواب منشي ته يې وويل خپردی که سرکاري رسيد نه وي، ماته په يوه ساده کاغذ کې وليکه چې دا پېسې نواب صاحب اخيستې دي، هسې نه ترېنه هېرې شي.

وروسته نواب احمدعلي چې خبرشونوصراف يې را وغوښت، له ځانه سره يې کښېناوه اوورته يې وويل"کله هم داسې شوي چې موږ له تا پېسې اخيستې وې او بېرته مو نه وي درکړې؟" صراف ترېنه وويريده او بخښنه يې وغوښته خونواب احمدعلي ورته بيا بيا همدا ويل چې ماته رایاد کړه چې کله موږ ستا پيسې نه وې درکړې. د نواب احمد علي خان د خودخواهۍ يو بل مثال دا وه چې کله به يو محفل ته تله نو له خپل تګ نه وړاندې به يې خپل جاسوسان هلته واستول، هغوی به ورته خبرونه راوړل چې څوک څوک را رسېدلي دي. د راجاګانو او نوابانو د محفل يو ادب دا و چې هريوميلمه چې به را ورسيد نو دا نورحاضرميلمانه به ورته د سترې مشي لپاره ودرېدل. نواب احمدعلي نه غوښتل چې نورو ته د درناوي لپاره پاځي او يا دا چې نورخلک دې ټول ده ته ونه درېږي. کله چې به خپلو جاسوسانو ورته خبرورکړچې ټول ميلمانه را

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسیدلي نو دی به هغه محفل ته ولاړ. یو ځلې همداسې په یو محفل کې کله چې دی را ورسید نو ټول نوابان او راجاګان ورته د سترې مشي لپاره ودرېدل. نواب احمد علي خان په دې دومره خوشحاله شو چې په ډېرجوش کې خپل د غاړې د ملغلرو امیل ونیولو او په بي خبرۍ کې یې دا دومره په ګوتو کې ومروړه چې امېل وشلید او ټولې ملغلرې دانه وانه په ځمکه پرېوتې. د دې میلمستیا کیسې تر ډېره د خلکو په خوله وې.

انګریزانو په مالېرکوټله کې د اوسپنې د ځادرونو د جوړولو دوه کارخانې جوړې کړې، چې زیاتره به د دوی د بارکونو او پوځې ګودامونو لپاره کارېدل، وروسته د بایسیکل د جوړولو اود کتان د تاراوبدلو کارخانې په کې جوړې شوې او ډېر ژر دغه وړوکی ریاست په یو صنعتي سیمې بدل شو.

په ۱۹۴۷ م کې د هند له وېش سره پنجاب هم ووېشل شو، مالېر کوټله د هند د یوې برخې په توګه پاتې شوه. احمد علی خان اوس زوړ شوی و اود هغه وخت د خلکو مهاجرت یې ولیدو چې په میلیونونه انسانان بی کوره او نور ووژل شول. د سیکانوزړه تربګني یو وارې بیا ژوندۍ شوه، دوی به په بی وسلو مهاجرو ډلو حملې کولې، سرې به یې ووژل ماشومان به یې له میندو جلا کړل او ښځې به یې وتښتولې، خو هغوی چې په مالېر کوټله کې پناه اخیستې وه په امن کې و. سیکانو اوس هم د خپل مذهبي مشرګوروګوبند د هغې دوعا درناوی کاوه چې نواب شېرمحمد خان ته یې کړې وه. یوه نېکي او د حق کلیمه څومره اغیز شیندلی شي د دې مثال په خپله دغه ریاست و چی هغه وخت پکی سلو زرو مسلمانانو پناه اخیستې وه

محمد احمد علي د ۱۹۴۷ م د اکتوبر په اتلسمه نیټه له دنیا سترګې پټې کړې او د ده زوی افتخارعلي خان نواب شو. خو اوس دا معلومه نه وه چې د هند دغه ریاستونه به په کوم حال پاتې شي. د شلمې پېړۍ دویمی نیمایي په هند کې د راجواړو او د نوابیو د خاتمې اعلان هم کاوه. ا فتخار علي خان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۲۴ نه د مالېر کوټله د مشر وزير په توګه ټاکل شو. د ده ژوند هم په اروپايي طرز تېر شو، کومو خانانو چې په خپلو ځمکوژوند کاوه په دوی کې زياتره د ويش پر وخت لاهور ته ولاړل. ځينو نورو چې لوی کورونه اونوکران يې لرل او خپل ځان يې په دې اړه ګړه کې ساتلی شوهم هلته پاتې شول.
افتخارعلي خان د خپلې نوابۍ د اعلان پروخت په دربارکې يوتقريروکړ، چې وروسته د ده په ليکلي تاريخ کې هم شامل شو.
په هغه وخت کې د ده تقريرنه يوازې د سياست هغه نوې تګلاره ښايي بلکه دا هم په ګوته کوي چې ده ځومره هڅه کړې ده چې ځان د هند حکومت وفاداره او له پاکستان نه بيل ځرګند کړي. د دې نه علاوه په دې تقرير کې يوځوحقايق ناسم وچې يو ځو بيلګې يې په دې ډول دي:
" شيخ صدرالدين د کردستان اوسېدونکی و، د پارس د کسپيېن بحيرې له بندر نه يې هجرت کړی و، هلته يې د شيروان ښار جوړکړ او بيا د غزني له لارې ملتان ته ولاړاو د بهاوالدين سهروردي چېله شو".
د ايران د دربند هغه سېمه چې دی يې يادوي يو تفريحی ځای دی او د کردانو د سيمې نه ډېره لرې ده. بيا وايي" مالېر کوټله په ۱۴۴۲ کې د پنجاب خپلواکه نوابي وه" په اصل کې دا نېټه ۱۴۵۴ ميلادي کال دی.
داسې ښايي چې نواب افتخارعلي خان نه غوښتل چې د پاکستان له پښتنو سره خپلې اړيکي وښايي او يا کېدی شي دا تقرير بل چا ورته ليکلی وچې هغه په خپله هم له ډېرو حقايقوخبر نه و.
نواب افتخار علي خان يوازې يو کال د مالېر کوټله د نواب په توګه پاتې شو.. ده په خپله په پنجاب کې د ټولو رياستونو يوه اتحاديه جوړه کړه او له هند حکومت سره يې د يوځای کيدو اعلان وکړ. په نوی هند کی د نوابانو او د راجګانوځای نه و پاتی افتخارعلي خان د انګريزي تعليم ترځنګ اروپايي طرز ژوند هم کړی و، او ډېرو نورو ملکونو ته يې سفرونه هم کړي وخو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوابۍ ځېنې دود او دستور اوس هم پرځای و. نواب د خپلو خپلوانو د لېدو لپاره کله چې د دوی کور ته ورتلو نوهماغه شان دبدبه به يې ساتله چې يووخت د ده د پلارا ونيکه په وخت کې ساتل کېدله.

د نواب د راتلو اعلان به له وړاندې کېدو او دهرچا کره چې به دی ورتلو هغوی به تياري کړې وه. نواب به له خپلې ګاډۍ ښکته شو، پلی به کوڅه کې د خپلو خپلوانو په بدرګه روان واو کوربه به هم ورسره و. په کورکې به يې څپلۍ او بوټان د ناستې کوټې نه بهروويستل، په کوټه کې به په يو مسند کښېناستو او نور خلک به ورته چارچاپېره په خپلو ځايونو ناست و. بيا به د کور مشرله يوې تورې سره د نواب په لورې ولاړ، مخامخ به ورته په ګونډو کښېناستو او خپله توره به يې ورته وړاندې کړه چې د کوربه د وفادارۍ ثرګندول و. نواب به په تورې لاس کښېښود، دده د يو خدمتګارسره به مخملي کڅوړه وه، د کورنوروغړو او خپلوخپلوانو به په لاسونو کې د سرو يا د سپينوزرو سيکه نيولې وه او کله چې به دا خدمتګارورته وړاندې شو نو دوی به دغه سيکه د هغه په کڅوړه کې واچوله، نواب به دا هرڅه څارل چې څوک څومره سيکې په کڅوړه کې اچوي. دا سيکې به د نواب د سر صدقه ګڼل کېدې اوکله چې به نواب د دغه کورنه ووت نود کڅوړې ټولې پېسې به په غريبانو ووېشل شوې. که په يوه کورکې نواب ته توره نه وړاندې کېدله او يا به د کڅوړې پيسې کمې وې نو نواب په دې سخت خپه واو له هغې کورنۍ سره به يې سمه دمه دښمني شوه ځکه د هغې مانا دا وه چې هغه کورنۍ ده ته پتمنه نه وه اويا يې درناوی ورته نه لرلو.

نواب افتخارعلي خان درې ښځتنې ميرمنې را واده کړې، لومړۍ مېرمنه يې د رام پورد نوابې کورنۍ نه وه، دويمه يې د ټونک د نواب اميرخان لور او دريمه يې د مالېر کوټله د يوې پښتنې کورنۍ جينۍ وه خو له يوې نه يې هم اولاد و نه شو. د هند حکومت د زرعی اصلاحاتو په لړ کې له ځمکه والو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویي ځمکې واخیستې او په عامو خلکو یې ووېشلې ، د نوابي سیستم له ختمېدو سره ډېر خلک بې روزګاره شول .
هغه ځمکه وال چې په مالیر کوټله کې پاتې شول د هغوی شمېره ډېره کمه ده،پاتې نورو پښتنو به یا مزدوري کوله او یا یې اهنګري ته لاس واچوه،دلته اوس د خلکو شمېره د سلو زرو نه ډېر ه ده چې په کې شل زره مسلمانان او ډېر یې پښتانه دي .

هغه تللی عظمت

د ۲۰۰۲ کال د دسمبر د میاشتې دېرشمه نېټه وه د مالېر کوټله اسمان خړ و ،د دې ځای د پخواني نواب کور سکندر منزل ته مې خبر ورکړی و چې زه د ساجده بیګم لیدل غواړم. سکندر منزل په اته جریبه ځمکه کې جوړ شوی دی او هر نواب په خپل وخت او په خپله سلیقه دا ښکلی کړی او یا یې په کې ترمیم کړی دی .
د ماڼۍ وداني د وړو لهوری خښتو جوړه ده ، د دې د پاسه سیمټي پلستر او ورباندې ژیړ رنګ د شلمې پیړۍ دی. د دې د لوی دروازې نه د ننه پراخ انګړ د ځمکې نه لږ لوړ جوړ دی چې چت نه لري او ښایي په خاصو موقعو او یا په اوړي کې ورباندې بې شمېره خلک کښېناستل او د حجرې کار یې ورکاوه. د دې انګړ بل سرکې یوه بله لرګینه دروازه د ننه وړوکي دالان کې خلاصېږي چې ښایي د بوټانو او یا د څپلیو د ویستلو ځای وو ،خو دومره لوی و چې یو مېز او یوه لویه هېنداره پکې په ځای شوې و .
د مېز د پاسه د هند د پخوانۍ لومړۍ وزیراعظمې اندراګاندهي عکس ایښی و ، په یو بل عکس کې د راجیوګاندهي سره یوه مېرمنه ښکاریده چې زما په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه د نواب افتخار وروستۍ مېرمنه ساجده بيگم وه. د دالان بل سرته د لرګي په دروازه شيشې لګيدلي وې ، يوې خدمتګارې دا دروازه راته پرانيستله او د ننه يې د راتلو اشاره راته وکړله، ما غوښتل چې بوټان وباسم خو د ننه مې چې په قالين دوړې او خاورې وليدلې نو اراده مې بدله کړله.

دا لوی هال (تالار) چې يو وخت د ماليرکوټله نوابانوپکې د خپلو خپلوانو سره ليدل او مهمې جنګي فېصلې به يې په کې کولې دومره لوی نه و. زما په اندازه دېرش مېټره اوږد او لس مېټره پلن و ،د دې تالار ټول فرش په زړوقيمتي قالينو پټ و چې رنګونه يې خاورې شوی و . له ديوالونو ژېړ پلستر په رانړيدو و ، د کړکيو ځينې شيشې ماتې او نور يې په ښيرو پټې وې . داسې ښکاريده لکه چې دلته چا په مياشتوهم صفايي نه کوله.

د ديوالونو سره په قطار د لرګيو ښکلي نقشونه لرونکی دکړو پښو (پايو) انګريزي طرز قديمي صوفې وې چې ورباندې مخملي ګدۍ ايښې وې . په ديوالونو د پخوانيو نوابانو رنګين انځورونه ځوړند و چې د نواب احمد علی عکس په کې پاک او نوی بريښېدوخو د ديوال په بل سر کې تر ټولو لوی او رنګين انځور د نواب سکندر علي خان وچې لباس يې حيرانونکی و. ده د ګيډې پرتوګ د پاسه چپنه اغوستې وه او داسې ښکاريده چې ډېر لوی اوغټ سړی وي خو د ده په اړه په کتابونو کې ليکل شوي و چې نوموړی به ډېر ساده لباس اغوستو او په پښو به ګرځېدو.

يو څو شېبې وروسته ساجده بيګم د تالار د بل سر د دروازې نه را دننه شوه، ښښنه يې وغوښته چې د دې زکام و او طبيعت يې ښه نه و. ما سره يې په ورېښ تندي روغبړ وکړ ، کښېناسته او ډېره په مينه يې راسره خبرې پيل کړې.

د دې په نيلا سترګو کې د زمانې غمونه پټ و خو اوس هم ښه ښايسته وه، لوړه دنګه او د مخ په ګلابي پوټکی يې ډېرې ګونځې نه وې، اواز يې درونډ

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. ما د غږ د ثبت لپاره مايکروفون او ټېپ را وويستل نو دی راته په خندا وويل ته څه پوښتني لري؟

ما ورته وويل، غواړم چې د نواب افتخار او وروستيو حالاتو په اړه درسره خبرې وکړم،خو هغې د پخوانيو حالاتو په اړه يا خو معلومات نه لرل او يا يې هم نه غوښتل چې په دې اړه څه وو ايي د نواب افتخار په ذکر هم خاموشه شوه. ما د دې نه د شخصي ژوند په اړه پوښتنې وکړی خو دې په ډېر احتياط خبرې کولې او معلومات يې نه راکول.

د نوابي کورنۍ د مېرمنو په اړه يې وويل چې هغه وخت ډېره سخته پرده کېدله،د هېچا جرات نه و چې له اجازې پرته د ښځو خونو ته ورشي، هغه خدمتگاراني چې د کور د ننه به يې کار کاوو دوی هم يوازې د لوی تالار د دروازو د شانه له سړيو سره خبرې کولی شوې.

ښځو ته د سرکاري سفرونو اجازه نه وه، او که مېرمنې کله په ځانگړې گاډي کې له کوره بهر وتلې نو ددی چارچاپېره به پردې لگيدلې وې.

کله چې به کومه ښځه ناروغه او مجبوره شوه چې حکيم ورته را وغواړي نو حکيم به د پردې د شانه نه يوازې د هغی د مرض د علايمو په اړه پوښتنې کولې. ډېرسخت مرض دتشخيص لپاره به يې کله کله د نبض کتلو اجازه اخيسته. په مالير کوټله کې پښتانه د يوبل سره د خپلوۍ له کبله تگ راتگ کوي. دوی چې به کله د خپلو خپلوانو کره ورتلې. د نوابي کورنۍ مېرمنې به د چا کورکوڅې ته ورسېدې او گاډی به وړاندې نه شو تللې نو د کوڅې دواړو غاړو ته به يې څادرونه (پردې)ونيول، ښځی به د گاډی نه ښکته شوې نو دوی به د څادرونو په منځ کې د هغه کور دروازې ته ولاړې.

ساجده بيگم راته وويل ماچرې بورقه (بقره) نه ده په سرکړې ځکه چې ضرورت يې نه وپېښ شوی د خپل لباس په اړه يې راته وويل" مورږ زياتره کميس پرتوگ اغوستل، ساړهي زمورږ لپاره پردی لباس و ،کله کله به مو په خاصو موقعو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنگه پاجامه (چوړي داريا چين دار) او اوږد پيشواز(کوچاني ډوله کميس) اغوستل. په پنجاب کې د سرو زرو د گاڼو ډېر رواج دی نو د هرې يوې مېرمنې به ښه درانه بنگړي، کړې او نور کالي و.

ساجده بيگم د نولس سوه اويايمې په لسېزه کې د کانگرس گوند لخوا په ټاکنو کې برخه اخيستې او د مالېر کوټله لپاره د پارليمان څوکۍ يې گټلې وه. هغې نه مې پوښتنه وکړه چې په ژوند کی يې تر ټولو گرانه فيصله څه وه نو مسکۍ شوه او وی ويل، کله چې مې په سياسي ډگر کې قدم کېښود نوراته جوته شوه چې د پردې تر شاکارونه ناشونی دی، زما لپاره تر ټولو گران کار له پردې بهر را وتل و. زما دکورنۍ ځينې غړي په دې خوشحاله نه و خونواب افتخارعلي خان يو روڼ اندی و او ما سره يې پوره مرسته وکړه.

ما ترې د نوابې کورنۍ د قيمتي او زاړه اثارو په اړه پوښتنه وکړه نو هغه يو څه نا ارامه شوه او وی ويل" هغه څه چې ما ته را رسېدلي اوس هم راسره دی، د هغې نه وړاندې د شيانو پوښتنه دې له هم هغو خلکو وشي.

ساجدې بيگم په کنايه کې راته وويل چې په کورنۍ کې يې د وراثت په اړه يو څه لانجه روانه ده او خبره تر محکمې رسېدلې ده گوره چې څه کېږي. ورته مې وويل چې ولې دا دومره ښايسته او ښکلې ماڼۍ حکومت ته نه ورکوي چې هغوی يې ميوزيم کړي اويا پکې تعليمی اداره جوړه شي. هغې راته وويل چې اوس يې په يوه برخه کی پخپله د جينکو يو ښوونځی پرانيستی (يعني د فيس په بدل تعليم) او دا چې د دې ماڼۍ نه د ميوزيم جوړولو په اړه به غور وکړي.

د هغې نه مې اجازه واخيسته چې د دې ماڼۍ د هندارو خونه (شيش محل) وگورم. چې د تالار نه بهر ښې لاس ته په بره پوړ کی جوړ و. دلته د تالار چت هم لوړ خو ساده و او د دې د يوې لويې دروازې نه هغه کوټې ته لاره وه چې دوی ورته شيش محل وايي، دلته په چتونو او ديوالونو په زرگونو وړې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لويي هېنداري لګېدلې وې، کوټه د يوې خېمې په شکل وه او د دې په نريو ستنو هم وړې رنګېنې شيشې وې. ما چې د هرې خوا نه هڅه وکړه ، د دې کوټې ښايست مې په کېمره کې خوندې نه کړی شو ، د هرې خوا نه د کېمرې د فلېش رڼا د بوې يا بلې هېنداري نه بهرته راتمبېده او تصوير يې خرابوو. هغه شيشې چې د دې د چت نه رالوېدلې وې د پېښولاندې راتلې، په ځمکه يو څادر غوړېدلی و چې شيشې د چا پښې ژوبل نه کړی. په دې ټوله کوټه کې مېز څوکۍ نه و.

د هندارو کوټه قريبا دولس ميټره اوږده او قريبآ شپږ مېټره پلنه وه، او د دې په يو سرکې محراب جوړ و ، په دوو ديوالونويې په فريمونو کې زاړه او د انګريزانو د وخت عسکونه ځوړند و چې په کې د مالير کوټله بيلابيل مشران د خپلو بهرنيو ملګرو سره ناست ښکاريدل.. د لرګي په يوه فريم کې ليکلی فرمان هم ځوړند و خو دومره خاورې او دوړې پرې پرتې وې چې هېڅ نه لوستل کېده.

د دې کوټې د ستنو شا ته لوي کړکۍ يوې ګيلری ته خلاصېدی چې د هغې يوې خوا نه د ماڼۍ انګړ ښکارېده. يو بل محراب نه ښکته د دربار هال ښکارېدو چې اوس تش پروت و ، نه يې په فرش قالېنې وې او نه يې په کړکيو وربښمنې پردې.. د خښتو په ديوالونو د جولا ځالې ځړېدې. د شيش محل د کوټې په ورستي سر کې د شيشو او لرګيو يو شوکېس(د شيشې او لرګی وړوکی صندوق ډوله مېز) ايښی و ،هاغسې لکه چې په موزيمونو کې وي او زاړه توکي پکې ايښودل کېږي. زه نژدې ورغلمه چې ووينم ګوندې په کې کوم تاريخي يا لرغوني اثار ايښی وي. ځکه دې شوکېس ته يو جرنده(قفل) هم ځوړندو، نو تلوسه مې زياته شوه خو هلته د شلمې پېړۍ د پروړو جوړ شوی د اروپايي ښځو د سر خولۍ(هېټ) ايښې وه. د چت نه يوه وړه شيشه زما مخی ته را پريوته نو پام مې شو چې دا خونه په رژېدو وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکندر منزل د دویم پوړ نه مې چارچاپېره ولیدل، د دې د لویې دروازې نه بهر د دوکانونو د جوړولو کار کېدو، هغه لارې چې یو وخت په کې د نوابانو ګاډۍ او موټرې تلې راتلې اوس سیمټو، خښتو او اوسپنې بندې کړې وی. د مانۍ بلې خوا ته د مېښو او د غواګانو غوجلې وې. د اتلسمې پېړۍ د دې ودانۍ د لویو دیوالونو په سوریو کې ابابیل او د مرغیو ځالې جوړې وې، په یوې برنډې کې د پیازو پوستکي هوا بادول، خدای خبر د کومې مېلمستیا نه پاتې و.

ښکته د ساجدې بیګم سره مې نوری خبری وکړی. د شیش محل په اړه یې وویل زه خپل زیار باسم اوسو چ کووم چې د دی لپاره د لکهنو نه کارګران را وغواړم چې دا بېرته جوړ کړي. د دی کورنۍ د کتابونو او د پخوانیو اسنادو په اړه پوښتنه می تری وکړه نو هغې ډېر په خپګان وویل " څه موده وړاندې زمونږ د مانۍ د یوې کوټې چت په باران او سېلۍ کې راپریوت او زیاتره کتابونه اوبو ووهل، هغه څه چې ترې پاتې شول مونږ سره دي خو نور ضایع شول.. په ساجده بیګم کې مې د ژوند هېڅ هیله نه لیده ، داسې ښکاریدله لکه چې ژوند ورته یو پېټی شوی وي.

د نواب افتخار لومړۍ میرمنه د ټونک د نواب خور چې زما د تګ پر وخت د اتیاوو کلونو وه، په یوې بلې مانۍ مبارک منزل کې اوسېده.

مبارک منزل ته تللې ښکلې لاره په شنو ونو او ځنګلونو پټه وه،د ژېړ رنګ دا ودانۍ د لویو لویو باغونو په منځ کې جوړه ده، مانۍ ویجاړه ، مارغانو په کې ځالې جوړې کړې او هیڅوک په کې نه ښکاربدل.

د لویې دروازې سره جوخت یو کټ پروت او یو زوړ سړی چې ځان یې په ګرانه خوځولی شو، یوازینی څوکیدار و. هغه راته وویل چې مشره نوابه څو کالو راهیسی ناروغه ده او په مالیر کوټله کې د جوړو شویو نویو بنګلو(ودانیو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کی په یوه کې اوسېږي خو د نوی بنگلی یوی نرسې راته وویل چې نوابه ډېره کمزورې ده اود هیڅا سره لیدل نه غواړي .

درې کاله پخوا په فارسي لیکل شوی یو زوړ کتاب وموندل شو. زما نیکه د مالېر کوټله د وروستي نواب افتخار علی خان تروخته د ماڼۍ د کتابونو او لیکلو اسنادو د ساتونکي په توگه کار کاوه اود هغه له مړینې سره سم له ماڼۍ سره زموږ اړیکه پرې شوی وه. . اوس چې مې دا کتاب وموند نو یوه تلوسه مې پیدا شوه چې په دې کې به څه لیکلي وي. زما اردو ژبه زده ده او دومره مې ولوستلی شول چې دا کتاب دوه نیم سوه کاله پخوا په لاس لیکل شوی او د مالېرکوټله ځینې پېښې په کې ثبت دي. د کتاب په وروستیو پاڼو کې یې تاویزونه هم لیکلي واو د دې لپاره چې کتاب یو څوک ولولي او یایې وژباړي زه د مالېرکوټله د نواب شېر محمد خان د علمي څېړنو مرکز ته ولاړم. د دې ادارې مشر زینت الله خان په فارسي ژبه پوهېږي خو ده راته وویل "زه وخت نه لرم" بیا مې د ښار مفتي فضل الرحمن عثماني ته دا کتاب ورکړو او ورته مې وویل چې زه به کله ناکله درځم چې په دې کتاب ځان پوه کړم او را ویې ژباړم. خو مفتي صاحب هم ډېر مصروفه سړی دی،شپږمیاشتې یې دا کتاب له ځانه سره ایښی و ، بیا چې ورپسې ولاړم نو کتاب د ده په کتابتون کې بی درکه شوی و. ما دمفتي صاحب نه گیله وکړه نو دی نا راضه شو او راته یې وویل "وگوره که په کتابتون کې یې لټولی شي ویې لټوه او واخله".

ما په خپله د هغه په کتابونو کې لټون پیل کړ او اخر مې کتاب پیدا او کور ته راوړ. یوه ورځ مې دا کیسه یوځای کې وکړه، هلته د کالې خان په نامه یو تن راته وویل چې نیکه مې په فارسي ژبه پوهېږي او غوښتنه یې وکړه چې کتاب ورکړم چې خپل نیکه ته یې یوسي، اوس کتاب له هغه سره دی ، یوکال کېږي چا راته وویل چې هغه داکتاب بل چاته ورکړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ټوله کیسه په مالېر کوټله کې راته غضنفر علی خان وکړه چې له نوابي کورنۍ سره خپلولي لري . د هغه د مېلمنو په کوټه کې په دیوال یو زوړ ډال ځوړند و ، ماترې پوښتنه وکړه چې دا د کوم وخت دی او توره به هم ورسره وي اوکه څنګه، هغه څه شوه؟ غضنفر علي خان راته وویل چې "د دې ډال په شان یو بل هم و او توره هم ورسره وه، زما خورئ چې په پاکستان کې اوسېږي یو ځل په چکر مالېر کوټله ته راغلی و د هغه دا توره او ډال ډېر خوښ شول ، راته یې وویل چې د خپلې کورنۍ یوه نښه له ځانه سره وړل غواړي . موږ هم ورته دا دواړه ډالۍ کړل او فکر مې وکړ چې له دې ځایه به هلته دا ډېر خوندي وي . د هند او پاکستان ترمنځ ناندریو او د جګړې له امله مسلمانانو دغلته په خپلو کورونوکې د دا ډول شیانو ایښودل بند کړي دي، په مونږ شک کېږی ، زموږ ډېرو خپلوانو پخوانۍ تورې را ټولې کړې او په یوه ځاه کې وغورځولې چې ځان ترېنه خلاص کړي.. زموږ په کور کې دا توره او ډال ډېر قیمتي و او د نواب له خوا زموږ نیکه ته د هغه د خدمتونو په بدل کې ورکړل شوي و".

کله چې غضنفر علي خان په ۱۹۹۱ کال کې د خپلې خور د لیدو لپاره پاکستان ته ولاړ او د تورې پوښتنه یې وکړه نو خورئ ورته وویل "ماهغه توره په کراچي کې د فرانسې سفیر ته ډالۍ کړله او هغه دومره خوشحاله شوچې ماته یې یو سند راکړوچې په کې زما نوم لیکلی او دا چې زه د فرانسې ښه ملګری یم". غضنفر علي خان وویل زما خورئ د هغې موقع یو عکس را استولی چې د فرانسې سفیر ته توره ډالۍ کوي..

ما د غضنفرنه پوښتنه وکړه چې ایا دی هم دغه کار یو ویاړګڼې؟ نوپه دې خبره د هغه سترګې له اوښکو ډکې شوی . ما تری د پخوانیو عکسونو پوښتنه وکړه چې څه یې کړل؟ هغه خپلې مېرمنې نصرت جهان ته وکتل او راته یې وویل" دوی هغه زاړه عکسونه کوم ګودام کې اچولي دي" بیا دی ولاړ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې تور او سپین عکسونه چې په فریمونو کې بند و راوړل او دوړې او خاورې یې ترې و څنډلې.
ما د ناستې د دې کوټې دیوال ته کتل چې پرې له یو سر نه واخلې تر بل پورې د هالېنډ د لاله ګلانو یو لوی پوستر لګیدلی و، دا ډول پوسترونه په بازار کې شاوخوا پنځوس روپۍ قیمت لري.. نصرت جهان ته مې وویل" فکر نه کوی چې دا عکسونه له هغه پوستر نه زیات ارزښت لري؟" زما په خبرو هغې ته یو څه تاو ورغی او راته یې وویل نن سبا خلک رنګه تصویرونه خوښوي.". ما ورته وویل" په لندن کې دا سې عکسونه مې په انتیک پلورنکو په نیلامۍ کې لیدلي چې قیمت یې د سلو ډالرو نه کم نه وی، دوی دواړو یوه شېبه دا سې راته کتل ته به وائ زه ورسره ټوکې کووم.
اخر مې ورته وویل "تاسو خو هسې هم دا عسکونه په ردي کې غورځولي دي ، که غواړئ زه به دا عکسونه درنه په بیه واخلم" ،نصرت جهان ژر پاڅیده او عکسونه یې ځای پر ځای کړل. غضنفر وویل" دا خو زموږ د خاندان یو میراث دی" ما ورته وویل نو د پلار نیکونو میراث کوم ځای ساتل پکار دی؟ زما هیڅ اراده نه وه چې دا عکسونه یا بل څه ورنه په بیه واخلم خوددی لپاره چې دوی د عکسونو په ارزښت لږ پوه شي نو دا خبره مې وکړه.
غضنفر راته وویل "زما د نیکه ټول کتابونه او کاغذونه موږ په ګودام کې اچولي دي،اوس چې تا راته وویل نو زه به یې په یوې سمې کوټې کې خوندي کړم او هغه زوړ تاریخ خو هرومرو پیدا کووم".هغه به د وروستي نواب افتخار علی خان سره ډېر لیدل او راته یې وویل کله چې هغه د مالېر کوټله تاریخ لیکلو نو یوه ورځ یې زه را وبللم او د کاغذونو یوه ګیډۍ یې راته راکړه، په دې کې د مغل پاچاهانو او نورو واکدارانو له لوري په فارسي ژبه لیکل شوي فرمانونه او نور بې شمېره لیکونه و ،ښایې د افغان واکمنو لیکونه هم پکی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپله د مالېر کوټله دنوابانو د لاس لیکلي شیان هم و ، ما د ځېنو لیکونو نېټې ورته ولوستلې، وروسته معلومه نه شوه چې دا کاغذونه څه شول.
څو کاله کېږي چې د ماڼۍ د کوټې یو چت را پرېوتی او ځېنې قیمتی کتابونه په کې ضایع شول، ورسته ساجده بیګم ډېرکتابونه او کاغذونه په کباړي کې خرڅ کړل، زه چې خبرېدم هر څه د زوړ کاغذ په بیه خرڅ شوي و او یوازې هماغه قلمي زړه نسخه چې په فارسي لیکل شوې ده په مشکله مې له چانه واخیسته او اوس رانه بیا ورکه ده"
د مالېر کوټله محمد اقبال خان د خپل نوم سره شېرواني لقب کاروي او وایي چې د ده نیکه په پښتو پوهیدو ځکه دی به سرحد صوبې ته تلوراتلو او د بوډاګانو په هغه ډله کې شامل و چې په ۱۹۰۳ کې یې په ډهلي دربار کې ګډون کړی و. دی د نواب یو صاحب منصب و او کار یې د نواب د ورځېنو چارو سمبالول و د ده عهده سردار ډیوړهي(د میلمه پالو سردار) وه او ریاست ته د راتلونکو مېلمنو د هرکلي نه را واخله تر نواب د سرکاري سفرونو او د پروټوکول کارونه به یې سرته رسول.
د اقبال خان په کورکی د ناستې په کوټه کې په دیوال دده د نیکه د عسکونو سره یو ډال هم ځوړند و چې د ګېنډې(خړتمي ځناور) د څرمنې نه جوړ و ، خو د نیکه د تورې درک یې نه لګېده. اقبال خان د اسونو کاروبار کوي او په مالیر کوټله کې یې خلک د لمبردار په نوم پېژني. دی د پنجاب د بیلابیلو برخو نه اسونه راوړي ، د دو ی خسمانه کو ي او بیا یې په لوړه بیعه خرڅوي.. د ده کورنۍ به اسونه ساتل او ریاست ته به یې د جنګ او سفر لپاره ورکول خو داسې چې اوس یې په بازار کې خرڅوئ، دا کار هیڅچا نه و کړی، اقبال خان وایي دوی د لودیانو سره نژدې اړیکې ځکه ساتي چې د ودونو لپاره د پښتنو کورنۍ غوره ګڼي، هغه وویل د پنجاب د وبش سره د مالېر کوټله پښتنو ته سخت تاوان رسېدلی دی.. د اقبال خان دویم ورور محمد خان ځمکې ساتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د کروندګرو سره لګیا وي،کشر ورور اجمل خان یې په پوهنتون کی سبق ویېلو.. دده د معلوماتو له مخی د رابڼ د پاکستان د اټک په سیمه کې دی او دغلته د دوئ د مشرانونه د یو صوفي پیر زیارت اوس هم شته دی.. هغه ته د پیر نوم نه و معلوم خو وایي چې زیارت ته یې د اوسپنې قفل (جرنده) لګیدلی دی،د ده په وېناکله چې د شېرواني کورنۍ غړي زیارت ته نژدې شي نو دا جرنده په خپله خلاصه شي. د زیارت مخې ته د یوې زړې او پخوانۍ ونې تنه هم پرته ده او مراد غوښتونکي دلته یو مېخ ټک وهي .

د مالېر کوټله د نوابانو سره نږدې اړیکی لرونکی یوه بله کورنۍ د اخلاق خان ده چې د شېرواني لقب کاروئ. دی د محکمې وکیل دی او ځینې پخواني روایات یې لا اوس هم ساتلي دي . په ماشومتوب کې به دی سکندر منزل او مبارک منزل ته ډېر تلو، ا و د نوابي کورنۍ د حالاتو نه هم زیات باخبره و. د نواب احمد علي د ژوند په اړه یې د مشرانو نه اورېدلي و چې هغه به ډېر شراب څښل، د ماښام سره به دی د سکندر منزل په بره دالان کې کښېناستو، یو نژدې ملګری به ورسره و او جامونه به یې کړنګول.

اخلاق احمد شېرواني راته د نوابانو د لباس په اړه وویل چې دوی به تنګې پایجامې، هغه چې ډېر چین لري او د هغې د پاسه شېرواني (د بندي غاړې اوږد کوټ) اغوستو. د ده په فکر د دې کوټ نوم شېرواني د مالیر کوټله د نوابانو لخوا ورته ورکړل شوی دی . نوابانو په سر پټکی تړلو او د هغه شمله به لوړه او ډېر ولونه یې لرل،د پټکی یوه پله به شاته تر ملا ځړیدله، د دې پټکی د پاسه به د سرو او د قیمتي ډېرو ښایسته جیغه(بروچ) لګیدلې و.

د دوی څپلۍ(پڼې) به افغاني وې او اکثر به وربانديې د تیلې کار شوی و. دا څپلۍ په مالېر کوټله کې د پټهاني جوتي(پښتنو پڼې) په نوم شهرت لري او اوس یې هم خلک په خاصو موقعو او ودونو کې په پښو کوي.. د سیمې پښتنانه خمیره ډوډۍ او غوښه ډېره خوري، دوی یو ډول ډوډۍ پخوئ چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټه پېږه یا زواله اخلي لړ یې په تبۍ ږدي چې کلکه شي بیا یې په سرو سکارو ږدي چې غټه ډبله ډودۍ ترې پخه شي، دوی روغني ډوډۍ هم خوري او غوښه زیاتره په ښورا کې پخوي

د اخلاق احمد په کور کې یوه پخوانۍ توره(دده په وېناسل کاله زړه) تراوسه د شاوخوا خلک د ودونو لپاره ترې وړي د واده شاه ځلمی ته یې په ملا ورتړي. هغه وویل د واده شاه ځلمي ته د تورې ورکول یو ویاړ ګڼل کېږي. بیا یې هغه توره را وغوښته چې ماته یې راښکاره کړي. توره د نسواري مخمل په تېکی کې بنده وه او په لاستی یې طلائ کار شوې و، زما په غوښتنه دوی توره د تېکی نه د راویستلو هڅه وکړه، خو داسې معلومیده چې دا چېرې هم له تېکی نه وه را ویستل شوې،د اخلاق احمد یو ځلمي زوی په ډېرو زورونو سره اخردا له تېکی را وویسته او زما د توقع سره سم یوه زړه او زنګ وهلې توره ترې را ووته .

د مالېر کوټله یو بل اوسېدونکی نصرت اکرام خان د هند د پارلمان لپاره دوه ځلې انتخاب شوی دی او د کانګرس په حکومت (۱۹۹۷-۲۰۰۰)کې د لوبو وزریر هم و. نصرت اکرام د شېرواني لقب د خپل نوم سره نه لیکي او د پښتو ژبې په اړه یې راته وویل چې دمالېرکوټله پښتنو له پیل نه پښتوژبه نه ویله ځکه چې دوی په پنجاب کې ژوندکوو. دوی چېرې هم د خپلې ژبې او کلتور تبلیغ نه دی کړی که څه هم ځایي خلکو د دوی ډېر رواجونه خپل کړي دي ،د بیلګي په توګه پښتنې ښځې تل ستر او پرده کوي، په ځان څادر او یا بورقه اچوي، له دوی سره په سیالۍ د پنجاب ډېرو ښځو د څادرونو په سرول پیل کړل. دشېخ صدرالدین او د بهلول لودهی د کیسې په ویېلو دده سترګی له اوښکو ډکی شوی.

ساجده بیګم په ۲۰۰۵ کال کې مړه شوه او دهغې د مړینې سره د مالېر کوټله د نوابې کورنۍ له ځینو نورو رازونو پرده پورته شوه. نواب افتخار خان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۸۰م کې ساجدې بیګم ته طلاق ورکړی وا و وروسته هغې د انور خان نومي یو کس سره واده وکړوخو د افتخار له مړینې وروسته ساجدې بیګم یو واري بیا په سکندر منزل کې ژوند پیل کړ اوځینو خلکو پری شک کوو چی د نوابې کورنۍ شیان یې په یوه او بل پلمه خرڅول. د هغې د مړینې نه ورسته یو تن چی ساجد علي خان نومېدو ماڼۍ کی کنښناستو ،ده دعوه وکړه چې د ساجدې بیګم لېورزوی دی، او په ماشوموالي کې هغې په فرزندي نیولی و. کله چې ساجد علي خان د خپلی کډی سره سکندر منزل کې داخل شو نو ځایي پولیس ورغلل ، ټول یې له دغه ځایه وشړل او کور یې بند کړو .

د نواب افتخارعلي خان په وصیت کې چې د ۱۹۷۱ م د دسمبر په میاشت کې لیکل شوی و ، دا ماڼۍ یو وقف بورډ ته سپارل شوې وه او خپل تر مرګه ساجده بیګم یې ددی مختاره ټاکلی وه چې هغه به د خپل مرګ نه وړاندې ماڼۍوقف بورډ ته سپاري. خو د طلاق نه وروسته افتخار علي خان خپل وصیت بدل کړو او د روڼ اندو مسلمانانو یوه دیارلس کسیزه کمېشن یې جوړ کړ چې د دې ماڼۍ څارنه وکړي خو د نواب له مړینې وروسته د وقف د دیارلسو کسانو له خوا هېڅ داسې څه عمل و نه شو چې د ماڼۍ څارنه پری شوی وای. په مالېر کوټله کې عامو خلکو وییل چې ساجده بیګم د کانګرس له ګړو سره اړیکې لري او خلک تر ې وېرېږي اوبله دا په خپله هم د وقف بورډ مشره وه نو ځکه چا څه نشوای کولی.

په لاهور کې یو تن فیاض احمد خان چې د ساجده بیګم خپل سکه ورور و هم په دې ماڼۍ دعوه وکړه. د هغی یو لیکلی وصیت چې د مرګ نه یې نهه ورځې وړاندې لیکلې او دستخط کړی و را برسېره شوی دی، او په دې کې وایي چې د دې د مړینې نه وروسته د دې ټول جایدادبه د دې ورور فیاض احمدخان لاس ته ورځي. ځایي پولیسو د ساجدې سلطان د لاس لیکلی یو قانونی سند ترلاسه کړی دی چې په کې لیکل شوي چې د هغې د ناروغۍ پر مهال د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلوانو په زوره ترې په ځېنو کاغذونو دستخط اخیستی وچې کېدی شي ځېنې په کې د جایداد کاغذونه وي. د مالیر کوټله په مزکو یوه بله دعوه د کوروایې د نواب مېرمنی سرور جهان بیگم هم وکړه چې د نواب افتخار علی خان وربېره وه

هغه وخت یعنې په ۲۰۰۲ عیسوي کال په مالېر کوټله کې ما د ساجده بیگم په اړه څه ښه خبره نه وه اورېدلې. سره له دې چې په حکومت کې پاته شوی وه ډېره لوستې مېرمنه نه وه. ځینو خلکو ویېل چې هغې په چندي گړه (د پنجاب ایالتي مرکز) کی ځان له بنگله جوړه کړې وه، له دې ماڼۍ ټول قیمتي او ښایسته شیان یې هلته وړل او ورو ورو دکورنۍ د ځمکو او نورو شیانو په خرڅولو لاس پورې کړی و اود مالېر کوټله د تاریخي شتمني د ژغورلو لپاره یې لکه د نورو ریاستونواو یا له حکومت نه مرسته نه وه اخېستې.

د مالیر کوټله د هغې زړې کلا یو څو دیواله اوس پاتې و چې د شیخ صدرالدین کړوسي د کوټله په نوم جوړه کړې وه. په کومو ځایونو کې چې د دېوال اثار پاتې دي هلته د دې لوړوالی شل فټه قریباَ اووه میټره او پلن والی درې فټه یو میټر ښکاریدو چې د خطر پر وخت به پرې ساتونکي له غشو او لیندو او یا د ټوپکو سره ولاړ و. په دغه کلا کې اوس لارې او هټۍ جوړې دي. د ښار مرکزي ځای د شیخ صدرالدین صدرجهان زیارت دی چې له هرې خوا نه ورته خلک ځي. له زیارت سره جوخته کوڅه محلت د حضرت شیخ یا شېخ حېدرمحلت نومېږي. د دې زیارت نه چارچاپېره د پخوانیو لویو تیږو دیوال جوړ دی. یوه نوبت خانه(نقارخانه) هم په کې شته چې د شیخ صدرالدین د کالنۍ عرس پر مهال په کې نغاره غږول کېږي.

ځایي خلک په دې باور دي چې دا دیوال پیریانو په یوه شپه کې جوړ کړی دی. زیارت ته تلونکي په لوی سړک د یو هندو فقیر بابا اتمارام یادگاري ځلی دی چې په کې د هندو مذهب ځېنې انځورونه جوړ دي. د دې ځلي ته مخامخ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوب کې یوه څاه ده چې څلورګوټېزه محرابي دروازې لري، له دې دروازو یوه پوړۍ ښکته تر کوهي جوړه ده خو په کوهي کې اوس اوبه نه شته. نواب سکندر علي خان د دې کوهي لپاره ځمکه وقف کړې وه او عامو خلکو به ترې اوبه وړلې.

د مالېر کوټله په شاهي هدیره کې د دې ځای د نوابي کورنۍ غړي ښخ دي. د ۱۷۱۲ کال راهیسې دلته د مېرمنو، ځوانانو او ماشومانو قبرونه دي چې په زیاترو یې د مغلي طرز ښنتې او کاشي تیږې کارول شوي دي خو د کوټله بنسټ ایښودونکي بازید خان قبرد ښار په بله څنډه کې دی.. په شاهي هدیره کې تر ټولو ښکلی قبر د نواب سکندر علي خان دی .

د ده د نوابۍ پر مهال د ده مور یو صوفي بزرګ غلام شاه ته ځمکه او د اوقافو پېسې ورکولې چې د دې هدیرې ساتنه وکړي.. اوس هم د غلام شاه اولادونو نه ځینې د وقف په پېسو ګوزاره کوي نور یې په مالیر کوټله کې دوکانداري او خیاطي کوي. ښایي د نواب سکندر خان قبر ته تر ټولو زیاته پاملرنه کېږي ځکه دا تل په ښه حالت کې وي. په هدیره کې د نواب شېر محمد خان قبر تر ټولو ساده دی او په دې هېڅ سایوان نه شته، د ده وصیت و چې قبر یې ساده او خلاص پرېښودل شي د شاهي هدیرې د ځېنو قبرونو نه ښکاری چې د نوابي کورنۍ ځېنوغړو د رامپور د نوابانو تر اغېز لاندې شیعه مذهب خپل کړی و، اود دوی په نومونو کې د علی لقب هم له هاغه وخت راهیسې اضافه شوی دی.

د هدیرې پر قبرنو د هر زیارت په ورځ شمعې بلېږي، په دې ورځ د هدیري منجاور دا ځای پاکوي او ځېنې خلک د خپلو مرادونو لپاره دلته راځي خو د نورو ځایونو په شان دغه هدیره هم مخ په زوال ده. د دې برج او هغه دیوال چې ورسره جوړ دی اوس ځايي دوکاندارانولخوا د خطر سره مخ دی، هغه دوکانونه چې دې دیوال سره لګیدلي دي د هغوی خاوندان غواړي چې دیوال دی وغورځول شي، د هدیرې متولیان یې محکمې ته تللي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مالېر کوټله کې اوس د زاړو اثارو د ساتنې يوه ټولنه جوړه شوې ده او
کيدی شي چې دوی دنورو تاريخي اثارو سره سره د هغو زړو کتابونو او
تاريخي اسنادو ته هم پام وکړي چې نوابې کورنۍ نه پاتې شوي دي .
د پارلمان يو غړی سردار سنګ مان هلې ځلې کوئ او د نواب شېر محمد خان
د قبر د موجودګۍ له امله يې دا د يو ژغورلي ځای په توګه اعلان کړی دی..
د زړو اثارو او کلتور ډايريکټر اندرجيت سنګ ساندهو هم په دې کار کې
ملاتړ کوي.

د لاهور مالېری

زه د لاهور په ماډل ټاون کی د يو لوئ او ښاېسته کور د مېلمنو په کوټه کی
ناسته ووم او دلته اېښی شيانو ته ځير ووم. په دوو دېوالونو د مالېر کوټله د
پخوانيو نوابانو رنګين قد ادم انځورونه، يوی خوا ته په لويه هنداره کی د
چت سره ځړېدلی فانوس ، د برونزو ، چينی، بلوروا و د ښيښی جوړ په رنګا
رنګو شيانو دا کوټه را ته يو وړوکی ميوزيم په شان ښکارېده. د کوټی د لويو
کړکيو د شيشو نه بهر په چمن کی يو مالی (باغبان) نيالګی کښېنول. دا د
شفقت خان کور وا و ده راته ډېر په اعتماد وويل چی صدرالدين ملنګ نه بلکه
د بهلول لودهی د يو جنرال ځوئ و. هغه په دی باور دی چی دده د ملنګئ
کيسی د زيارت منجاورو جوړ کړی دی. دا خبره هم غلطه ده چی نوابانو
تېغ(توره) او منجاورو دېغ (دېګ) غوره کړو. ايا صدرالدين خبر و چی دده په
زيارت به دېګونه پخېږی. (دا دود د مغلو پر وخت پېل شو) ده د وروستی
نواب افتخار علی خان په نوابئ هم نيوکه وکړه چی سکندر علی خان بی
اولاده و. ده د ژوند په وروستيو شپېو کی ابراهيم علی خان په فرزندی

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخیستو او دی د ګدئ دعوی دار شو. شفقت خان ځان د مالېر کوټله د عیسی خانی ټبر نه ګڼی ، په لویدیځ پنجاب کی کارخانی لری او ځوئ یې د پاکستان د پارلیمان غړی دی.
د مالېر کوټله ځینو کورنیو ته د لاهور په فېروز پور سړک مزکه ورکړی شوی وه چی اوس پکی کورونه جوړ دی دا ځائ شېروانی ټاون نومېږي. خو د مالیر کوټله نه راکډه شوی پښتانه زیات تره د لاهور په ماډل ټاون کی ژوند کوئ. او ښایسته کورونه لری. دوئ هڅه کوئ چی په شېروانی کورنئ کی ودونه وکړي.
د سجاد خان مېرمنه د شاهجهان پور شېروانی ده. دی د پاکستان د مظفرګړه نواب نصرالله خان سره هم خپلوی لری چی مېرمنه یې د مالېر کوټله ده.
اخلاق خان دنصرت خانی ټبر نه دی او نیکه یې حیات محمد خان نومېدو. دی بزنس کوئ خو پخپل کور کی یوه کتابتون لری چی د نور هر ډول تاریخ د کتابونو نه علاوه، د مالېر کوټله په اړه یې چاپ شوی هر څه پکی ساتلی دی. ده د مالېر کوټله د مخه ورو کسانو په اړه پورا معلومات لرل. د نواب زوالفقار علی خان د ځوئ رشید علی خان په اړه یې وویېل چی ده په ۱۹۰۱ کی د لاهور د ګنګا رام روغتون سره نږدی یوه مانئ جوړه کړی وه چی ځینی دېوالونه یې اوس هم شته. ده د لاهور په اېچیسن کالج کی سبق ویېلی و او ورسته د پټیالی مشر وزیر ټاکل شوی و. تر پاکستان جوړېدو په اس ګاډی کی ګرځېدو ، دده مېرمنه انګرېزه وه او اخلاق خان وائ چی قبر یې په لاهور کی دی. د رشید علی خان ځوئ رضا علی په اطالیې کی ژوند کوئ. د رشید ورور خورشید علی خان ځوئ نوشاد علی خان په ترکی او زمبابوې کی د پاکستان سفیر و.
اخلاق خان په دی باور دی چی هندته د شیخ صدرالدین ورتګ ددوئ لپاره ښه و ، دوئ متمدنه شول، تعلیم یې وکړ، د ژوند شعور یې وموندلو. ما تری پوښتنه وکړه چی دی خلکو ته ځان ولی د یو افغان او یا د شېرواني په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورپېژني. هغه وویېل دا زما پېژندګلوی ده او زما لپاره مهمه ده، هر انسان د خپل اصل په اړه د وېنا حق لري.
وقار خان د کمپیوټر انجینیر او په انټرنېټ یې د مالیر کوټله وېب پاڼه لري. دده سره د یو محکمې زړه دوسېه په کتابي شکل کې ده او د نیکه نه ورته یوه سیکه پاته ده چې د نواب اسداله خان (۱۷۸۰-۱۷۸۴)د وخت ده.
د وروستي نواب افتخار علی خان د وراره (د الطاف علی خان ځوئ) دکاظم علی خان سره مې هم په دې سیمه کې دده په کور کې ولیدل. دی ځان د مالیر کوټله د جمال خاني ټبر بولي او مېرمنه یې د کنج پوری د غورغشتي نواب دکورنۍ ده. ده په علي ګړه پوهنتون کې لوړې ازکړې تر سره کړې وې. خو ماشومتوب یې د مالېر کوټله په مبارک منزل کې تېر شوی دی.. ددی ماڼۍ په یو عکس کې یې راته په دوېم پوړ کې خپله کوټه را په ګوته کړه. د ماڼۍ په اړه یې وویل چې دلته د دوېم پوړ نیمه برخه د انګرېز استاځي(وا یسرائ) لپاره ځانګړې وه . بوه کوټه د موسیقۍ لپاره وه او انګرېزانو مېرمنو به پکې پیانو غږوله. د نواب د کورنۍ ځینو جینکو به هم کله نا کله ورسره ملګرتیا کوله. کاظم علی خان راته وویل زما د کوټې سره جوخته د خیاط (درزي) خپله کوټه وه چې د نوابي کورنۍ د نارینو جامې به یې ګنډلې. د خپل نیکه نواب احمد علی خان په اړه یې وویل چې دده څلور شخصي ساتندویان و چې دوه مسلمانان او دوه به سیکان و. کاظم علی خان په مالېر کوټله کې د خپل نیکه د مزکو او ماڼیو د قانوني وېش په اړه د هندوستان دمحکمې له خوا لیک تر لاسه کړونو هلته یې د ځان لپاره یو سیک وکیل وټاکلو. ما تری پوښتنه وکړه چې دی به د خپلې برخې جاېیداد سره څه کوئ نو راته یې وویېل " زیات امکان ددی دی چې هر څه خرڅ شي او دی پېسې واخلي. زما ددی خبری په جواب کې چې فکر نه کوئ په دی کار به ددوئ د خاندان میراث نورو خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ته ولوېږي، کاظم علی خان وويېل " هر څه ختم شی...پاچاهئ او سلطنتونه ورک شول."

په مالېر کوټله کی د دوو کسانو نوم ته اوس هم درنښت کېږي، يو نواب شېر محمد خان او بل شېخ صدرالدين دی.

شجره

سرواني

شيخ نهال

شيخ جعفر

شيخ کاکړ

شيخ ابراهيم

شيخ محمود

شيخ موسی

شيخ احمد (جوان مرد)

شيخ ملهی (ملي)

شيخ علي شهباز

شيخ احمد (زنده پير)

شيخ صدر الدين (۱۴۳۷)

شيخ حسن (مشر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ موسی (کشر)
شیخ عیسی (د بهلول لودی لمسی)
خان محمد شاه
خان محمد اسحاق خان (خواجه مودود)
فتح محمد خان(فاتح)
بازید خان (سیف الملک)
(نواب) فیروز خان
خضر محمد خان
(نواب) شیر محمد خان
(نواب) غلام حسین خان
(نواب) جمال خان

ماخذونه

۱- د سیک خلکو تاریخ ۱۹۷۸-۱۴۶۹ ډاکټر ګوپال سنګ - نوی ډیلی
۲- تاریخ پنجاب - سېد محمد لطیف ۱۸۸۸ بیا چاپ- تخلیقات لاهور ۱۹۹۴
۳ - لودی پښتانه- پوهاند عبدالشکور رشاد کابل دولتي مطبعه ۱۳۳۶ هـ ش
۴- تاریخ خان جهاني و مخزن افغاني- خواجه نعمت الله هروي
ژباړه: ډاکټر محمد بشیر حسین
۵- غزني - کابل او افغانستان - جي - ټي ویګني - بیا چاپ سنګ میل چاپ اداره لاهور ۱۹۸۲
۶- حیات افغاني - محمد حیات خان ژباړه : عبدالطیف یادطلبي، دانش خپرندویه ټولنه ، ۲۰۰۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷- په پنجاب کې یو کال، هربرټ - بی - ایډورډز، ۱۸۵۱
۸- حاکمان پنجاب، اسد سلیم شیخ، اظهار سنز لاهور، کال نامعلوم
۹- د ملیرکوټله تاریخ، نواب افتخار علي خان ۲۰۰۰
۱۰- د کوټله د مهمو افغانانو حال - د ملیر کوټله خان عنایت علي خان، ملکی او پوځی گزېټییر ۱۸۸۲ د لاهور کتابخانه.
۱۱- د هندوستان سوشیالوجی یوه برخه.
خپلولی او سیاسی نظام. د مالیرکوټله افغان شیرواني مشران ۱۹۴۷ - ۱۴۵۴
د ریتابراره تحقیقی مقاله ۱۹۹۴
۱۲- افغان شرفا او مغل، ریتاجوشي، وکاس چاپ اداره نوی ډلی ۱۹۸۵.
۱۳- شیر شاهی تاریخ، د عباس سروانی تالیف، دکتور دولت محمد ترجمه، کابل افغانستان، ۱۳۵۴.
۱۴- پښتانه د تاریخ په رڼا کې ، بهادر شاه ظفر کاکاخیل، یونیورسټی بک ایجنسی، پېښور، ۱۹۶۵.
۱۵- د هندوتسان په مسلمانانو کې تفریق، د فرانسس رابنسن مقاله، کیمرج پوهنتون ۱۹۷۱، ۱۸۶۰ - ۱۹۲۳
۱۶- سیکان او افغانان، شهامت علی خان، ۱۸۳۹، بیا چاپ امر پرکاشان ۱۹۸۷، نوی ډلی.
۱۷- تواریخ خورشید جهان، ۱۳۱۱ هجري، شیر محمد خان گنډاپور (المکتبه الحقانیه، محله جنگی پېښور).
۱۸- احمد شاه درانی، گنډا سنگ ، ۱۹۵۹ ، رینا آرټ پریس لاهور، بیا چاپ ۱۹۸۱.
۱۹- تمدن هند ، د سیدعلي بلگرامي ترجمه، ډاکټر گستاولی بان، فرانسوی محقق، نیټه نامعلوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰-تذکره روسائ پنجاب (پنجاب چیفس) سر لیپیل گریفن-کرنل میسی ۱۹۱۰ ژباړه سید نوازش علی ۱۹۳۲ (دوېم جلد) بېا چاپ سنګ میل پبلیکېشن لاهور ۲۰۰۲

۲۱- د کابل د سلطنت حالات. ماونټ سټورټ الفبنټون ۱۸۱۵، بیا چاپ ۱۹۹۲.

۲۲- د خیبر دره، د سلطنت او حملو تاریخ، پیډی ډوکرټی ۲۰۰۷، فېبر او فېبر لندن.

۲۳-د هندوستان کیسه، مایيکل ووډ، ۲۰۰۷، رینډم هاوس لندن.

۲۴- د پنجاب او د شمال لوېدیځ سرحدي صوبې قاموس-سر ډېنزېل ایبټسن، سر ایډورډ مېکلاګن او ایچ اې روز- لومړی برخه-بېا چاپ سنګ میل پبلیکېشن لاهور- نېټه نامعلومه-

۲۵- په مالېر کوټله او لاهور کې د شیخ صدرالدین د کورنۍ غړي

یادونه

ددې کتاب لپاره په څېړنو کې ماسره بې شمېرو خلکو مرسته کړې ده.

په مالیر کوټله کې. محمد اقبال شیرواني او اجمل شیرواني چې د خپلې کورنۍ عکسونه او پخواني پاڼې یې راڅرګند اوځینی یې د چاپ لپاره کاپي کړل- د نواب شیرمحمد خان انسټی ټیوټ مشر پروفیسر زنیت الله خان او د هغه میرمنې.. دډېلی د جواهر لعل نهرو پوهنتون استاد عبدالخالق رشید. عبدالنافع همت او داود اعظمی چې ځیني کتابونه یې راته وموندل. په لاهور کې وقار خان ، اخلاق علی خان او زاهد خان، د وروستی نواب وراره نوابزاده کاظم علی خان ، شفقت خان او یو شمېر نورو پښتنوچی د خپلو کورنېئوپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړه بې معلومات راکړل- ، میروېس میاخېل جعفر هاند اود اسرار کریمزي نه مننه چې د کمپوز برخه یې سمباله کړه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library